EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Cum a devenit om consilierul administrativ Julius Zihal, cum s-a transformat „trogloditul“ birocratic într-o ființă umană aperceptivă?

Acest proces de umanizare a unui funcționar al imperiului austro-ungar, de înlăturare a stratului de rutină izolator, a carapacelor interioare care-l țineau înstrăinat de trăirea directă, ni-l relatează cunoscutul scriitor austriac într-un stil a cărui vervă mimează și parodiază manierismul verbal al cancelariilor, și în care puternicele accente de satiră antibirocratică aprind scîntei humoristice.

Lei 4,50

HEIMITO VON DODERER ● FERESTRELE LUMINATE

111

1969

HEIMITO VON DODERER

FERESTRELE LUMINATE

COLECȚIA MERIDIANE

Coperta: *Adrian Gheorghiu*

DIE ERLEUCHTETEN FENSTER
oder
Die Menschwerdung des
Amtsrates Julius Zihal
Biederstein Verlag München

Heimito von Doderer

Ferestrele luminate

sau

Cum a devenit om Consilierul administrativ Julius Zihal

Traducere de *Mara Giurgiuca*

Editura pentru Literatură Universală

București — 1969

1

Subtitlul acestei povestiri pare la prima vedere că ar conţine un fel de ofensă adusă administraţiei publice, că ar acoperi destul de stîngaci o contrabandă, ceea ce n-ar însemna nimic altceva decît torpilarea onoarei funcţionarului public prin intermediul unui scriitor (şi malițiozitatea respectivei tagme e notorie). Totuşi pot dovedi că cititorii sau, mai bine zis, auditorii sînt cei care torpilează, după cum, iată, îi surprind chiar acum, cînd luminez cu o lanternă de poliţist (căci de fapt noi, literaţii, sîntem adevărata poliţie) adîncul unui suflet anarhic, adîncul sufletului torpilat — fără îndoială — al unui cetăţean al statului chezaro-crăiesc : dacă din capul locului e cineva dispus să admită şi să creadă una ca asta ! Oh, văd fisura din sufletul tău, cetăţene, prin care s-a strecurat vermina răzvrătirii şi, dacă nu m-aş teme de obiecţiile specialiştilor în ceea ce priveşte metafora aceasta cam riscantă, aş zice : vermina şoptitoare şi nimic mai mult.

Et quid susurrant vermes[1] ? Ce şoptesc aceste căpşoare sofistice în veşnică mişcare ? Iată ce spun : dacă un consilier administrativ abia urmează să devină om, ce altceva a putut fi înainte decît un animal ?

[1] Şi ce şoptesc viermii ? (lat.).

Vorbesc de parcă n-ar exista, de pildă, şi îngeri căzuţi.

Îngerul nostru a căzut atunci cînd a fost pensionat. A căzut întîi din înălţimea abstractă a unei instanţe suprapersonale într-un spaţiu gol, într-un fel de zonă intermediară, în acea ţară a nimănui, prin care o instituţie mistică sau cel puţin misterioasă e despărţită de viaţă şi de oamenii obişnuiţi, rămînînd în vid, atît de riguros izolată de toate ca un artist cuibărit în *l'art pour l'art*. Tot cam în felul acesta şi Oficiul Central pentru stabilirea taxelor şi impozitelor nu avea nici o posibilitate de a veni în contact cu judecata simplă, obişnuită a cetăţenilor. Oficiul judeca după propria sa măsură, determinată de propria şi absolut autonoma sa categorie. Cine se întreabă în ce scop proceda aşa se face singur de rîs, în primul rînd fiindcă se dovedeşte slab de minte, întrucît confundă categoriile, apoi fiindcă nu posedă o suficientă cultură istorică — după cum reiese din incapacitatea sa de a ajunge la un concept cît de cît limpede al formelor de viaţă barocă — şi, în al treilea rînd, mai ales fiindcă trădează o mentalitate vulgară, deoarece pur şi simplu în astfel de chestiuni sublime nu se pun întrebări atît de insolente şi banale.

Cu totul întîmplător a apărut mai sus un cuvînt care, pentru biografia lui Zihal, e de o extraordinară însemnătate, cuvîntul : concept. Trebuie să spunem că pe la vîrsta de treizeci de ani Zihal a izbutit să ajungă la concepte. Ah, acum desigur voi fi din nou înţeles la modul profan, nu conform înălţimii la care trăiesc îngerii înainte de cădere ; se va crede probabil că atunci cînd am

zis „a izbutit să ajungă la concepte“ m-am referit la o oarecare viziune de ansamblu la care a ajuns Zihal, la o clarificare a modului cum își va organiza viața, la un plan de viață și la alte asemenea banalități, (căci, oare, cum se pot numi altfel decît banalități... ?) Ei bine, nu, înțelesul acestor cuvinte e de ordin ierarhic...

Manipulatorii, denumiți mai tîrziu în mod oficios practicanți... sînt, nici vorbă, niște pîrliți. Cea mai prăpădită treaptă a ierarhiei, figuri șterse, pierind în lumina puternică a lămpilor cu arc voltaic, simpli trecători și atît. Despre ei se scrie în anexa la § 57, alineatul ultim, al Regulamentului de Serviciu :

„Practicanții care la 1 februarie una mie nouă sute atît și atît, după ce s-a scăzut, dacă e cazul, timpul cît au prestat serviciu în armată, întrucît conform § 30 al R.S. acest timp nu se ia în considerație, împlinesc termenul de înaintare conform § 56, au lucrat în unul și același departament al unuia și aceluiași resort și au trecut cu succes examenul obligatoriu de specialitate cu cel puțin calificativul bine — dacă nu există un temei legal de excludere sau de opoziție — vor fi numiți cu efect de la 1 februarie una mie nouă sute atît și atît funcționari în gradul cel mai mic al categoriei lor de funcționari, cu perspectiva de a fi promovați în gradul următor.

Dacă la calcularea pensiei unui practicant, timpul cît a lucrat în unul și același departament, după ce s-a scăzut perioada cît a prestat, eventual, serviciu în armată, care, conform § 30 al R.S. nu se ia în considerație, este mai mare decît terme-

nul stabilit pentru avansare, diferența de timp va fi adăugată, pînă la o limită maximă de patru ani, ca timp de serviciu suplimentar, în vederea majorării pensiei."

Un oficiant, în schimb, a și devenit o persoană, o existență. Totuși vocala *a* capătă rezonanță numai cînd rostești cuvîntul funcționar. Ce-i drept, nu-i decît un început de rezonanță, un fel de inițială a sonorității, întrucît abia ai apucat să te așezi la masa de scris. Dar poți ajunge funcționar principal, și atunci înțelegi ceva de la viață.

Cine și cum izbutește însă să-și transpună viața într-o altă dimensiune, să treacă de la planimetria opresată a celei mai de jos trepte, de la simpla slujbă la cancelarie la aceea de „concepție", la stereometrie, la serviciul de concepte, să ajungă funcționar acolo, să fie binecuvîntat cu o funcție superioară, să conceapă și apoi să scoată roade dintr-o sămînță mai nobilă ?

Izbutește acela care urmează un curs rapid de rafinare (da, așa era denumit în vremurile acelea sumbre cînd a trăit Zihal) și, rafinat la repezeală, dar în privința culturii încă aproape brut, trece un examen de „intelectualitate", așa i se zicea, fără pic de rușine ; se punea la îndoială de-a dreptul și pe față capacitatea intelectuală, și încă într-un mod foarte primitiv (ca să spunem așa), fiindcă altfel n-ar mai fi fost controlată.

Dar nu era decît un simbol. Chiar și în civilizațiile superioare se mai găsesc simboluri relativ primitive : e destul să ne gîndim la confirmarea publică a actului nupțial cu prilejul căsătoriei

prinţilor şi la alte lucruri de acest gen care, fără îndoială, i-ar fi provocat indignare şi lui Zihal, dacă ar fi aflat de ele, dar la istorie, în cadrul cursului rapid de rafinare, nu se pomenea de amănunte atît de indecente.

2

Zihal a ajuns revizor.

Aproape că îţi venea să crezi că acum şi-a revizuit în sfîrşit trecutul, că l-a supus unei revizii, ieşind din albia vieţii care făcuse o cotitură atît de mare, şi nu s-a lăsat, plin de entuziasm, să plutească în noua sferă cu o dezinvoltură care, în cazul respectiv, nu s-ar fi deosebit cu mult de insolenţă — aşa s-ar putea spune, dar nu o facem, pentru că, oricîte necazuri ne rezervă Zihal, ne este întrucîtva drag. Că a plutit, e adevărat : a crescut, ce-i drept, în greutate, dar a pierdut din greutatea specific terestră ; acum făcea impresia unui om care ar fi izbutit să înghită un mic balon de aer... Respectiva umflare l-a ajutat pe Zihal să se ridice plutind — anume în răstimpul dintre revizor şi suprarevizor — chiar pînă şi în cerul primei sale căsnicii. A povesti mai pe larg despre această căsnicie nu prea am posibilitatea, măcar că mai tîrziu, cînd a rămas văduv, Zihal pomenea adesea şi cu dragă inimă despre ea, mai ales faţă de un anume doctor Döblinger, un om care se pricepea de altfel prin întrebări stimula-

toare să-i ridice zăgazul tăcerii şi apoi să-şi arunce în şuvoiul său verbal plasa atenţiei în care se prindeau multe şi nu întotdeauna prea atrăgătoare amănunte... aş putea spune chiar prea multe: şi cu aceasta socotesc că am şi arătat de ce nu pot şi nici nu vreau să povestesc nimic despre prima căsnicie a lui Zihal (avea obiceiul să înceapă aproape întotdeauna cu cuvintele: „Soţia mea era cu optsprezece ani mai în vîrstă decît mine"), în afară de faptul că peste cîţiva ani Julius Zihal, consilierul administrativ, s-a întors acasă de la înmormîntarea soţiei sale la fel de neschimbat cum s-a întors Zihal, revizorul, din voiajul de nuntă, cînd a ajuns pînă la Paris, ceea ce, pentru moment, ar putea să pară uimitor şi aproape de necrezut... dar, ţinînd seama de mijloacele materiale nu tocmai neglijabile ale doamnei Anna Deidosik — aşa se numea prima soţie a lui Zihal, o văduvă — devine cît se poate de firesc şi de înţeles. De altfel femeile sînt întotdeauna mai întreprinzătoare decît bărbaţii. Pe atunci la Oficiul Central pentru stabilirea taxelor şi impozitelor ploua cu ilustrate din Paris pe mesele de lucru ale prietenilor, ca şi într-un mic restaurant din apropiere şi la Café Simberl, unde, în cinstea funcţionarilor, se introdusese un menu fix cu preţ redus pentru cafeaua de după amiază („Gustarea funcţionarului de la Oficiul de taxare", cafea cu frişcă şi două prăjituri din cocă fragedă) — la Café Simberl, deci, ilustratele au fost expuse chiar la casă, pentru clienţii obişnuiţi, aşa încît fiecare să dea cu ochii din prima clipă de veştile primite de la Julius Zihal.

3

Vremurile acelea, chiar unei revizuiri neoficiale nu-i erau favorabile. Pentru a ne dumeri trebuie să ne transpunem în condițiile de viață de atunci, necunoscute nouă, fiindcă au dispărut de mult. Erau vremuri sumbre, care pot fi desemnate încă după numele fostului cancelar de stat, atît de celebru, mort pe atunci de mult ; era epoca lui Metternich. Așadar totul era mai mult sau mai puțin firesc. Chiar și enigmaticul Oficiu Central pentru stabilirea taxelor. Din fiecare om se revărsau valuri de umanitate vîscoasă, lumea își plimba fără rușine pe stradă opiniile și tot ce avea mai respingător, așa cum se plimbă în ziua de azi numai cățelușii ; dar nimeni nu se sinchisea de aceste opinii sau convingeri ; erau pur și simplu ignorate, nu se vorbea despre ele, și cu atît mai mult nu se discutau. Era cea mai cumplită opresiune. Dacă totuși se găsea cineva să țină cu dinții la o convingere, de cele mai multe ori o lăsa curînd să-i scape din pricina lenei sau, mai ales, fiindcă se plictisea să tot stea cu fălcile încleștate, fără ca cineva să-l vadă sau să-l ia în seamă. Mintea lucidă se deda la adevărate orgii și platitudinea ei era nu arareori — de pildă în gura lui Zihal — susținută de un ton plin de sonoritate și de un anumit decor. Un astfel de ton a izbutit de minune să provoace, ca să zicem așa, la Zihal mai susamintitul doctor Döblinger, dîndu-i replica scurt și repede printr-un aforism de ordin general, cam de felul acesta : „Adevărata cultură a

poporului nu se face prin predarea unor cunoştinţe moarte" — atîta a fost de ajuns pentru a-l face pe Zihal să se lanseze în demonstrarea unui punct de vedere ferm, cu o siguranţă uimitoare, capabilă să stîrnească în inima auditorului un sentiment pe care aproape că l-aş numi, în mod paradoxal — nostalgie. L-am încercat şi eu de multe ori. Zihal avea obiceiul mai mult să răspundă în timp ce enunţa, procedînd aproape ca un cardinal ; începea printr-o întrebare pe care şi-o punea lui însuşi, de pildă : „Ce va să zică cunoştinţe moarte ?" Şi apoi continua : „Domnule doctor, dumneavoastră, care aveţi studii academice..." de unde se vedea că acesta era oarecum un punct nevralgic al lui Zihal, probabil din pricina probei de intelectualitate la care fusese supus (din pricina „rafinării rapide") şi, mai ales, din pricina cunoştinţelor însuşite pe care nu putea îngădui să li se zică moarte, întrucît îl ajutaseră să treacă de la un nivel de viaţă la altul... Şi noţiunea de literatură a definit-o odată în acelaşi fel, mai ţin minte şi acum definiţia : „Ce va să zică *literatură* ? Domnule doctor ! Iertaţi-mă, dumneavoastră aveţi studii academice, vă port tot respectul, după cum bine ştiţi. Dar eu sînt un om serios. Eu nu citesc romane. Pentru mine literatura e ceva copiat de un evreu de la un alt evreu".

Mai tîrziu s-a dovedit că această definiţie nici nu-i aparţinea, ci fusese rostită de un politician cunoscut pe vremea aceea, şi, mai ales, relativ la noţiunea de „ştiinţă", ceea ce nu-i chiar acelaşi lucru.

4

După pensionare, consilierul trebui să-şi schimbe locuinţa. Aşadar e limpede: abia scos din sfera celestă, l-au şi asaltat profanul, fortuitul, într-un cuvînt viaţa privată. Faptul s-a petrecut încă, ce-i drept, într-o oarecare măsură, sub forma săvîrşirii unui act, dar forma aceasta nu mai era identică cu conţinutul ei, condiţie care, ca şi în artă, se înţelegea de la sine la Oficiul Central pentru stabilirea taxelor şi impozitelor, fiindcă orice problemă ajunsă acolo se detaşa imediat şi total de viaţă şi de haoticul vag calitativ al acesteia, ca şi, pe de altă parte, de ordinea ei obişnuită, cu caracter practic, chiar în momentul pe care l-aş numi al săvîrşirii actului. Un act are, într-un anumit sens, o existenţă tot atît de proprie, de nesubordonată, de independentă faţă de orice pe lume ca şi o operă de artă; şi pentru act sînt tot atît de valabile minunatele versuri ale lui Eduard Mörike:

„o operă cu adevărat artistică
fericit străluceşte în ea însăşi".

De altfel în programa examenului de intelectualitate la materia istorie literară, Mörike nu era trecut cu vederea, şi, ce-i drept, acestui poet nu i se poate obiecta absolut nimic în ceea ce priveşte cuminţenia. Din păcate nu întotdeauna se poate afirma acelaşi lucru şi despre scriitorii mai noi.

Aşadar, acest uriaş Anteu-Zihal, care de atîtea ori se ridicase impunător dindărătul mesei lui de scris, acest om şi jumătate (din punct de vedere

fizic se nimerise să fie mai curînd mărunt), o părticică numai din zidul de netrecut al regulamentului în vigoare, înălța din locul lui zăgaz unei cete stăruitoare și impetuoase, apoi, după ce făcea observația că „oricum“ exista și un drept de recurs, îl trimitea pe solicitant la camera 289, etajul trei (de unde, bineînțeles, era trimis imediat la camera 12, mezanin — ca unul care a pierdut termenul de recurs și urmează să înainteze o cerere „post-recurs“) — da, știu, fraza se întinde la nesfîrșit ca și lungile coridoare de la Oficiul Central pentru stabilirea taxelor și impozitelor — acest uriaș Anteu, prin urmare, pentru a ne întoarce în fine iar la Zihal, întocmai ca ceata care alerga pe coridoare, și de la camera 12 era din nou trimisă de el, ca la autoritatea propriu-zis competentă...

Nu, în felul acesta nu se mai poate, îți pierzi cu totul răsuflarea pe coridoarele nesfîrșite.

Și, de fapt, nu voiam decît să spun că mai degrabă micul, din punct de vedere fizic, consilier la pensie Julius Zihal nu mai era un uriaș ca Anteu și că îi fugise pămîntul de sub picioare cînd, într-o zi din primăvara anului o mie nouă sute atît și atît, trezindu-se din somn, dimineața la ora șapte, cu mustața legată — în ajun fusese pentru ultima dată la serviciu — încercă îndată să-și mențină starea de spirit obișnuită și să se ocupe, așadar, de problema mutatului pînă la punctul în care ar fi luat forma unui act. Pornind pe această cale, se împotmoli însă, fiindcă unitatea de conținut și formă — din clădirea cu 1000 de camere și 1000 de labirinturi care plutea de-a dreptul în văzduh — nu putea fi realizată în locul, în mo-

mentul şi pe terenul respectiv. Zihal, care mai era încă pe jumătate adormit, simţi parcă un şoc uşor. Presupunem că acest şoc era provocat în primul rînd de iminenţa acţiunii practice, banale, care se înfipsese ca un ic bont în sistemul său de reprezentări. Ca un acompaniament muzical, în aceeaşi clipă începu să răzbată prin pereţi, dinspre bucătărie, zgomotul înfundat, hîrîit şi răguşit al rîşniţei de cafea, semn că femeia de serviciu, care avea cheia, venise şi pregătea micul dejun.

Şi faptul acesta făcu, printre altele, ca încercarea lui Zihal de a găsi o formă să nu mai continue, să înceteze încă de la început, dovedindu-se o complicaţie inutilă. Consilierul se resenină. Căci doamna Zajicek urma să-şi păstreze atribuţiile şi de acum încolo. Noua locuinţă aleasă de Zihal se afla în acelaşi cartier, la o distanţă de doar cîteva străzi, iar menajera avea de străbătut un drum chiar mai scurt.

Acum, în ceea ce o privea, ar fi fost bucuroasă să nu-i mai stea consilierul pe cap şi să plece cît mai repede — pentru că trebuia să înceapă împachetatul încă de dimineaţă — dar nu-l putea împiedica să-şi facă socotelile.

Căci, împotriva intenţiei sale nemărturisite de a rămîne mai mult în pat, pentru a se bucura de reveria unei dimineţi de duminică la mijlocul săptămînii, într-o zi de lucru — care nu va mai exista pentru el niciodată — Zihal se sculă totuşi în clipa la care era obişnuit, îşi agăţă legătura de mustaţă lîngă noptieră, într-un cui mic, bătut special în lemnul curbat al tăbliei patului, îşi trase ciorapii, pantalonii, papucii şi se duse la fereastră, de al cărei mîner atîrna strîmb şi ridicol o

oglinjoară, pentru a se bărbieri. Apoi se spălă pufăind. Bucata de perete din spatele lavoarului de fier era acoperită, în mod înțelept, cu mușama, ca să nu se stropească. Ținînd seama de rolul și utilizarea lavoarului, la marginea mușamalei erau adăugate, la fel de înțelept, unele proeminențe, ca de pildă suportul pentru periuțele de mustață, care răsăreau dintr-un fel de pungă, închipuind în totalitatea ei forma hazlie a unui papuc brodat. De altfel, în general, mobilele parcă aruncau ici și colo iradiații pe pereții din spatele lor : la capul patului, dintr-un cadru întunecat, în formă de elipsă, veghea somnul consilierului Sfînta Fecioară de la Maria-Zell, iar pe peretele de-a lungul căruia se întindea patul era agățat, de mai mare mirarea, ceva trandafiriu reprezentînd o driadă lîngă un iaz și elfi zburînd în jurul ei, o driadă nu tocmai tocmai îmbrăcată. Masa de scris din camera alăturată — erau două camere și, la intrare, o bucătărie — proiectase de asemenea ceva pe perete, și anume un calendar (primit de Anul Nou în dar de la Greisler, de unde făcea doamna Zajicek cumpărăturile pentru consilier), dar, în primul rînd, se afla drept la mijloc, portretul înrămat al monarhului, sub sticlă, o reproducere a tabloului făcut de Pochwalsky, care, după cum se știe, îl reprezintă mai bine decît toate celelalte (în haine de vînător din Știria, cu un cerb doborît).

De fapt voiam să vorbesc despre socotelile consilierului, pe care doamna Zajicek nu-l putea împiedica să le facă. Dar calea către socoteli înseamnă mai mult decît socotelile, calea spre masa

de scris înseamnă mai mult decît masa de scris (ca să parafrazăm o expresie a unuia dintre cei mai renumiţi poeţi germani mai noi, căruia, desigur, chestiunea trebuie să-i fi fost cunoscută, ţinînd seama cel puţin de asemănarea lui exterioară cu Goethe) — dar calea aceasta spre masa de scris, adică spre facerea socotelilor era în cazul de faţă extrem de scurtată, în oarecare măsură amputată şi ciopîrţită, fiindcă ducea doar dintr-o cameră în alta şi nici măcar la un birou, ci la bucătărie, unde îşi bea de obicei Zihal cafeaua. Consilierul luă în trecere cîteva foi de calendar vechi, smulse, pe care le păstra fiind albe pe verso, luă şi un creion, apoi se aşeză, amestecă în ceaşcă, sorbi şi rupse din chiflă.

Că o mutare se compune din trei părţi e în afară de orice discuţie, prin aceasta se aseamănă, de pildă, întru totul cu o sonată. Se disting aşadar trei părţi : prima, plecarea ; a doua, transportarea ; a treia, instalarea. Condiţia preliminară este, fireşte, ca motivul mutatului să fie serios şi temeinic. Reexamină această problemă pe care şi-o pusese de mult. Motivul mutatului trebuia considerat acum în raport cu diferenţa dintre salariul pe care îl primise ca funcţionar şi pensia pe care urma să o primească pe viitor, iar această diferenţă, ţinînd seama de cea dintre chirii, întrucît chiria pentru noua locuinţă era mai mică, nu numai că se compensa, dar mai rămînea şi un excedent ; în privinţa acestui disponibil, adică a noului venit lunar ca să-i zicem aşa, consilierul nu luase încă vreo hotărîre, deşi ultima (hotărîre, desigur) fără îndoială în legătură cu cheltuielile im-

puse de cele trei părţi ale mutării îi indicase soluţia. Dobînzile care îi reveneau de la moştenirea lăsată de doamna Deidosik — ceva mai mari decît pensia lui — Zihal nu le puse la socoteală, rămînea valabilă decizia sa anterioară ca, de altfel, şi în cazul sumei pe care îşi îngăduia să o cheltuiască pentru întreţinere şi a celei rămase din venitul lunar, care constituia fondul lui de economii. De asemenea n-a intrat la socoteală nici recalcularea, ceva mai riguroasă, a cheltuielilor de întreţinere. Aşadar, motivul mutării se dovedea cît se poate de întemeiat. Acum se ridicau însă probleme în legătură cu mutarea propriu-zisă, cu repartizarea justă a diferitelor cheltuieli. Dacă preţul lăzilor care fusese necesar să le comande intra fără discuţie la capitolul „Plecare“ — întrucît constituiau o condiţie a împachetatului — apoi nota firmei de expediţie asupra căreia căzuse de acord şi urma să sosească trebuia trecută atît la acest capitol, cît şi la celelalte două. Bacşişul destinat oamenilor care cărau mobila putea fi trecut la rubrica instalare, deoarece avea să îl dea abia după ce toate piesele vor fi descărcate şi aşezate fiecare la locul cuvenit. Ultimul bacşiş hotărît pentru portăreasa vechii locuinţe, prin însuşi caracterul lui, se înscria la capitolul „Plecare“. Capitolul „Transportare“ rămînea negrevat de alte cheltuieli, rezultate implicit din calculele celorlalte două capitole.

Da, Zihal se străduia să găsească forma, avu un moment sentimentul că se apropie de îndeplinirea actului: ordinea dobîndită pe singura cale posibilă, decorul stăteau să izbucnească asemenea sunetului dintr-o trompetă, pompos şi majestuos.

Se afla parcă din nou la Oficiul de taxare. Dar un ic bont și cenușiu făcu o spărtură piezișă, ca pe vremuri falanga lui Filip în rîndurile armatei grecești ; deodată crescu greutatea terestră, deodată se revărsă peste conținut cu mizerabila ei informitate și informa ei mizerie.

Căci repartizarea obiectelor, împachetarea unor lucruri atît de deosebite în lăzi, cufere, coșuri, sacoșe, nu puteau să genereze de la sine un principiu de formă. Dacă, de exemplu se putea stabili o deosebire capitală între haine, rufărie, pantofi, obiecte de folosință și obiecte care, la drept vorbind, nici nu erau folosite — de pildă tabloul (trandafiriu) de deasupra patului — în ce categorie puteau fi incluse bunăoară ustensilele pentru pantofi și anume cele de curățat pantofii, periile, cîrpele, periuțele, cutiile rotunde cu cremă de ghete și cele cu ceară... apoi chiar fotografia de nuntă a răposaților părinți... dar gălețile ? În ce categorie ? O găleată, de altfel, nici nu se poate împacheta ! Și apoi — cum vor arăta toate acestea ? Ca la țigani. Parcă începuseră să strige cu mînie, scurt și brutal toate vasele din bucătărie, ca o mulțime de norod care își anunța astfel prezența amenințătoare, parcă făcea gălăgie afară, într-un anumit loc, cutia de tablă pentru hîrtie, peria scurtă, semănînd cu un cap de băiețandru, și un ciubăr, pe jumătate ascuns, în care se țineau cîrpele de curățat — parcă toate acestea își anunțau prezența uruind, zuruind, zăngănind : în felul acesta intrară în conștiința consilierului, care nu luase în considerație decît ce îi era la îndemînă și, în primul rînd, desigur, mai important, toate mărunțișurile acelea uitate și atît de necesare chiar

și în gospodăria unui holtei, care, în repaus, nu sînt nici apăsătoare, nici familiare, nici agreabile, dar, odată stîrnite, năvălesc ca o hoardă dezlănțuită, nu se supun nici unei ordine, nu pornesc în procesiune, cuviincios, unul după altul și rîd batjocoritor de cele trei părți ale sonatei. În momentul acesta consilierul căzu în brațele doamnei Zajicek, firește la modul figurat, și în cadrul unei categorii care nu se poate numi nici obișnuită, nici neobișnuită, fiindcă de fapt a căzut în mîinile ei, așa cum s-ar putea spune în general „a căzut în mîinile tîlharilor". Ultimele ruine ale voinței de a găsi forma se prăbușiră pe terenul slab și lunecos al perplexității sale și, mai tîrziu, cînd apăru în ușă, încovoiat, ca prins în jug, doamna Zajicek își dădu seama că acum i-a sosit ei vremea, și nici n-ar mai fi fost nevoie ca Zihal, consilierul — dintr-o teamă adîncă, desigur cu totul de neînțeles pentru menajeră — să dea expresie haosului stîrnit în el de rînduirea locuinței.

— Nu-i nici o supărare, fiți fără grijă ! Mai bine v-ați duce un pic pînă la cafenea să citiți ziarele ; n-o să se spargă nimic, m-am gîndit eu la toate, vasele le înfășur în rufărie, paharele le îndes cu ciorapi, iar ligheanul, cana și toate celelalte le bag în așternut.

De lighean și cană uitase complet. Dar faptul acesta era un fleac pe lîngă toate celelalte și, oricum, garnitura de spălat n-avea să se spargă, totuși se sparse ceva, și anume înăuntrul lui Julius Zihal. Consilierul intră din nou în bucătărie, acum însă doar ca să-și ia haina, pălăria și să plece. Prin fereastră străbătea o dîră subțire de soare care cădea drept pe lădița cu ustensile pentru pan-

tofi, mai precis pe cele destinate curățirii pantofilor, pe perii, cîrpe, cutii rotunde de cremă... una stătea pe muche, ca un disc mic, avea fondul negru, pe margine, circular, era scris ceva cu litere galbene, iar la mijloc se afla imaginea unui toc de gheată, unul de cauciuc, pe care inscripția îl recomanda și îl lăuda ; în lumina soarelui respectiva cutie cu cremă de ghete reprezenta însă cu totul altceva decît îi păruse lui Zihal cînd, cu privirea nesigură, șovăielnică, încerca să găsească principiul formei de împachetat — reprezenta exact ceea ce indica respectiva cutie : cremă de ghete și recomandarea tocului de cauciuc, atît și nimic mai mult. Totuși, deodată, reprezentă un anumit peisaj din imediata apropiere a Vienei. Exista o vale spre care cobora un drum, mai povîrnit în partea dinspre oraș, o limbă de pămînt albăstruie, umbrită, întinzîndu-se printre viile luminate după-amiaza tîrziu, spre scăpătat, de soarele greoi, șovăitor, de pe muchiile cărora atîrnau atunci picuri de aur de parcă ar fi curs de-a dreptul din deal vinul meleagurilor noastre, fără să mai fie nevoie de cules, de culegători, de teasc. Și aurul acesta ajungea în vale doar pînă la o casă mică de piatră, al cărei zid din spate, fără ferestre, era o imensă pată neagră cu o inscripție mare, galbenă — și cu tocul de gheată la mijloc ! — lăudîndu-l în același fel, numai în dimensiuni mai mari, ca și inscripția de pe micuța cutie de cremă de ghete. Toate acestea le înfipsese raza de soare ca pe un ic ascuțit, galben auriu, în adîncul inimii consilierului. Se vedea parcă ducîndu-se acolo, coborînd valea, încălzit de vin, trecînd pe lîngă casa mică de piatră, afundîndu-se în răcoarea peticu-

lui de pămînt care din albastru se pierdea în cenuşiu, întocmai cum se pierdea în el ultima rămăşiţă de căldură pe care o dobîndise, dealul auriu din adîncul sufletului — înălţat de vin, de frumuseţea priveliştii, de conversaţie — se vedea ajungînd la tramvai, a cărui staţie terminus nu era departe, apoi înghiţind praf, înghesuindu-se şi moţăind, în sfîrşit, într-un colţişor cucerit cu greu.

Astfel se ridică din nou la suprafaţa conştiinţei — „tinereţea" funcţionarului de la Oficiul de Taxare, sau ceea ce se numeşte aşa ; căci, în fond, toate acestea sînt simple banalităţi : dar domnul consilier voia să înlăture orice prostie, să aibă, ca să spunem aşa, gîtul trompetei liber, ca sunetul să se umfle în ea şi să izbucnească măreţ, pompos. Nu reuşi însă. Sunetul se frînse, dădu „chics", cum spun muzicanţii. Iar consilierul zîmbi neputincios, dar acru. Se uită pe fereastra bucătăriei, una dintre multele ferestre de bucătărie din jur, care era acoperită, cuviincios, cu o perdea mică ; pe prichiciul ferestrei se afla un borcănel cu puţină apă, în care era pus prazul, să rămînă proaspăt, iar dincolo de el se zărea lumina zilei revărsîndu-se tîrziu şi binecunoscutele linii frînte ale caselor, acoperişurilor şi colţurilor de stradă de peste drum, începînd să se contureze. Julius Zihal dădu în sfîrşit din umeri. Era ultima lui armă, cea mai eficace ; apoi plecă la Café Simberl, după dorinţa doamnei Zajicek, care, fără ca el să-şi dea întru totul seama, conferea propriu-zis un caracter legitim faptului atît de neobişnuit de a-şi petrece dimineaţa la cafenea. Pe stradă era mai cald, surprinzător de cald faţă de temperatura din casă : făcuse primul pas, făcuse începutul inevitabil ; un

început care își găsea justificare în autoritatea doamnei Zajicek. La cafenea parcă ședea pe o pernă de aer înaltă, ca și cum luase pe nevăzute colacul de cauciuc, care se afla în permanență pe scaunul său de la Oficiul de taxare, și-l umflase de se făcuse de patru ori mai voluminos. Se aplecă spre fereastră, pe al cărui geam soarele își proptise dinafară degetul. Și stătură așa, rezemați unul de altul, în anotimpul acela molcom, liniștit, dar, din punct de vedere moral, nu întotdeauna lipsit de primejdii.

5

Noua locuință a consilierului se afla într-o aripă ciudat de îngustă a unei clădiri înalte, la etajul patru, și se compunea din bucătărie și două camere, ca și cea veche, atîta doar că cele trei încăperi dădeau una în alta, locuința era de tip vagon, cum se zice. Camera din fund avea două ferestre, față în față, așa că privirile se puteau îndrepta spre străzi diferite, spre zone ale orașului cu învălmășeli de acoperișuri diferite, spre rînduri de ferestre diferite, unele închise, strălucind orbitor, altele, cele mai multe, deschise, acum, primăvara. În camera aceea cu dublă perspectivă te puteai simți ca un observator în nacela unui balon, și consilierul avu chiar în momentul mutării oarecum această senzație. Curînd, însă, după ce mobila fu așezată și, în general, începu să domnească oarecare ordine, pereții locuinței se acoperiră — ca de un fel de mucegai sau altceva de aceeași na-

tură — cu iradiațiile consilierului: mușamaua, driada, monarhul, periuțele pentru mustață, își găsiră fiecare locul.

La așezarea acestor ultime obiecte consilierul luă aminte la micile corecturi aduse de doamna Zajicek în dispunerea lor, care, firește, ținea seama mai mult în mare de viață și de necesitățile ei. Driada, de pildă, era atîrnată cam strîmb. Calendarul de perete de la Greisler era așezat cu totul excentric față de masa de scris, mult prea la dreapta, dar consilierul le lăsă așa cum se găseau, dacă ar fi intervenit, ar fi bătut la ochi și ar fi făcut impresia unei mustrări. În bucătărie, privirile, care nu dădeau acum decît de ordine și de așezare definitivă, îi căzură pe lădița cu ustensile pentru curățat pantofii, aflată în lumina palidă a dîrei de soare ce pătrundea pe fereastră. Cutia galbenă cu cremă de ghete era așezată tot pe muchie, ca și înainte. Zihal, care, nu se știe de ce, avea impresia că faptul acesta e nepermis și provocator, o privi un timp cu dezaprobare, mustrînd-o parcă, apoi o așeză pe lat. Pe masă se găseau vasele în care fusese mîncarea de prînz, pregătită acum de doamna Zajicek acasă la ea și adusă zilnic. De asemenea se găsea și o sticlă de bere goală, ca de regulă și conform regulei.

Zihal se întoarse în prima cameră, unde instalase masa de scris, și se așeză la ea. Regulamentul de serviciu îi era cunoscut ca și aplicarea exactă a capitolelor care intrau în discuție în cazul său, adică al stabilirii pensiei, pe toate le studiase cu atenție de mult, de ani de zile. Era vorba de aplicarea anexei paragrafului 57, și anume a lit. c. punct III ca și, mai ales, a lit. d.:

Conform § 57, lit. b sau c, dacă timpul de serviciu prestat efectiv este mai mare decît respectivul stagiu de serviciu normal, diferența — cel mult de patru ani — va fi inclusă în calcul ca timp de serviciu *suplimentar (totalitatea timpului de serviciu suplimentar, resp. timpul de serviciu suplimentar anterior) în vederea majorării pensiei.*

În urma acestei includeri, *dacă funcționarul nu a împlinit stagiul de înaintare cu salariul categoriei sale, se va considera că, în afară de partea de stagiu de înaintare împlinită, a prestat și timpul de serviciu suplimentar (cel mult patru ani) cu salariul acestei categorii ; dacă însă, timpul de serviciu suplimentar (cel mult de patru ani) nu a fost încă împlinit* **se va considera** *că a prestat surplusul de timp cu salariul clasei imediat superioare. Dacă funcționarul a împlinit la 1 februarie 19... stagiul de înaintare cu salariul categoriei sale,* se **va considera** *că a prestat tot timpul de serviciu suplimentar, nu mai mult însă de patru ani, cu salariul categoriei imediat superioare.*

Anexă la § 57, lit. d.

Pentru a se stabili dacă și cît timp a prestat anterior serviciu suplimentar un funcționar care la 1 febr. 19... e încadrat în categoria cea mai mare *și primește salariul în urma împlinirii stagiului de înaintare, ca și pentru includerea respectivului timp de serviciu prestat suplimentar în vederea majorării pensiei prin trecerea la o clasă superioară a categoriei respective se va proceda în mod analog cu cel de la cazurile § 57 lit. c.*

În condițiile acestea **se consideră** *că un astfel de funcționar, în afară de perioada cît a fost încadrat,* **prin înaintare,** *în categoria respectivă, a prestat și timpul de serviciu suplimentar (cel mult de patru ani) cu salariul clasei sale de salarizare ; dacă timpul de serviciu suplimentar nu e împlinit,* **se va considera** *că a prestat surplusul de timp cu salariul clasei de salarizare imediat superioare.*

În cazul lui Zihal se aplica ultima dispoziție, așa că totul era bine. Se simțea literalmente cuprins în ea și reprezentat. Avea nevoie de acest lucru, îl liniștea. Fiindcă, în pofida situației, starea sa de spirit, în timp ce ședea la masa de scris, se asemuia cu un nasture de pantaloni slăbit care atîrnă de un fir de ață. Soarele plăpînd de primăvară bătea pieziș în cameră, huruitul vehiculelor îndepărtate răsuna, ca să spunem așa, nu atît de tare cum ar fi fost firesc, parcă o cuvîntare nedistinctă se abătea asupra abandonatului, lipsitului de apărare Julius Zihal, care nu mai simțea la spate puterea funcționarului de a domina totul, de a respinge, de a aproba, de a face obiecții. Un mic motiv de supărare era așadar binevenit. Zihal trebuise să suporte singur absolut toate cheltuielile mutatului, ca persoană particulară, nu, de pildă, ca un funcționar care ar fi, să zicem, mutat cu serviciul în altă localitate ; și nu se bucurase, desigur, de gratificația stabilită în anexa la § 58 al Regulamentului de Serviciu :

Rambursarea cheltuielilor de drum (spezele de călătorie și diurna) se stabilesc în raport cu categoria în care a fost funcționarul numit ultima oară.

În schimb indemnizația pentru mobilă (§ 3 al Normelor de mutare din 13 septembrie 1804) *se calculează după ultimul salariu încasat, după indemnizația maximă de chirie (§ 68 R.S.) și după sporul de salariu anterior, chiar dacă funcționarul a primit respectivul salariu în timpul stagiului de înaintare.*

Supărarea te înfierbîntă. E un fel de șfichi de bici care atinge calul de căruță obosit, înhămat la conștiința demnității. El, Zihal, o viață întreagă slujise cu cinste. Și leafa mare, acum, firește, pensia, o dobîndise nu numai prin împlinirea stagiului de înaintare. Dar, ce se cuvine se cuvine. Ajunsese aici în virtutea regulamentului. Și a te supune regulamentului este o onoare. Privirile îi căzură pe portretul monarhului, mai bine zis pătrunseră dincolo de el și, cu ochii minții, Zihal văzu vulturul cu două capete de deasupra porții Oficiului. El, Zihal, se conforma. Lui, nicicînd, niciodată nu i s-a făcut vreo observație. Peste pupile i se lăsase parcă o ceață ușoară cînd ieși din cameră și se duse să-și încălzească ce mai rămăsese de la masa de dimineață, fiindcă se făcuse ora gustării de după-amiază. Deodată îi veni ideea să fumeze după aceea o Virginia. De fapt era ceva neobișnuit pentru acel moment al zilei. Dar o va face ; i se părea într-o oarecare măsură distins și

corespundea surprinzător cu un paragraf din Regulamentul de Serviciu, care suna așa: „... abia după încheierea acestor socoteli va intra în discuție problema dacă funcționarului, la stagiul de avansare, i se va adăuga totalitatea timpului de serviciu suplimentar sau un timp de serviciu suplimentar anterior (§ 57, lit. b. și c.)" Da, țigara, va purcede să chibzuiască în liniște și în adevărată tihnă dacă să se ducă după cină, care o va face! Și abia după ce va termina de fumat se și afla în bufetul din bucătărie, să-și întîlnească colegii — pentru prima dată de cînd nu mai era în slujbă — adunați în jurul mesei lor obișnuite, sau mai bine să plece imediat la Café Simberl, unde joia după-amiază, către seară, aveau adesea obiceiul să treacă cu toții, împreună cu doamnele.

Se înălță primul nor de fum aromat. Și, o dată cu el, pătrunse ușor în cameră și amurgul ciudat de asemănător cu puternica aromă tropicală a țigării Virginia-Imperial în care apărea și dispărea plutind cînd monarhul, cînd casa mică de piatră cu reclama aceea galbenă și neagră din valea umbroasă, și crestele dealurilor scăldate în lumina soarelui în scăpătat din care curgea vinul. Pe fondul din ce în ce mai întunecat al camerei toate acestea se lăsară încet ca niște sedimente. Iar cînd se îngroșă întunericul, și nu mai rămase nimic, nici măcar țigara distinsă, care se transformase în fum, Julius Zihal întoarse butonul electric pentru că, firește, ca om care știa să guste c plăcere, dorea să și vadă fumul acela distins.

6

La masa obişnuită a prietenilor, doctor Döblinger apăru aproape în acelaşi timp cu consilierul, lîngă care se aşeză imediat, atrăgîndu-l nu fără oarecare rîvnă în discuţie, de parcă Zihal, o dată cu ieşirea la pensie, devenise pentru el o persoană nouă, şi anume una care a trecut printr-o transformare secretă, nedezvăluită. Chiar atît de mult nu se înşela doctorul — cum ni s-ar părea nouă şi, desigur, şi cititorului — dar totul era abia la început, în devenire numai. Probabil că şi consilierul o simţea oarecum, fiindcă îi lipsea aproape cu totul tonul acela hotărît, implacabil, sentenţios pe care mai ales acum, după încheierea carierei lui, domnul von Döblinger se aştepta să-l audă şi, aşadar, să-l provoace.

Cardinalul atacă doar tangenţial un subiect care a mai fost tratat şi de grecul din Antichitate Platon într-un dialog socratic. „Ce va să zică cetăţean ?" aşa sună întrebarea pe care şi-o puse consilierul lui însuşi.

— Domnule doctor, cetăţeanul sau supusul unui stat, avînd în vedere scopul activităţii sale, poate fi socotit, după rang, un susţinător al tagmei funcţionăreşti. Totuşi această frază părea doar un fel de scut pe care-l ridica în faţa domnului doctor Döblinger, şi care, totodată, ascundea o diversiune oarecum amară, sau, mai precis, o anumită recunoaştere că acum nu se mai mişca întru totul în raza vizuală a vulturului cu două capete, ci mai degrabă se abătuse de la ea, şi anume piezis, spre stînga, de partea cealaltă a mesei, unde şedea Rosl

Oplatek, diriginta oficiului poştal. Definiţia — cu efectul ei absolut nescontat de Zihal, dar pentru domnul doctor uimitor — lăsă loc unei mici pauze, cel care punea întrebări dădu înapoi, probabil datorită unui fel de sufocaţii, şi ochii lui se putură odihni pe anumite rotunjimi care, după cum îşi dădea seama într-o oarecare măsură cu amărăciune, prezentau pentru el, în clipa aceea, o deosebită importanţă. Rotunjimile acelea erau bine strînse şi verzi, dominate de un ciuf blond şi individualizate de un chip care nu avea cum să sperie vulturul cu două capete, fiindcă, deşi al unei onorabile femei ceva mai în vîrstă, se putea numi încă destul de drăguţ şi, prin urmare, demn de a fi luat în seamă.

Din păcate, respectiva domnişoară plecă îndată — dădu mîna şi cu Zihal, spunînd „La revedere domnule consilier" şi „Cred că veţi veni şi joia viitoare pe aici!" Cînd, ca de obicei, au trecut mai tîrziu la Café, Zihal dobîndi o oarecare prestanţă, întrucît nu se duse cu ceilalţi, ci respinse blînd, cu un zîmbet interiorizat, grămada de desfătări, preferînd să plece spre casă, ca un simbol mobil sau ca o mobilitate simbolică a modestiei. Porţile casei erau încă deschise. Consilierul intră pe poarta sa, străbătu coridorul, apoi urcă scările cu grijă, de parcă şi-ar fi îndeplinit conştiincios o obligaţie, trecu de etajul al doilea, de al treilea, unde, ca la fiecare palier, se afla cîte un robinet al conductei de apă cu armatura de alamă bine lustruită, ivindu-se nu fără oarecare ostentaţie şi strălucind orbitor faţă de piatra, cenuşie, tocită, a treptelor lăsate în urmă de cîte ori ajungeai, prin gîtul îngust al scării în spirală,

la culoarul imediat următor. Interiorul acestei case se asemăna cu fața unei femei bătrîne, modestă, dar extrem de ordonată. Pînă și ușile mici care se aflau alături de intrarea fiecărui apartament, în fața scărilor, își arătau cu o anumită demnitate, în împrejurimile cuprinse de liniște, vopseaua castanie și lacătul încuiat, deși nu era decît un semn de civilizație; dincolo de fiecare ușă de aceasta se afla o perie scurtă, amintind de tunsoarea unui cap de băiețandru, de tunsoarea *Bubikopf*, care, pe vremea aceea, nu se extinsese încă și la moda feminină.

Zihal, ajuns sus, se folosi de cheia noii sale locuințe. Bătrînii celibatari intră în vestibulul casei lor cu totul altfel decît bărbații însurați, ale căror urechi de măgari pătrund cu mult înainte în locuință și ascultă dacă se mai aud pași, dacă *ea* s-a culcat sau mai e încă trează, dacă în general s-a întîmplat ceva. De mult însă nu mai funcționau astfel de mecanisme la domnul consilier și trecuse multă vreme din ziua cînd, după înmormîntarea soției sale și după toate cele obișnuite în astfel de împrejurări, și-a scos în sfîrșit pantofii și haina în locuința pustie și s-a întins pe divan să-și fumeze, ca să zicem așa, binemeritata țigară Virginia, pe care nici un om de bună credință n-ar fi putut să o considere o plăcere suplimentară. Numai noi îl vedem acum stînd lungit ca atunci — ferestrele sînt deschise, din pricina căldurii, jos fluieră un ucenic de cizmar, în camera alăturată mai stăruie chinuitorul acord final al unei perioade de viață și tot ce a lăsat în urma ei, la lumina zilei, soția sa, acum îngropată, care fusese așezată acolo pe catafalc : mobile mu-

tate de la locul lor, mici resturi de flori, lumînări stinse — numai noi îl vedem acum stînd lungit ca atunci, lui nici prin gînd nu-i trec asemenea lucruri, nu-i cad uimite privirile spre spațiile tubulare sau prismatice ale trecutului care s-au luminat brusc și s-au adîncit. Trecutul se afla dincolo de multe ziduri mărunte sfărîmicioase și coșcovite, dar care, toate împreună și mai ales prin felul cum se înșiruiau, acoperind totul și întregindu-se unul pe altul, aveau efectul unui munte masiv peste care nu se poate trece. Trecutul nu-l neliniștea. Luă — după ce își scoase pardesiul, gemînd cadențat, ca și cînd ar fi explicat acțiunea unui public inexistent — luă așadar o cheie din cui și dispăru afară, apoi, la întoarcere, trecu bîjbîind prin bucătărie, pe întuneric, intră în prima cameră și se îndreptă, pe lîngă masa de scris, spre comutatorul de lumină. În general e cu neputință de stabilit cînd s-a produs de fapt un așa zis moment istoric, chiar atunci sau încă nu, care dintre întîmplările petrecute a fost cea decisivă. Așa trece de altfel oricine peste punctele de intersecție sau nodale ale propriei biografii, nu le recunoaște ca atare, simte doar șocul produs de denivelare. Și acum, pentru Zihal, acesta era cazul. Numai faptele hotărăsc, fie că sînt vizibile sau invizibile, și chiar cele invizibile capătă curînd proprietatea de a fi accesibile unei optici pur fizice. Faptul care intră acum în considerație e că Zihal, consilierul, cînd a atins comutatorul — numai o fracțiune de secundă i-ar mai fi trebuit ca să-l și răsucească — așadar consilierul și-a retras mîna și, fără să se miște cît de cît, a rămas în camera întunecoasă ca într-un vas, ce-i drept,

spaţios, dar închis, izolat, aşadar propriu-zis inexistent, a rămas în întuneric şi totodată într-o frîntură de timp oprită în loc, prin urmare într-o frîntură de timp care nici nu exista, din pricina întunericului şi a completei nemişcări. Şi Zihal, probabil tocmai datorită acestor temeiuri foarte puternice se simţea în siguranţă, ocrotit parcă de ziduri şi bastioane. Ochii îi alunecară puţin dincolo de ele. Şi, trebuie s-o spunem, la început simţi o adevărată plăcere, chiar bucurie, apoi situaţia lui se consolidă într-atît, încît în întuneric, cu toată liniştea sufletească, îşi netezi mustaţa, foarte sigur de el, în stilul unui tînăr practicant de la Oficiul de taxare, cu o mişcare hotărîtă (deşi în fond toate acestea sînt simple banalităţi). Ochii i se bulbucară puţin, ca şi cum ar fi vrut să reducă pe cît posibil distanţa dintre el şi ceea ce vedea, să împingă uşor şi să apropie globii oculari de obiectul ce se oferea privirilor.

Chiar în faţă, de partea cealaltă a străduţei înguste, se afla unul din edificiile acelea opace şi mohorîte, cu rînduri-rînduri de ferestre, dînd în camere de locuit, a cărui faţadă întunecată era străpunsă, mai bine zis perforată într-un loc de un patrulater perfect, strict conturat, deschizînd în perspectivă spaţiul prismatic al unei camere mici, puternic luminat care, din pricina patului lat şi alb, îi stîrnea consilierului senzaţia foarte precisă de ceva intim care se dezvăluia, de ceva moale şi ondulat cum ar fi de pildă puful de pe burta gîştei. Îndată şi intră cineva. O femeie de vreo treizeci şi cinci de ani, cu pas uşor şi repede, cu părul blond, care străluci tare cînd se opri o clipă sub lampa electrică, în mijlocul ca-

merei, şi privi liniştită înaintea ochilor. Purta ciorapi lungi şi era numai în cămaşă şi pantalonaşi, braţele şi umerii îi licăreau albi în lumină (acesta a fost momentul cînd şi-a netezit consilierul mustaţa). Femeia se îndreptă sprintenă spre pat, se aşeză, se aplecă şi îşi scoase pantofii şi ciorapii. Apoi, aproape direct peste rufăria de corp căzu cămaşa de noapte, şi femeia pescui întîi de sub aceasta, apoi de pe carpeta dinaintea patului, rufele fine şi albe ca neaua ; stătu o clipă întinsă în cămaşa de noapte cu mîneci lungi, apoi lumina ţîşni îndărăt, parcă spre izvorul ei, spre ea însăşi, şi lăsă totul ciuntit, pustiu şi întunecat — în timp ce consilierul porni zgomotos mai departe spre alt punct de intersecţie biografic : se apropie de fereastră, privi la stînga, la dreapta, în jos (iar în capul lui era la fel de întuneric ca în camera în care se afla sau în cea de peste drum după ce pierise lumina). Iscodi aşadar în jur — da, căuta un succedaneu, un succedaneu care să arunce iar o lumină în capul lui întunecat, căuta o altă spărtură în peretele pustiu şi tenebros de peste drum ; dar acesta rămase aşa cum era, nu se mai deschise nici un spaţiu prismatic luminos. Iar consilierul, la început, nici nu voi să mai înainteze spre fereastră ; acel unic pas pe care l-a făcut îndată după ce lumina de peste drum fusese înghiţită a fost ca un pas de groază, ca să zicem aşa, ca o urmărire a imaginii dispărute. Rămase deci pe loc, sprijinit din toate părţile de întunericul moale şi capitonat în care vremea se oprise, în care stătea ghemuit ca o molie mică într-o blană dintr-un dulap adînc. Dar trecuse şi de al doilea punct de intersecţie, de al doilea punct

nodal, macazul se întoarse, şina fusese schimbată şi drumul trebuia să continue: drumul acesta ducea în camera de alături în care consilierul pătrunse bîjbîind, fără să aprindă lumina. Şi acolo existau două ferestre întunecate care dădeau în două direcţii, două ferestre întunecate cu o perspectivă largă în care ici colo (mai aproape sau mai departe) se zăreau aştrii gălbui sau albicioşi, mai tulburi sau mai luminoşi, ai cerului nou descoperit de Zihal, bolnavii aştri tereştri ai marelui oraş, care sclipeau la fel de echivoc şi de misterios ca şi aştrii cereşti. Adesea cîte cineva stă, fără să aprindă lumina, pentru o clipă la fereastră — „gînditor", cum se spune, dar în realitate nu se gîndeşte la nimic. Tot aşa şi consilierul. Ochii i se bulbucară din nou, dînd să se apropie de ţintă, pe care de fapt abia o căuta; şi în timp ce cerceta pentru prima oară un orizont de posibilităţi necunoscute pînă atunci — care se deschideau acolo, în casa aceea nouă, şi deveneau brusc vizibile de parcă s-ar fi năruit un zid care le acoperea — în timp ce cerceta pentru prima oară acest orizont, consilierul trecu uruind, fără să-şi dea seama, peste al treilea punct nodal în respectiva seară, se întoarse un macaz care, acum, deschidea drum către un sistem de şine cu totul nou, dar bine definit de la început şi unitar. Căci, asemenea unei păsări de pradă, unui vultur, unui vultur cu două capete ce se repede asupra prăzii, aşa se repezi deodată de la înălţimea paşnică a unui consilier administrativ, care atinge aproape cerul noţional albastru-eteric, asupra lui Julius Zihal (care acum evalua posibilităţile optice existente) un principiu de stabilire a ordinei de taxare şi se

amestecă îndată, într-o clipă neînchipuit de scurtă, dar hotărîtoare, cu materialele nou ivite, mai mult decît ciudate, dînd naştere unei combinaţii chimice, unei noi dimensiuni de ordin superior, unei *unio mystica*[1] (indiferent că, în fond, toate acestea sînt simple banalităţi !) pe care o va face mai plauzibilă relatarea ce urmează.

Consilierul, îndată ce intră în dormitorul cuprins de întuneric, încercă să se orienteze — bineînţeles, nu în cameră, acolo se izbi destul de tare, şi fără să se orienteze, cu şoldul de tăblia patului — ci, ca să spunem aşa, în spaţiul cosmic de afară, în spaţiul lumilor şi al posibilităţilor care i se deschiseseră. Acolo licăreau lumini mai îndepărtate sau mai apropiate, mai limpezi sau mai tulburi, galbene, molcome, şi o dată chiar roz, aproape ca driada, aşadar ademenitor. Totuşi, în primul rînd, cînd consilierul trecu pragul uşii întunecate şi cosmosul său pămîntean îi apăru calm şi misterios, dezvăluindu-şi splendoarea statică, s-a petrecut o clipă altceva — şi, după cum i se părea acum, foarte vag, fireşte, chiar atunci cînd a dat cu ochii de priveliştea uimitoare — prin urmare s-a petrecut altceva, a simţit o mîngîiere blîndă, ca de funigei cînd îţi ating faţa : era frumos să stea în întuneric şi să privească atît de adînc înăuntru şi atît de departe în afară, era frumos, de fapt şi fără — obiecte. În clipa în care dădu peste acest ultim cuvînt, trecu peste un nou macaz, al treilea, despre care am vorbit mai înainte, şi pe care îl considerăm hotărîtor şi definitiv, dar se depărtă cu mare grabă de propria lui

---

1 Unitate mistică (lat.).

descoperire uimitoare, şi nu îşi mai aminti niciodată că gîndise o frîntură încă ininteligibilă a unei fraze neterminate (iar pentru el şi de neterminat) al cărei sens era : „Pînă la urmă poţi avea şi o cu totul altă preocupare..."

Da, oricum ar fi perspectiva, largă sau restrînsă, întotdeauna aceleaşi lumini apar seară de seară, în figuri statice, tulburi, limpezi sau scînteietoare. Cosmosul terestru al fiecărui om e plin de aştri pămînteni bolnavi, care strălucesc şi sclipesc întocmai ca şi cei cereşti ; apar diferit multor perechi de ochi singuratici de la multe ferestre şi, fără îndoială, întru totul pe măsura fiecăruia. Cine stă la fereastră, ca Zihal, consilierul, stă sub propria lui constelaţie ; şi, desigur, şi acest semnal îndepărtat, licărind în beznă, l-am putea descifra, dacă ne-am pricepe.

La cuvîntul „ob-iect", macazul se închise însă brusc, cu pocnet mare fiindcă, probabil, cuvîntul „ob-iect" avea o oarecare tentă de Oficiu de taxare sau chiar conţinutul lui consta din această substanţă, aşa că, pentru Julius Zihal, avu în acest sens un efect magic. Lumea, care devenise liberă şi maleabilă — numai cît a durat scurta atingere a unui funigel — în infinitezimala pauză dintre desprinderea a două ordine cosmice funcţionăreşti, acum, ca sub o lovitură magică, fu prinsă din nou într-un sistem de coordonate.

Consilierul privi întîi ce era mai aproape şi mai îndepărtat, ce strălucea pe acest firmament ca stea fixă de mărimea întîi — să zicem „driada" — şi ce era înapoi, mai departe şi mai tulbure ; apoi ce era la dreapta, la stînga şi la mijloc, drept în faţă sau în lumina piezişă, ne-

favorabilă ; după aceea ce era sus, prea sus — adică nimic, aproape nimic, deoarece consilierul se afla el însuşi în cer, şi acolo nu existau aşadar nici un fel de struguri cosmici prea acri şi, în sfîrşit : ce era mai jos, în parte într-o poziţie destul de favorabilă, apoi chiar şi mult prea jos, aşa încît să trebuie să-ţi cobori ochii ca un fir cu plumb, iar după aceea să-i opreşti, atîrnaţi ca de un peduncul în unghi drept (periscopic) în faţa unei ferestre, cu globii în vîrful nervilor optici, dinaintea geamurilor, de să se înspăimînte de moarte cel care, eventual, s-ar uita pe fereastră... nu, astfel de fantezii nu avea consilierul. De la al treilea macaz deveni chiar mult prea rezonabil, vulturul cu două capete îl scutură, îşi bătu în chip ciudat joc de el. Cele trei dimensiuni persistau, spaţiul abia ivit din haos mai tremura încă uşor.

Dar ce făgăduiau oare aceşti aştri ? Unii, luminoşi, strălucitori şi curaţi se găseau departe în spaţiu, iar Zihal, vai cum i-ar fi dorit mai aproape, cum i se aprinse inima de dor. Alţii se vedeau limpezi la o distanţă nu prea mare. Casa înaltă de peste drum avea în dreptul acela un nivel mai coborît şi se vedea bine peste acoperişul scund. Da, ferestrele respective, aflate aproape la aceeaşi înălţime, deşi, fireşte, mai îndepărtate decît aceea prin care văzuse, din camera alăturată, uimitoarea imagine, nu aveau nici un fel de perdele... Desigur, nepăsarea oamenilor în această privinţă era de înţeles ; socoteau, fără îndoială că nu au propriu-zis vizavi ; consilierului îi trecu deodată prin minte că actualul lui apartament fusese, înainte de a se muta în el, destul de multă vreme

gol, neînchiriat. Da, cu timpul, oamenii deveniseră tot mai indiferenţi: şi, dacă îşi aminteşte bine, portăreasa spusese în treacăt, cînd primise bacşişul înscris la capitolul trei, la acela al cheltuielilor de instalare, că, înaintea lui, ultimul chiriaş care locuise acolo fusese o bătrînă; trebuia, aşadar, să nu atragă nimănui atenţia asupra schimbării survenite şi asupra propriei sale persoane. „Întunericul e necesar", gîndi textual consilierul. „Şi un binoclu de operă sau aşa ceva..." răsună apoi aproape pe şleau în adîncul sufletului său. În aceeaşi clipă, ferestrele respective aflate peste drum, la o înălţime egală, căpătară viaţă; şi încă ce viaţă! Una intimă. Patima vînătorii îl cuprinse cu totul, ca un acces de febră, parcă ar fi fost deodată cufundat pînă la gît într-o apă gazoasă efervescentă. Alergă degrabă la fereastra din spate. La dreapta, jos, unde propria casă făcea un colţ, în apropiere, aproximativ proiecţie orizontală, ce a fost asta? Între timp lumina de peste drum dispăru din fereastră. Gata! Întuneric. Şi abia după aceea observă consilierul, cu coada ochiului — abia după aceea se preciză senzaţia vagă şi îl nimici — că în constelaţia „Driadei" apăruse chiar zîna cea zveltă; i se tăie răsuflarea, inima aproape că încetă să-i bată (iar şoldul i se izbi de tăblia patului, căci acesta a fost momentul de care am pomenit mai înainte). Şi apoi — dispăru şi acest astru din nou în spaţiul întunecat, se stinse, iar după el altul, şi altul pieri înghiţit de beznă. Consilierul şedea pe pat, cu inima zvîcnind, istovit; în cele din urmă începu să se dezbrace încet, în întuneric, apoi se strecură în aşternut.

7

Ziua următoare fu mohorîtă, străpunsă la început doar de cîteva săgeţi de soare care, despicînd ici colo negura, o făceau, ca să spunem aşa, în mod critic mai evidentă. Dinspre bucătărie răzbătea înfundat prin pereţi zgomotul răguşit şi hîrîit al rîşniţei de cafea. Consilierul dormea. Cînd menajera intră în dormitor, Zihal se trezi parcă într-o învălmăşeală care avea mai multe părţi unitare, ca şi cum ar fi lovit brusc cineva cu degetele răşchirate şi nepricepute în claviatura unui pian. Pe doamna Zajicek evită s-o privească. Era în culpă, nu respectase prestanţa, de vreme ce se mai afla încă în pat, şi numai dorinţa de a restabili această prestanţă îl împiedică să nu se taie cu briciul, în timpul toaletei pe care începu să şi-o facă în grabă, după ce doamna Zajicek se retrase în domeniul afectat profesiunii ei, în bucătărie. Apoi actul bărbieritului deveni mult prea demn, fu executat cu mult prea multă răbdare, pentru a mai lăsa loc grabei, greşelilor şi slăbiciunii.

Consilierul porni spre bucătărie pentru a-şi bea cafeaua. În trecere luă un creion şi cîteva foi rupte din calendarul de perete al firmei Greisler (şi aceste rezerve fuseseră transportate şi se găseau la locul lor, amănunt de care de altfel se îngrijise automat doamna Zajicek, întrucît intra în domeniul ei de activitate). În bucătărie îi aduse apoi la cunoştinţă doamnei Zajicek că, de acum încolo, pînă una alta, va lua cina în oraş, aşa că nu va mai fi nevoie să cumpere şi să pregătească ni-

mic. (În ceea ce ne privește, aprobăm această dispoziție, o socotim rezonabilă și ușor de înțeles, avînd în vedere că, pentru a-ți prii mîncarea, trebuie să și vezi ce mănînci — a te îndopa pe întuneric, ni se pare, ca și consilierului, nedemn.) În timpul micului dejun, așadar pe îndelete și în tihnă, consilierul își notă pe hîrtie următoarele directive și observații preliminare :

Peste drum, fereastra I, ora 10, a se privi cu atenție ; peste drum, fereastra II, cca. ora 10 și 10 minute : cu mare atenție. Fereastra III, proiecție orizontală dreapta jos : ora 10 și 15 minute c.m.a. (cu mare atenție) ; fereastra II, driadă, aproape în același timp, absolut necesar de privit, a se norma cu prioritate. După cercetări prealabile.

Apoi, în decursul dimineții citi, după cum se pare, cu egală atenție, din Regulamentul de Serviciu, dispozițiile anexe :

Plata trimestrială a sporului de salariu și a compensației de chirie.

Către toate autoritățile subordonate

În conformitate cu § 48. al. 2 și § 169. al. 2 al legii din 25 ianuarie 19... Monitorul Oficial nr. 15 (Regulamentul de Serviciu) și cu Decretul Consiliului de miniștri din 1 februarie 19... Monitorul Oficial nr. 33 (vezi pag. 31), se fac cunoscute următoarele pentru conformare :

Pînă cel mai tîrziu la 30 aprilie 19... fiecare funcționar (slujbaș) trebuie să depună o declarație în scris din care să reiasă dacă plata sporului de salariu urmează să se facă în rate lunare sau

trimestriale la datele stabilite oficial. După aceea respectiva declarație se va face numai cu prilejul unei noi angajări, unei transferări în alt serviciu sau la atingerea unui venit superior ca și în cazul încheierii sau încetării unei căsătorii (Zibal, la vremea lui, nu a făcut uz de respectiva dispoziție, ceea ce îl bucura, deși, într-un fel, nu fără o umbră de tristețe) și va fi depusă în curs de 30 de zile de la producerea evenimentului. Dacă nu se va face această declarație, se va considera, în cazul unei angajări noi, că funcționarul (slujbașul) nu aspiră la plata trimestrială a sporului de salariu și în toate celelalte cazuri, că nu *dorește o schimbare a modului de plată precedent. O declarație depusă cu întîrziere nu este luată în considerație.*

Declarația înaintată forului superior, care nu constituie obiectul unei taxe de timbru, se va supune neîntîrziat procedurii.

Plata sporului de salariu se va face cu începere de la primul termen stabilit de autorități, dacă declarația a fost alcătuită conform instrucțiunilor și înaintată pînă la data de întîi a lunii imediat premergătoare termenului de plată.

In cazul plății trimestriale a sporului de salariu, la lichidare se va scădea respectiva chitanță a taxei de timbru ; de altfel plata sporului de salariu poate fi făcută și deosebit de celelalte retribuții.

Dacă un funcționar (slujbaș) al cărui spor de salariu se plătește trimestrial dobîndește în cursul trimestrului respectiv dreptul la un spor de salariu mai mare se va lua în considerare acest lucru la următoarea lichidare a salariului. Dacă, dim-

potrivă, un funcţionar (slujbaş) are eventual de suportat o despăgubire, i se va reţine în tot atîtea rate lunare cît a beneficiat la rîndul său de un „supraprofit".

Ultima frază îl tulbură pe consilier. Cuvîntul, „supraprofit" avea calitatea să se strecoare şi în viaţa particulară şi, în anumite împrejurări, să se facă simţit ca o pietricică în pantof.

8

După-amiază cerul se limpezi complet. Zihal îşi luă pălăria şi paltonul — mişcarea cu care îşi trase, ca să spunem aşa, la repezeală, paltonul pe el implica sau poate chiar constituia o hotărîre. Locul către care se îndrepta consilierul poate fi considerat paraoficial sau de-a dreptul extraoficial, bineînţeles, ţinînd seama de stil, de atmosferă ; nu pentru că în anumite cazuri, la nevoie, organele Oficiului de taxare nu şi-ar fi întins şi acolo tentaculele — şi, la drept vorbind, unde nu şi le întinseseră încă ? Da, orice om a fost, este şi va fi întotdeauna supus taxării ; numai atunci cînd oficialitatea va supravieţui oamenilor, cînd viaţa organică a acestei planete se va fi stins de mult, dar va rămîne totuşi expusă unei taxări din punct de vedere oficial (cel puţin în cazul declaraţiilor insuficient de exacte) : abia atunci deplina independenţă a instituţiei va fi neîndoielnică şi, în ceea ce o priveşte, neexpusă erorii minimalizatoare de a i se atribui vreo finalitate — abia

atunci, cînd ultimele proptele, încă existente, ale acesteia se vor prăbuşi ca o schelă şi va rămîne doar construcţia, da, abia atunci se va vedea bine esenţa sa, *l'art pour l'art*, edificiul nobil mai presus de orice, structurat şi dezvoltat pînă la cele mai infirme ramificaţii ale camerei 479 c.

O parte a acestui spirit, care stă totuşi întru totul dinaintea noastră şi se numeste Julius Zihal, a străbătut între timp (pe cînd noi făceam digresiuni ditirambice) o bună bucată de drum : a ajuns în apropierea vigurosului braţ al Dunării, corectat în formă de canal, care curge verde-cenuşiu prin mijlocul Vienei, ca o culisă nesfîrşită în formă de arc deschizîndu-se spre case şi mari edificii, printre care din loc în loc sar poduri peste albia cufundată în adînc. Acolo se ridica, la o înălţime aproape zdrobitoare, datorită turnurilor, o clădire de cărămidă roşie, semănînd întocmai cu fortăreţele construite în joacă de băieţi, care reproduc o cetate cu creneluri, deschideri de tragere şi bastioane ; dar socotesc probabil că mai important decît orice sînt crenelurile. Aceeaşi mentalitate trebuie s-o fi avut şi arhitectul respectivei fortăreţe roşii (pe sub care trecea mic, dar hotărît un consilier), deoarece încununase mai mult decît din belşug toate marginile superioare ale înspăimîntătoarei sale plăsmuiri, oriunde se putea, cu creneluri, măcar că monstruoasa clădire, atît de greoaie nu avea cîtuşi de puţin aspectul unei jucării şi, de altfel, în nici un caz nu fusese ridicată în asemenea scop. Ci într-unul cu totul opus. Turnurile aveau elevatoare pentru tunuri, care puteau fi amplasate sus, pe platformele solide, încununate cu creneluri, ca să se poată domina cu ele

o mare parte a orașului. Aceasta fusese de altfel intenția în perioada următoare revoluției din o mie opt sute patruzeci și opt, cînd mărimilor le mai rămăsese în mădulare un oarecare șoc. Atunci s-au ridicat la Viena cîțiva monștri în materie de fortificație ; în a doua jumătate a secolului s-au mutat acolo cu duiumul, din toate părțile și aproape chiuind, ploșnițele ; clădirea aceasta roșie trebuie să le fi atras de altfel și prin culoarea ei analogă, căci în timpul de după primul război mondial, cînd un șir de ani cazărmile și militarii erau ca și uitați, a fost necesar să se mai mențină acolo cîteva companii de soldați pentru a hrăni cît de cît micile lighioane.

Consilierul păși demn în jurul patrulaterului, al cărui spirit îl simțea desigur oarecum înrudit cu al său, măcar că mai mult ca probabil nu avea conștiința acestui lucru. Oricum, în mod firesc, nu încercă de loc sentimentele acelea neplăcute pe care le încearcă de obicei o anumită categorie de oameni (adulmecați de departe de oamenii stăpînirii) cînd trec pe lîngă astfel de clădiri ; merse bine dispus de-a lungul nenumăratelor cărămizi roșii. Totuși această situație luă sfîrșit ca, de altfel, și drumul consilierului ; fiindcă domnul Julius Zihal ajunse la țintă.

Ținta aceasta se prezenta foarte ciudat, ca o încrucișare între ruine romane, semănînd a fortificații sau apeducte, și construcția unor termite, dar fără înălțime, plată, joasă, de culoarea albă a varului murdar, cu nenumărate bolți, printre care, ici colo, interstiții sau ganguri păreau să pătrundă adînc în interior, așa încît, tot la doi pași, îngăduiau privirii trecătorului să se cufunde într-o

adîncime tenebroasă, încărcată în mod inimaginabil cu tot felul de mobile şi aparate ; iar într-un anumit fel îţi făcea impresia că ai privi în propriul tău pîntec şi în propriile-ţi intestine sau în straturile cele mai adînci şi întunecate ale conştiinţei şi în magaziile trecutului unde, în mod uimitor, toate au rămas în fiinţă şi întregi pînă la cele mai mici amănunte, concrete şi reale ca un lucru prezent pe care îl ai în faţa ochilor şi poţi să-l atingi. Halele acestea şi gangurile boltite nu numai că păreau, dar şi erau cu adevărat nişte magazii ale trecutului, în care se adunase laolaltă inventarul părăsit al mai multor sute de vieţi, obiecte scoase din cîte o biografie cu nepăsare şi infidelitate deşi, desigur, trebuie să o fi însoţit multă, multă vreme — dulapuri, mese, scaune, şei, lunete, ceasuri, pistoale şi cizme de vînătoare — şi tuturor acestor obiecte le rămăsese acum doar camaraderia monotonă cu semenele lor. Toate avuseseră parte, într-un fel sau altul, de aceeaşi infidelitate, iar în cele din urmă eşuaseră în acel morman neînsufleţit, în acele hărăbaie de culoarea varului murdar, care alcătuiau pe dinafară un patrulater echilateral cu ganguri boltite, în hala de vechituri a oraşului, în aşa numitul *Tandelmarkt*[1] din Viena. Pentru că erau tot felul de fleacuri acolo ; şi pentru că şi fidelitatea cu care cutare sau cutare ţinea aproape fanatic la cîte un obiect scump de la o fiinţă scumpă, la cîte un lucru care îi aparţinea, pentru că şi această fidelitate se dovedise o simplă toană a sufletului, un fleac — cel puţin la caz de strîmtoare. Apoi şi moştenitorii lepădau, aruncau într-o lume străină, lip-

[1] Tîrgul de fleacuri (germ.)

sită de orice relații, tot ceea ce li se părea inutil. Și acolo zăceau într-un ungher întunecos, luate în seamă sau nu, doar în raport cu prețul care se putea obține pe ele, lipsite de atingerea mîinii fostului stăpîn, care le hrănea sufletul ori de cîte ori le ridica și le privea cu dragoste. Acum inspirau, tot mai greu, din răsuflarea propriei lor vieți de odinioară aruncată în praf, printre fleacuri: în acest purgatoriu al obiectelor, care tindea să le înlăture individualitatea, trecutul și mîndria, în această temniță nivelatoare a violenței negustorești, în acest popas al sufletelor rătăcitoare — care, totuși, în ciuda harababurii — lăsa să treacă uneori o bucată — adesea foarte măruntă — într-o viață nouă, cîteodată chiar strălucitoare: ținută la mare cinste, din pricina valorii ei de antichitate, pe care fostul proprietar nu o cunoscuse. Dar cu o astfel de undiță negustorească nu se pescuiește un suflet de lungă durată. De pildă o Venus mică și durdulie, în stil rococo, creată în 1771 de ceramistul vienez Melchior, o doamnă foarte drăguță și cu un aspect chiar foarte pudic, deși lăsase să-i cadă de pe umeri mantia roșie, așa încît nici un alt înveliș nu mai stînjenea privirile, în afară doar de mînuța dreaptă, care se afla absolut în locul unde se cuvenea, ținînd seama de ochii ei plecați cu atîta jenă și blîndețe — această mică Venus, de pildă, n-a zăbovit prea mult în popasul sufletelor rătăcitoare, ci s-a mutat în palatul unui conte, deoarece contele Mucki Langingen, căruia îi plăcea să cotrobăiască prin *Tandelmarkt* a găsit-o pe micuța doamnă dezbrăcată acolo — și nu la un negustor de antichități, unde îi era de fapt locul. Referirea e în raport direct cu Zihal, dacă men-

ționez că tatăl acestui tînăr domn s-a aflat cîțiva ani de zile la zenitul cerului noțional albastru-eteric — privit din punctul de vedere al consilierului — fiindcă fusese ministru de finanțe. De acolo porneau în jos toate decretele privitoare la Regulamentul de Serviciu, care apoi erau aduse la cunoștință subalternilor pentru conformare. Venus se afla pe polița unui bufet de stejar, așezat în fundul fundului unei interstiții ca un gang, înghesuit printre alte mobile, care, parte erau îngrămădite unele peste altele, parte nu-și arătau privitorilor decît spatele de lemn negeluit; dar printre toate aceste mobile zăcînd în semiîntunericul, răcoarea și mirosul prafului așezat acolo de mult timp și neatins, care nu se aseamănă de loc cu cel obișnuit, răscolit, din lumea de afară — printre toate aceste mobile existau ganguri prin care te puteai apropia de ele și din alte părți și, prin urmare, să le vezi din părțile respective: dacă erai mai atent, puteai să ajungi la concluzia că toată expoziția aceasta aparent haotică era aranjată cu maximă pricepere — totul putea fi atins în acest labirint, în acest guano de viață mîncată de molii (în fond totul se petrecea întocmai ca și în memoria noastră și în magazia trecutului din propriul nostru interior). Contele Mucki se putu apropia chiar și de polița bufetului de stejar. Acolo zăceau în praful lor răcoros multe pahare vechi, două dintre ele destul de interesante și prețioase, amestecate de asemenea printre diferite obiecte de bucătărie. Tînărul conte luă paharele. În spatele lor se aflau o grămadă de cutii de piele sau așa ceva, apoi doamna Venus, care se acoperea rușinată și stînjenită cînd fu descoperită.

Acum se afla, fermecătoare şi preţioasă, după cum şi era, în vitrina cu bibelouri a mamei contelui, într-o cameră a cărei lumină palidă se datora desigur faptului că acolo mai ales violetul şi albul se îmbinau cu nu prea mult gust şi apoi, din fericire, albastrul cerului şi spumosul verde-cenuşiu al coroanelor copacilor din parc nu se zăreau în apropiere, deoarece camera avea un balcon şi copacii se înălţau mult mai departe, unde cerul apărea deasupra unui mic pavilion alb de piatră, la orizont, şi îşi schimba culoarea la mare distanţă, încet şi plictisitor, aşa cum se obişnuieşte de altfel în aşa-zisa natură. Micii zeiţe, care, fireşte, avea un suflet constant, potrivit categoriei sale, anturajul de acolo nu i se păru întru nimic deosebit, ci pe puţin aşa cum i se cuvenea, ba chiar de-a dreptul mediocru. Ea cunoscuse un alt mediu, care, chiar dacă lumeşte mai modest, îl socotea cu adevărat potrivit rangului său şi care îi „plutea" acum mereu pe dinaintea ochilor, la propriu vorbind, căci părea să-i plutească dinainte, la dreapta pavilionului de piatră, a cărui cupolă mică şi rotundă strălucea puternic în direcţia aceea după-amiaza tîrziu, cînd o ajungea soarele; părea că stă suspendată în aer, ca şi cînd acolo i-ar fi fost locul, sau ceva mai înapoi, dar nu înapoi în şuvoiul timpului; în acest şuvoi, purtată departe, departe, de cincizeci de ani şi mai bine sau poate de o sută — ori cine ştie de cîţi — plutea încet, îndepărtîndu-se ca o corabie de nori camera poetului în care zeiţa locuise împreună cu stăpînul ei de odinioară, unde stătuse pe o micuţă consolă deasupra divanului, acoperindu-şi cu mînuţa încă de acum o sută de ani ceea ce îşi acoperea şi în pre-

zent, unde, străbătînd ca o lumină difuză înserată parcă prin turnare în porţelan, i se întipărise în minte amintirea : da, atunci pricepuse, desigur, că acolo îi era locul unde — dedesubt, pe divan, ori lîngă ea, pe masă — zi şi noapte se dădea lupta, adesea cu disperare, pentru atingerea unor ţeluri care, fireşte, nu se vedeau cu ochii, nu aveau nici o legătură cu fericirea exterioară şi bunăstarea şi în orice caz nu priveau viaţa personală ; pentru că aceasta înainta neabătut şi uniform ca un ceasornic, cu trei-patru figuri de prieteni care apăreau la ora cuvenită şi dispăreau apoi iar în cutia lor. Dar sufletul constant din porţelan ştia totuşi ce se petrecea acolo şi i se părea nobil, i se părea potrivit, iar cînd se aşternea liniştea şi pana alerga uşor pe hîrtie, cînd pătrundea pe fereastră o dîră de soare şi arunca în cameră strălucirea perdelei pestriţe, în care se şi aflau strînse laolaltă toate locurile animate, străzile şi pieţele de fructe stropite în fel şi chip de culorile oraşului aceluia atît de sudic, în care nu puteai fi nici retras, nici izolat, din simplul motiv că mica încăpere părea să fi înghiţit pentru un timp întreaga lume — aşadar, în astfel de momente doamna micuţă de pe consola de deasupra divanului îngust nu era de loc trufaşă şi nimic nu i se părea mediocru ca de pildă acolo, în camera mamei contelui unde, în cel mai bun caz, putea să se bucure de o consideraţie istorică ; dimpotrivă, la prietenul şi proprietarul ei de odinioară, acum mort de mult, i se părea firesc şi potrivit să contribuie cu tonul ei modest la acordul bine definit, să stea pe consolă şi să-i licărească puţin trupul gol în lumina după-amiezii tîrzii, cînd umbra por-

tocalie a perdelei se întindea vibrînd uşor, cînd în depărtare răsuna strigătul unui negustor ambulant, punctat de trapul unui cal care trecea ducîndu-şi cine ştie unde călăreţul, cînd şopotea neîncetat glasul subţire şi aspru al penei de scris.

Autorul, la care se uita cu atîta interes în timp ce scria, era un francez ori un italian cu ochi foarte mari şi întunecaţi, iar cînd îşi amintea de aceşti ochi, timpul adunat în porţelan se punea brusc în mişcare, începea să se învîrtejească repede, să zvîcnească negru şi, în cele din urmă, zeci şi zeci de ani, vuind şi plescăind, ca mase mari de apă, să se reverse în neorînduială pînă la popasul sufletelor rătăcitoare ale lucrurilor — ale acelora, desigur, care se lasă despuiate de suflet — pînă în aventurosul gang sau interstiţie în care se afla bufetul de stejar, pînă la fostul ei vecin de pe poliţă : acolo o priviseră ochi foarte asemănători, adică într-un anumit fel asemănători cu aceia ai poetului. Erau ochi mari, care de altfel măreau şi clarificau desigur tot ceea ce vedeau, erau adînci ca gangurile şi tunelurile care duc înapoi, şi ar fi fost — dacă un strat subţire de praf rece şi vechi nu i-ar fi domolit şi nu i-ar fi făcut oarecum mai buni şi mai îngăduitori — ar fi fost foarte strălucitori ; aşa, însă, în ciuda pronunţatei lor convexităţi şi rotunjimi, priveau mai degrabă în interior, ca ochii unui bătrîn simpatic ; erau îndreptaţi direct spre micuţa Venus în stil rococo (care s-ar fi ruşinat poate dacă privirile lor ar fi căzut asupră-i strălucitoare şi nedomolite) şi o priveau dintr-o cutie de piele al cărei capac căptuşit cu mătase albastră se afla deschis. Erau ochii unui vechi binoclu de campanie.

Un binoclu care văzuse multe. De fapt era un fost demnitar, chiar curtoazia lui avea o notă distinsă, după cum se dovedise de pildă cînd îi spusese o dată micuței zeițe că, deși este atît de aproape de ea, ar dori să-și intensifice și mai mult lumina, rotindu-și singur șurubul, dacă ar putea. Atît era de fermecătoare.

Un binoclu care văzuse multe. Chiar și ceea ce pentru consilierul pensionar Julius Zihal ar fi părut cu totul de neînchipuit, anume: vulturul cu două capete bine scărmănat. Da, în starea aceasta fusese văzut la Königgrätz, în 1866, scărmănat de către prusaci, așa îl văzuse binoclul, de aceea îl vom și numi „cel din șaizeci și șase". Avem deci unele motive să presupunem — deși nu sînt de fapt motive precise, ci numai bănuieli — să presupunem așadar, că vulturul cu două capete n-a putut uita niciodată complet binoclul de campanie, ba nu l-a uitat chiar de loc, fiindcă se aflase și el tot de partea austriacă și fusese de față la nenorocire... cum s-ar zice, *ab dato* în binoclu zăcea de atunci sau de aceea un fel de frîntură din resentimentul oprimat al vulturului cu două capete, din resentimentul avid de scărmăneală.

Și nu anume în ceea ce-i privea pe prusaci, fiindcă ei terminaseră cu scărmănatul, ci așa, în general. Bietul, demodatul binoclu de campanie era aproape ca un fel de instrument al destinului, după cum, probabil, își va da fiecare seama mai tîrziu.

„Bătrînul din șaizeci și șase" avea puține șanse să avanseze mai curînd sau mai tîrziu din locul unde se afla, și vina principală o purtau desigur marile progrese din industria optică survenite după retragerea sa din serviciul activ. De cînd cu

plecarea micuței zeițe începuse chiar să se cam prostească, fiindcă nimic nu-i mai stîrnea atenția și nu-i mai dădea ghes la atenții, apoi și privirea, de atîta praf ce se așternuse peste el, îi devenea tot mai tulbure. I se întuneca vederea. S-ar putea spune că reflecta în interior : se petrecea în el ceva ca un apus prelung și șovăitor, mai bine zis apusul grav, întors în sine și definitiv, al propriei sale vieți, după cum bănuia, fiindcă nu credea în metempsihoză (ceea ce, în cazul lui cel puțin, era o eroare). Apusul pe care îl socotea al său personal era totuși al unei așa-numite epoci, sau al unei ere, sau al unui eon, denumiri care se caracterizează prin faptul că se pictează deopotrivă cu toate dintre ele pe peretele celulei nebunilor o imagine palidă, nebuloasă a unui fel de judecată de apoi — oricum, ceva cam așa a existat și de aceea apusul proiectat în sinea „celui din șaizeci și șase" conținea și imagini care se aflau propriu-zis la lumina zilei : se vedeau dealuri sau înălțimi mai mici de pe ale căror coame cobora pretutindeni ceva, ale căror siluete se limpezeau astfel din nou, proiectîndu-se pe cer, o dată cu încetarea bubuitului de tun care le încununase deopotrivă cu norul, plutind întotdeauna rotund și învîrtejit, al fumului de pulbere, ce se risipea acum, se ridica tot mai rar și pînă la urmă nici nu mai apăru pentru că toate bateriile se retrăgeau. Coborau pantele netede în trap, unele chiar în galop, se auzeau zornete, se vedea cum tunarii împingeau la afeturi și cum se sprijineau cu amîndouă mîinile de ele. Dar una din baterii lipsea, iar în stînga, acolo unde dealurile sînt ceva mai înalte și sumet către cer cîteva tufișuri — da, se distingea

chiar şi iarba de pe coama dealului celui mai apropiat, dar, fireşte, numai cu binoclul de campanie — acolo deci, la stînga, fără să se vadă, bătea o baterie neîncetat, ca şi cum ar fi vorbit tare şi supărată, bombănind împotriva retragerii celorlalte. Atunci, la drept vorbind, n-a remarcat nimeni în mod special faptul, dar mai tîrziu această baterie a devenit celebră şi după aceea a intrat chiar în anecdotica aşa-zisei istorii universale, ceea ce de altfel i se poate întîmpla, şi încă mult mai uşor, oricui, de vreme ce se pune atîta preţ pe banal şi pe festiv ; prin urmare se recomandă prudenţă, căci nu întotdeauna e necesară celebritatea, ca în cazul respectivei baterii. Ce ne-am face dacă într-o situaţie oarecum normală, aşadar în momentele uşoare de slăbiciune, am fi pe neaşteptate imortalizaţi ?

9

Acum se ştie tot : consilierul îl va cumpăra pe „cel din şaizeci şi şase" — şi totuşi nu se ştie chiar tot : căci l-a şi cumpărat, întrucît lunga noastră digresiune i-a lăsat într-adevăr timp suficient. Înaintînd pe după clădirea de cărămidă încununată cu creneluri, ocoli patratul antic şi se uită în văgăuni, în interstiţii şi în ganguri, printre oglinzi, schelete de paturi, cizme, lămpi de alabastru şi şei, în dezordinea viscerală a propriului său interior (fireşte, fără să ştie), unde ruine peste ruine închipuiau ziduri mici, fărîmicioase şi încreţite, care pînă la urmă despart ca un

munte masiv pe om de propriul său trecut. Din interstiții, printre ruine, bîjbîind pe lîngă un dulap vechi, apărură de după haine atîrnate și harnașamente, ieșiră îndată la lumină negustorii, căci adulmecaseră în domnul respectabil, care dăduse de mai multe ori ocol pe acolo, un client semănînd mai degrabă a cumpărător decît a vînzător. „Ce dorește domnul...?" se auzea ici colo. Să fi luat cumva chip omenesc sufletele ploșnițelor moarte din cetatea roșie din apropiere ? Aproape că așa s-ar fi părut.

Dar să nu credeți că pe consilier l-ai fi putut trage pe sfoară : imposibil. Distanța dintre el și negustori era atît de mare, exista în sinea lui un fel de arc întins care bătea atît de departe într-o lume ordonată, încît anticipa pe de-a-ntregul tragerea pe sfoară, și nici măcar în forma ei obișnuită și incidentală de suspiciune, ci într-o formă absolut omenească, așadar binevoitoare : îi acorda din principiu negustorului dreptul de a încerca să păcălească, întocmai cum își acorda înainte lui însuși caracterul oficial.

Binoclul „din șaizeci și șase", pus în cutie, și-l atîrnă cu cureaua de gît ; așa încît împodobea pieptul consilierului cît se poate de strategic. Negustorul de vechituri ștersese de praf lentilele cu un petic de piele de căprioară pe care îl ținea la îndemînă : aveau o strălucire adîncă și goală, întunecată ca noaptea. Julius Zihal părăsi cartierul negustorilor. Obiectul de pe piept îi dovedea acum fără nici un dubiu că intrase într-o nouă perioadă a vieții. Faptul se produsese așadar și dăinuia independent de propria lui persoană, de prezența sau de absența lui, de împotrivirea sau

de acceptarea lui: tocmai acesta este caracterul obiectelor, caracterul tuturor aşa-ziselor probleme sau ceea ce se numeşte, mă rog, seriozitatea vieţii (căci în fond nu-s decît banalităţi). Consilierul se îndreptă către braţul Dunării. E de netăgăduit că într-o oarecare măsură se simţea abătut, cîteva clipe avu chiar întrucîtva senzaţia pe care ar putea să o aibă o muscă atunci cînd se ştie definitiv prinsă. Apoi se mai adăuga şi faptul că obiectul în cauză nu şedea liniştit ci, ca să spunem aşa, avea mişcări proprii: mai trebuia să cumpere şi o lanternă electrică, mică, uşor de mînuit, care să proiecteze un con de lumină concentrată, ca lanternele camuflate. Da, prin urmare acum avea nevoie în propria-i casă de o lanternă camuflată ! Deocamdată voia să se uite de pe marginea canalului cu binoclul ; fireşte, încercase lentilele cu atenţie chiar acolo, la negustorul de vechituri, înainte de a se hotărî să-l cumpere (privise cu el ornamentele acoperişurilor şi ferestrele îndepărtate). Dar să te uiţi peste apă, la mari depărtări era ademenitor, era ca un fel de supliment gratuit la utilitate. Intră în parcul de pe mal — asemenea promenadei, unul dintre locurile unde timpul pare că trece mai încet, oprindu-se aproape în loc zeci de ani, în ciuda diferitelor mari schimbări, survenite în general, fiindcă soarele de primăvară luminînd cărucioarele de copii, mamele vorbăreţe, femeile cu genţi, muncitorii odihnindu-se şi mestecînd pîine, apoi, în sfîrşit, băieţii şi fetiţele alergînd, strigînd cu voci răsunătoare, fiindcă toate acestea sînt aspecte absolut stabile, ca să spunem aşa, subtonurile permanente ale vieţii — Zihal intră prin urmare în

parcul de pe mal și băieții care alergau pe acolo îi și găsiră o poreclă: amiralul. N-o nimeriseră rău. Căci consilierul stătea cu mîna stîngă sprijinită de grilajul de pe parapetul cheiului, ținea cu dreapta binoclul la ochi și privea peste apă, de-a lungul canalului, spre un pod unde se aflau mai multe remorchere mari. Copiii așteptau în spatele domnului Zihal să vadă ce se va întîmpla, iar el simțea acest lucru; și cîteva persoane mature de pe băncile parcului se uitau într-acolo, ba chiar și două persoane care se plimbau se opriră și își îndreptară ochii în direcția indicată de „cel din șaizeci și șase". Acolo, arcul verde-cenușiu al apei spălăcite se curba la stînga, pe sub pod, iar pe pod, sus, se tîrau pietoni și vehicole ca niște gîndaci pe un băț. Casele de dincolo de canal, ridicîndu-se în depărtare, la înălțimi diferite, în trepte, și mulțimea copacilor tiviți cu verde luminos păreau că fac parte din cursul apei, că alcătuiesc un fluviu mai lat, care îl urmează de ambele părți pe cel îngust spre largul zării prin spărtura făcută în marea de case.

Binoclul cel vechi era bun, deși mărirea obiectelor care, prin intermediul lui, se apropiau de consilier era moderată. Amiralul puse binoclul la loc în cutie. Și avu senzația, poate pentru prima dată în viața lui, că e aruncat înapoi, spre el însuși, așadar, din păcate, spre un om cu care nu avea ce face (căci, în fond, toate acestea sînt simple banalități). Binoclul îi atîrna în dreptul stomacului și îl apăsa ușor. Zihal ieși din parc. Rătăci pe străzi fără nici o legătură cu funcția lui, înconjurat de lumini palide, prins în noi relații, gata de fapte pînă atunci nemaipomenite.

Prima dintre acestea fu cumpărarea unei mici lanterne electrice de la un magazin de specialitate, a cărui firmă apăru îndată, parcă din însăşi fiinţa consilierului, fără ca să-l caute sau să se uite în jurul său. Ieşi din nou în stradă, clopoţelul uşii sună stăruitor în urma lui, în buzunar avea, ca o parte componentă a binoclului de pe piept, micul obiect. Şi Julius Zihal, în toată făptura lui, se găsea ca într-un înveliş rezistent, deşi perfect transparent, care îl despărţea de restul lumii şi, în acelaşi timp îl punea alături de ea, dacă se poate spune astfel. Asemenea învelişuri sau punguţe, rezistente, dar incolore şi transparente, se văd uneori în magazinele în care se vînd dulciuri împachetate astfel. Consilierul, aşadar, parcă intra şi el în sac, în sacul propriei sale situaţii, al propriei sale perplexităţi, deşi, în interiorul acestei cavităţi terestre se roteau de curînd, cu mişcare proprie, două corpuri şi anume binoclul şi lanterna. Imaginea stelei fixe, a „Driadei“, cu licărul ei roşietic, rămînea dincolo, palpabilă numai în afară.

De aceea acum, cînd îl plasăm pe consilier într-o cafenea care îi este cu totul străină, el îşi dă limpede seama că nu se mai află în cadrul reprezentărilor generate, de exemplu, pur şi simplu de cuvintele „un consilier la cafenea“ : să fie salutat respectuos de „marqueur“ şi să i se aducă ceea ce consumă de obicei ; să răsfoiască ziarele, să citească noutăţile zilei şi să selecteze admirabil dintr-un text ca şi din ilustraţii elementele contribuţiei sale la următoarea discuţie din jurul mesei obişnuite cu prietenii ; să fumeze, să-şi dreagă

glasul, să se simtă în voia lui : nu însă vîrît într-o pungă transparentă, bine legată sus, la gură, cu un binoclu pe piept şi cu o mică lanternă în buzunarul hainei — dar aceasta încă n-ar fi concludent. Consilierul, în situaţia sa înăbuşitoare, ori înăbuşită, ori închisă, se întrebă ce căuta la urma urmei acolo, în cafeneaua aceea periferică şi într-o oarecare măsură sordidă. Rămase locului, în pungă, fără să găsească răspuns. Răsfoi ziarele şi revistele ilustrate. Dar pentru o exprimare, pentru un act critic, aşadar, pentru unul apreciativ, în pungă nu exista cîtuşi de puţin un teren ferm. Zihal, uitîndu-se pe fereastră, avu impresia că vede lucruri care i se păruseră oarecum reprobabile, ciudate : un băiat stătea peste drum, în colţul străzii şi sugea ceva ; deodată apăru o femeie în zdrenţe, îi trase o palmă şi îl tîrî apoi după ea, dispărînd după colţ. În clipa următoare trecu încet un automobil splendid, cu şofer şi lacheu, iar pe bancheta din spate cu trei tinere doamne elegante, rîzînd peste măsură, care îi provocă lui Julius Zihal o senzaţie de parcă s-ar fi deschis brusc chiar în faţa lui uşa unei sere de flori cu parfum foarte pătrunzător, ca de zambilă, şi apoi i s-ar fi trîntit în nas. În faţa uşii — foarte aproape, la marginea trotuarului, lîngă stîlpul felinarului — un cîine ridică piciorul drept posterior în felul binecunoscut de toată lumea.

Era mult prea mult pentru consilier şi, ca să-şi salveze demnitatea critică, îşi scoase ceasul de argint din buzunarul vestei — totuşi, numai ca să constate un fapt incontestabil, care anulă îndată complet respectiva demnitate şi suportul ei, de-

clanșînd o mișcare de mare grabă: era ora șase fără zece. Abia atunci observă că se însera. În momentul acela apăru explodînd pe neașteptate în cavitatea terestră un al treilea corp care se rotea cu o mișcare proprie și anume: carnetul de însemnări. Căci calendarul de perete de la Greisler avea un loc fix, apoi oricum nu putea fi folosit pentru notarea, în lumina puternică a lanternei, a datelor astronomice privitoare la ivirea anumitor grupe de aștri deasupra liniei orizontului; nici măcar foile rupte nu puteau fi utilizate. Pentru aceasta era nevoie de o suprafață de scris ușor de mînuit și totodată cu un suport tare. Consilierul plăti și ieși poticnindu-se de pragul cafenelei. Pe strada aceea nu se afla nici o papetărie. Porni repede spre colț și intră în altă stradă, unde i se păru că zărește un astfel de magazin. Dar obloanele și fuseseră trase. Totuși, de peste drum, piezis, îi atrase privirea din altă stradă o firmă verde ca sticla, cu litere albe, așezată perpendicular. Pe ea scria: Hîrtie. Zihal porni ca din pușcă, de-a curmezișul, într-acolo. Deodată se auzi un scrîșnet strident, pătrunzător: era al frînelor unui automobil oprit chiar în spatele lui. Față de acest scrîșnet, cuvintele brutale ale conducătorului păreau blînde și învăluitoare. Cînd, în sfîrșit, consilierul ieși din papetărie cu mult doritul carnet sub braț, împachetat, se opri pe trotuar, privi de-a lungul străzii, în sus, în jos, și se dumeri abia acum, ulterior și tardiv unde și în ce locuri trecuse prin împrejurarea aceea care provocase aproape panică.

10

Ceea ce a urmat, adică nenumăratele seri şi nopţi ale lui Julius Zihal, e greu de povestit, şi anume din pricina alegerii mijlocului de expunere; s-ar putea, de pildă, avînd în vedere întîmplările mereu frînte şi fără şir, să adopţi un ton cu totul nepotrivit, poate chiar unul absolut sec, pentru ca pe fundalul unei astfel de atitudini roirea şi mişunarea aceea absurdă să iasă mai bine în evidenţă: *„Iulius, omnibus hic pertinentibus rebus bene gestis, et postquam iam dudum coenam apud cauponem commederat, habitatione sua intrata eam illuminare faustum non putavit.“* [1] Pentru tonul sec, limba romanilor e întotdeauna cea mai potrivită. În vorbirea obişnuită toate acestea ar însemna: nu voia să facă lumină.

Se izbi zdravăn de muchiile mesei, în bucătărie, dar punga transparentă, legată la gură, în care se afla consilierul, era elastică şi rezistentă; din fericire, lanterna nouă de buzunar scăpă de izbitură. Fereastra 0 (bucătărie), după o scurtă cercetare, o scoase din concept. Îi mai rămînea destul timp. Acum trebuia să găsească creionul, dar fără să aprindă lumina, fiindcă, din cauza ferestrei I (peste drum, a se privi cu atenţie, ora 10) i se părea imposibil. Spuneam mai înainte despre bărbaţii căsătoriţi că s-au deprins, cînd se întorc noaptea acasă, să-şi ascută auzul şi să tragă cu ure-

---

[1] Iulius, după ce a dus la bun sfîrşit toate treburile de acolo şi după ce a luat cina şi a intrat la el în casă, n-a socotit potrivit să aprindă lumina (lat.).

chea. Consilierul, deşi burlac, sau mai bine zis văduv, se furişă acum şi el în propria-i locuinţă, holbînd ochii prin întuneric, păşind uşor de colo pînă colo şi luminînd printr-o fulgerare colţurile cu lanterna.

Domnea o atmosferă de mister, ca la semnalul de începere a unui act solemn, cînd deschise pe întuneric toate trei ferestrele locuinţei sale : porţi de pătrundere a imaginilor noului său cer înstelat. Plasa era întinsă, păianjenul stătea în ea cu ochişorii la pîndă, luînd *ad notam* ceea ce se petrecea (într-adevăr, carnetul, creionul şi mica lanternă se găseau la îndemînă), privirea pătrunzătoare a „celui din şaizeci şi şase“ scăpăra însufleţită de resentimentele vulturului cu două capete. Şi se întîmplă ca astronomia să se potrivească întradevăr acestui nou sistem de coordonate spaţiale : peste drum, fereastra I, ora 10, a se privi cu atenţie : cu punctualitate lumina izbucni în patrulater. „Arma la ochi !“ aşa strigă parcă „cel din şaizeci şi şase“, ca o comandă militară de pe vremuri, cînd tot plutonul, în picioare, trăgea deodată cu puşca. Acesta a fost primul mare atac : numai ce a întors şurubul, şi consilierul s-a şi aflat, ca să spunem aşa, peste drum, în camera blondei, de parcă ar fi stat la nici trei paşi de ea.

Ceea ce se petrecu, ceea ce văzu deci, nu se deosebi cu nimic de data trecută, şi totuşi îl emoţionă mai puternic decît orice ar fi putut să vadă ori numai să bănuiască încă de pe atunci. Ocularele tremurau. Acesta a fost momentul intrării lui Zihal pe un făgaş nou, momentul genezei care, deşi, ce-i drept, repetat, şi încă în aceeaşi seară, în cu totul alte grade de precizie şi de surpriză,

a avut în general, față de toate celelalte, ecoul cel mai puternic în amintirea lui și cel mai profund. Atunci s-a produs din nou fisura prin care aburii au izvorît prima dată amețitori, cufundîndu-l pe consilier într-o profundă timiditate, da, într-o nouă formă de viață, tot mai impermeabilă, pînă cînd punga în care se afla acum s-a închis cu totul și s-a legat.

Lumina se stinse peste drum, pătratul ferestrei rămase opac și negru. Zihal se trase înapoi. În fundul camerei se așeză pe vine. Lanterna sclipi deasupra ceasului de buzunar : ora zece și șapte minute. Era exact și prin urmare verificat : peste drum, fereastra I, a se privi cu atenție. De fapt cu mare atenție — dar, avînd în vedere datele individuale descoperite acum, trebuia ca, în comparație cu cazurile stabilite anterior, această clasificare superioară să-și păstreze întîietatea. Pe foaia calendarului de la Greisler, unde erau toate consemnate — în ordine cronologică, ordine care, de data aceasta acoperea și clasificarea calitativă, numai că supunîndu-i-se — Zihal făcu în dreptul primei notițe un semn.

Atenția și aproape că s-ar putea spune demnitatea cu care se îndeplinesc astfel de mici proceduri nu îngăduie nici o grabă — totuși controlul următor figura la ora 10 și 10 minute : „cu mare atenție". Ajunse, bîjbîind prin întuneric, în camera alăturată, și încă din ușă văzu că obiectul în cauză era luminat, mult mai luminat decît înainte. În clipa aceea apărură în sinea consilierului pentru prima oară anumite mecanisme ale gîndirii și imaginației care funcționau și făceau combinații fulgerător de repede și care de atunci îna-

inte îl însoţeau permanent în ciudatele lui ocupaţii, ca un roi de ţînţari, ca un furnicar, pişcîndu-l şi întărîtîndu-l — pentru a năzui tot mai mult spre perfecţiunea absolută şi utilizarea cît mai eficientă a fiecărei posibilităţi : nimic nu trebuia să-i scape. Era o năzuinţă spre totalitate. Trebuia să găsească cel mai favorabil punct de observaţie, să ajungă la optima situaţie optică şi să nu piardă o secundă. Cum zări cele trei ferestre luminate şi nu prea îndepărtate — intraseră tăcute, cu luminile lor puternice şi pătrunzătoare în camera întunecată, înaintînd falnice, într-un singur şir, de parcă s-ar fi amestecat alandala, în noapte, pe nesimţite, fantastic, locuinţele, exteriorul cu interiorul — aşadar, cum zări consilierul acest obiect formidabil, îşi şi zise : „Trebuie să-mi fi scăpat ceva data trecută, fiindcă stinseseră toate luminile mari, acum poate am să văd mai multe lucruri..." Stătea la fereastra „doi roman" cu arma la ochi. Degetele îi zburau în jurul şurubului, în timp ce se dădea cu paşi repezi şi mărunţi tot mai către stînga, corectînd situaţa optică. Această situaţie rîvnită de el, pregătită şi perfecţionată la maximum posibil, se abătu însă asupra lui, peste capul lui, îl doborî ; consilierul se afla în postura unui om care „nu ştie ce să mai facă cu profitul", era ca o ceaşcă nu prea adîncă ţinută sub şuvoiul unui izvor şi care — rămîne goală. Un torent nu încape într-un degetar.

În camera din stînga, de peste drum, fără îndoială doar cu o singură fereastră, o femeie tînără şi solidă, cu părul negru, se spăla în tihnă de sus pînă jos, întorcînd succesiv către consilier şi către privirile întunecate ca noaptea ale „celui din şai-

zeci și șase“ cele mai variate peisaje ale corpului ei mare: dealuri, munți și văi, săpunite și strălucind de apă în toată plasticitatea lor. Dar Zihal, care nutrea un fel de preferință secretă, de cînd cu netezirea mustății, pentru o persoană de genul feminin ceva mai coaptă, izbuti — totuși nu numai din acest motiv, ci mai cu seamă de dragul totalității! — să-și revină, după oarecare timp, din acest șoc. „Cel din șaizeci și șase“ sonda acum cît mai adînc posibil în încăperea cu două ferestre din partea dreaptă. Și ceea ce agăță acolo și trase încoace — dar în aceeași clipă lumina puternică se stinse, nu mai rămase strălucitoare decît fereastra din stînga. Îngrozit, distrus și plin de mînie, consilierul căută din nou echilibru interior și substanță vitală la apariția anterioară, lucind de săpun: mulțumit astfel repede în cel mai înalt grad și întărit iar sufletește, constată pe deasupra, la o mică schimbare a direcției binoclului, că și alături condițiile de iluminare nu erau cu totul neprielnice, nu pieriseră în neant; dimpotrivă: considerînd situația optică (poziția mai trebuia corectată prin mișcări succesive către partea dreaptă a ferestrei), se putea spune chiar că e foarte favorabilă, datorită unei iluminări moderate, și tocmai de aceea mai clare — rotunde și blînde, de-a dreptul îmbietoare — venind dintr-o parte, de la căpătîiul unor paturi conjugale, lîngă care se aflau desigur mici lămpi de noptieră. Da, cam aceasta era totul acolo, la onorabilii părinți ai drăgălașei fetițe (care acum se ștergea cu diferite prosoape); dar imboldul către iluzoria perfecțiune, către totalitate, forța de absorbție a faptului neîmplinit îl smulseră pe consilier

— chiar dacă măsurile atît de subtile pe care le luase își și atinseseră scopul într-un mod ideal — îl smulseră așadar din fața imaginii care-i desfăta ochii. Și apoi dacă expresia *variatio delectat* (variația delectează) e în anumite cazuri valabilă, atunci acesta face parte dintre ele — bineînțeles nu pe de-a întregul, pentru că respectiva expresie nu reprezintă de loc integral cazul domnului Julius Zihal, ci pune în lumină doar un aspect al lui : altfel ar fi fost un caz simplu, incidental, un fel de amuzament superior, nu procesul dificil și obscur de transformare în om, așadar de înfiripare a unei persoane încă de la începutul începutului.

Consilierul se dădu înapoi de la fereastră, se ghemui pe vine, lumină foaia calendarului de perete de la Greisler și scrise la „Fereastra II, peste drum : a se schimba la ora 10". Apoi făcu semn și în dreptul acestui punct. Trebuia să se grăbească : fereastra III, proiecție orizontală dreapta jos, ora 10 și 15 minute ! (cu mare atenție). Aici se cerea prudență ! Rîndul de patru ferestre întunecate de peste drum era aproape la aceeași înălțime și ținea tot de casa lui, care, după ce înconjura un fel de jumătate de curte, iar se avînta înainte. Ciorna unei însemnări îi apăru deodată în mintea consilierului în timp ce se îndrepta încet prin întuneric spre rama din stînga a ferestrei : „Fereastra III, din pricina unei eventuale supravegheri din sens opus, mai puțin indicată pentru privit". Dar ce excelentă situație optică, de fapt contrar așteptărilor, și ce favorabile condiții de iluminare ! Două obiecte. Nu care să te facă să-ți netezești mustața. Dimpotrivă. Aici era o altă po-

veste, fiindcă domnul consilier nu putea să nu privească fără emoție cum se pregătesc de culcare două fete între 16 și 18 ani. Una din ele stătea cu picioarele într-un lighean cu apă. Drăguți sînt copiii ! Acum se învîrteau amîndouă iar prin camera (de altfel scena devenea din ce în ce mai vioaie, mai plină de surprize, într-un cuvînt extrem de interesantă), se opreau ba într-un loc, ba în altul și o clipă au dispărut chiar cu totul, așa că, drept urmare, consilierul se mișca într-una cu pași mici încoace și încolo la fereastră, corectînd mereu situația optică, pentru a nu-i scăpa nimic : gestul implica o mereu reînnoită încordare nervoasă și tulburare. Zihal începea să simtă acum efortul pe care îl solicita actuala lui activitate, și în general întregul resort. Apoi șirul de ferestre întunecate de peste drum îi dădea o permanentă neliniște, îl apăsa parcă pe frunte ca o scîndură neagră, binoclul trecu de mai multe ori iscoditor de-a lungul dreptunghiurilor întunecate care se apropiau opace. Un canat de fereastră, chiar al celei din față, era deschis. Zihal fu cuprins de furie. Asta-i mai lipsea, să fie și stînjenit ! Conform regulei, în virtutea perfecțiunii, dubla rază vizuală a „celui din șaizeci și șase“ lunecă spre stînga, în cîmp deschis, apoi Zihal fu nevoit să se aplece puțin peste fereastră (cîmpul vizual din stînga de la fereastra III, cu o cît mai mică aplecare posibilă din pricina unei eventuale supravegheri din sens opus). De astă dată binoclul aduse în clipa prezentă numai straturi întunecate, care, din pricina oscilării cîmpului vizual, se frîngeau și fugeau, acoperișuri, pereți refractari, rînduri de ferestre licărind pe dinafară, cu o lumină moartă, aruncată

de străzile iluminate, coame de case şi muchii de acoperiş pline de funingine, sumbre, zvîrlite în sus, în noapte. Zihal simţi o oarecare uşurare că „mai întîi, în partea aceea nu are nimic de făcut". Avea şi aşa destul lucru ! Se întoarse încet şi cu grijă înapoi, se ghemui în spatele tăbliei de la picioarele patului şi, pe foaia calendarului de perete de la Greisler, făcu semnul cuvenit în dreptul ultimului caz de cercetat. Acum trebuia să se repeadă înapoi, să se concentreze cu totul asupra ferestrei II. Cînd ieşi la suprafaţă, păşind puţin înainte, îşi mai aruncă o dată privirea spre „proiecţia orizontală dreapta jos". Bineînţeles, rămăsese tot „de privit cu mare atenţie" ! Oare fetiţele acelea nu mai sfîrşeau odată să se pregătească de culcare ?

Brusc, însă, consilierul avu impresia că fereastra întunecată de peste drum care fusese deschisă era acum închisă.

Înmărmuri, apoi îndreptă în sus, încet şi calm binoclul din „şaizeci şi şase" : un amiral în timpul luptei, care caută fregatele inamice la orizont şi le-a reperat. Dar poate că se înşelase, poate că reflexul unei lumini făcuse să pară fereastra deschisă. Zihal stătea nemişcat, ca de piatră. Peste drum, de asemenea, totul rămase încremenit şi nemişcat în bezna deasă, în pustietatea proprie tuturor lucrurilor care fac parte chiar din locuinţa oamenilor şi totuşi nu li se dă niciodată importanţă, fiindcă sînt foarte rar privite : ramele exterioare ale ferestrelor ; suprafaţa de dedesubt a meselor ; pragul de sus al porţilor. Toate cît se poate de legitime, dar întunecate. Chiar şi fluieratul unei locomotive, care se auzi prelung

în depărtare, era un sunet legitim, reglementar; în clipa aceea Zihal se simți în mod bizar rupt de lume. Simțea, ca să spunem așa, că stă într-o pungă legată la gură, că stă alăturea de lume: senzația aceasta trebuie să o aibă o ușă scoasă din țîțîni și proptită lîngă pervaz. Camera aceea întunecată, împreună cu consilierul, se îndepărtase mult de tot ceea ce desemnează un consilier și un vultur cu două capete.

Totuși, acesta, care se cuibărise în „cel din șaizeci și șase" ca un demon în sticlă, ieși afară și își certă organul de simț, scărmănîndu-l. Zihal se întoarse pe loc. Aruncă doar o scurtă privire de control, pentru a-și încheia obligațiile, așa cum ar controla de pildă un inginer poziția manetei, mai trecu în revistă ceea ce era demn de văzut peste drum de fereastra II: dar nebunul curent alternativ al situației de acolo fusese întrerupt între timp, acum domnea un semiîntuneric abia perceptibil. Ferestrele trecură doar în fugă prin cîmpul vizual al ochilor dubli, raza vizuală se ridică spre dreapta, dincolo de ele, spre o depărtare ceva mai mare, unde, într-o lumină trandafirie, plină de misterul molcom, propriu oricărei lumini care arde singuratică într-o încăpere, răsărise constelația „Driadei".

În mijlocul astrului, trogloditul (nu trăia oare în caverne întunecate?) zări zeița, iar ochișorii lui, care luau note, începură să se holbeze pînă cînd, în cele din urmă, parcă ar fi stat înfipți în pedunculii alungiți și enervați. De jur împrejur domnea liniștea, iar zeița plutea departe, afară, în cu totul altă lume. Faptul acesta era evident pentru Julius Zihal; și e demn de subliniat cu

cîtă certitudine devine hotărîtor un astfel de instinct chiar la o depărtare de două sute de pași. Astrul în care locuia „Driada“, aparținea, pentru Zihal, unui alt sistem planetar decît al său, și, pentru a-și da seama de aceasta, fuseseră suficiente relativ puținele și vagile lucruri pe care le putuse observa. Zihal simțea — ce-i drept, în general — că mediul în care trăia zeița, obiceiurile ei de noapte, îmbrăcămintea, atîta cît exista, îi erau cu totul străine, de parcă ar fi făcut parte din altă lume, supraordonată lui ; și, cîtă vreme se mai rezema temeinic pe principiile calității lui de funcționar al Oficiului de taxare, aceasta era de ajuns să-l oprească, pînă în cea mai adîncă și secretă cută a conștiinței lui, de a-și imagina utopia, chiar dacă ar fi fost tentat, de a ieși printr-un salt din spațiul lui cosmic : un astfel de gînd nici nu-i trecu măcar prin minte. Și astfel făcu un fel de gest cavaleresc — oricît comportarea lui și a „celui din șaizeci și șase“ nu s-ar putea numi chiar cavalerească — gestul cavaleresc de a socoti cu adevărat budoarul unei doamne un sanctuar.

Pentru amatorii de subtilități (deși toate acestea sînt simple banalități) nu vom pregeta să arătăm că această înclinație de a păstra distanța, pe care o avea fără îndoială Zihal, îl ferea să se abată în sinea lui de la calea oficială a vieții, după cum aceeași înclinație îl ferise aprioric în hala de vechituri, cînd cumpărase pe „cel din șaizeci și șase“, să fie păcălit de vînzător.

Dar prezența care plutea pe sus făcea să se abată asupra cavernei întunecate a troglodítului un alt suflu și împingea înapoi haosul constructiv,

care stăpînea acolo pe deplin, rărindu-l totodată într-un anume loc printr-o săgeată scurtă de lumină : da, altceva îl emoționa pe consilier, un fel de adiere blîndă, de parcă i-ar fi atins funigeii obrazul : era frumos să stea în întuneric și să privească atît de adînc înăuntru și atît de departe în afară, era frumos chiar și fără — obiecte...
Ca sub puterea cuvîntului magic constelația zeiței dispăru.

11

Dar consilierul nu se putea opri, iar suflul nou al unui alt mod de ordine posibilă era alungat de un haos care, oricum tulburat, deocamdată nici nu se mai putea măcar constitui. Conceptul, notițele, nu-i mai erau de nici un folos. Foile calendarului de la Greisler, carnetul, creionul și lanterna — zăceau cine știe pe unde, părăsite de mîna care nu mai putea decît să învîrtească de zor șurubul de reglare a „celui din șaizeci și șase". Fiindcă, pînă la urmă, se sustrăsese totuși de sub influența Driadei, troglodituI, și fugise înapoi, în cavernele întunecate, așa că nu-l mai preocupau decît vînătoarea și foamea, zadarnica goană după vînat, cea urmărită de blestem, și foamea chinuitoare. O mulțime de obiecte i se arătară încetul cu încetul celui obsedat din nou de totalitatea obiectelor, fie că apăreau pentru prima dată, fie că pînă atunci nu le luase în seamă : o fereastră îndepărtată, cu o lumină puternică și clară, ca un ecou al Driadei, ca un ecou al culorii

complimentare de sub pleoapele închise: verde. Probabil o rochie verde; se mişca departe tare, acolo, în dreptunghiul luminos. O vedea mică, de parcă ar fi ţinut binoclul invers, şi desigur nu prea limpede. Era în totul ca o piatră şlefuită care lucea afară, departe, dar nu se desluşea nici un amănunt, nu se putea spune ce se petrece acolo, dacă sporadica dispariţie sau acoperire a fiinţei verzi în mişcare se datora unei perdele sau unei uşi de dulap deschise... deodată lui Zihal i se păru că totuşi cazul nu-i pierdut, că s-ar distinge o figură sau unele obiective, verdele parcă se prefăcu în alb — şi apoi dispăru din nou; răsuci de grabă şurubul de reglare, apropie imaginea cît putu mai mult şi mai repede: rochia verde apăru din nou. Şi dispăru iar. Apoi, dintr-o dată, totul se făcu negru; alături, în schimb, apăruse lumina domoală a unei ferestre cu perdeaua complet trasă. „Pe loc repaus!" porunci „cel din şaizeci şi şase".

Dubla rază vizuală pipăi marile mormane negre ca funinginea de afară, care trecură repede prin cîmpul vizual al binoclului — scoţînd în evidenţă cînd şi cînd cîte un detaliu arhitectural din dreptul cîte unei surse de lumină, colţuri mai avansate şi volume care, fără binoclu, ar fi părut plane — dubla rază vizuală căuta aşadar bîjbîind succedanee. Fiindcă, o dată respinsă calea indicată de zeiţă, nu mai exista decît această posibilitate: descoperirea succedaneului sau închiderea bruscă în camera aceea împreună cu strîmtoarea şi întunericul, pînda sub receptorul unei pompe de aer în spaţiul vid. Asaltul consilierului asupra peretelui de întuneric care devenea tot mai compact se asemăna cu acela al unei insecte neobosite,

cu ochi mari, repezindu-se mereu, bîzîind, în geamul ferestrei ; ca o muscă zumzăitoare se izbea, numai că pe dinafară, de ferestrele slab luminate, acoperite pe jumătate ori pe de-a întregul de perdele, de ferestrele unor oameni complet necunoscuţi, care, dincolo de ele, jucau poate cărţi, se bărbiereau, îşi spălau cîinele sau, cine ştie, mai lucrau încă seara tîrziu la traforaj. Înecat aproape în marea întunericului fără nici o fisură, consilierul se mulţumi curînd doar cu satisfacţia de a privi în treacăt şi pieziş într-o cameră îndepărtată şi pe deasupra slab luminată : nu se distingea decît mişcare, dar era de ajuns ca imaginaţia să se agaţe de ea şi să facă posibilă măcar cu atît continuarea activităţii lui atît de bizare. Ca să îmbunătăţească situaţia optică, se urcă acum pentru prima oară pe un scaun şi tot urcînd şi coborînd, tot împingînd scaunul încoace şi-ncolo, se luptă o jumătate de oră cu o perdea prin care nu izbutea să vadă : şi aceasta, fără să poată distinge vreo figură sau măcar vreun obiectiv.

Îi mai rămînea ca rezervă fereasta III, în stînga, cu perspectiva deschisă. Se întoarse aşadar către această rezervă şi în drum îi şi apărură două insule de lumină, nu prea îndepărtate, care ardeau la ora aceea tîrzie, aşa cum îi apare corăbierului în primejdie farul salvator. Fundalul uneia dintre lumini îl constituia o suprafaţă albă, netedă şi mare, iar cum distanţa era neînsemnată, consilierul putu să se orienteze în interiorul spaţiului gol de acolo, să stabilească exact poziţia celor două paturi, şi, în afară de aceasta, să-şi îmbunătăţească propria situaţie optică, mai întîi de

probă, provizoriu, apoi — după mici schimbări de poziție — prin urcarea definitivă pe scaun. Așadar, bine înarmat și pregătit, porțile sufletului îi erau deschise ca să primească imaginea profund revoltătoare care i se arătă : de fiecare parte un ziar deschis, luminat fiecare de cîte o lampă de noptieră. În fața acestei imagini demne de dispreț (pe care el însuși și soția lui o constituiseră odinioară an de an, seară de seară, numai că, firește, nu își amintea de loc de acest lucru), în fața platitudinii prostești care îi zădărnicise toate pregătirile, nu-i mai rămase pentru moment nimic altceva de făcut, decît să fie mîndru de situația lui de burlac. Și, pe lîngă aceasta, se mai petrecu în sinea lui ceva foarte ciudat, care dovedea că și un consilier pensionar, destul de în vîrstă, poate fi capabil să treacă printr-o stare de spirit absolut nouă : și anume aceea că e burlac, că locuiește singur și de fapt e întru totul un om liber (în sensul trivial, firește) — așa gîndi textual : „un om liber" — aceasta se petrecu însă oarecum nu în el, ci lîngă el, separat de el, deși consilierul nu-și prea dădea seama (dar noi știm precis : în cazul de față s-a izbit de punga legată la gură, care s-a întins). Stăpînit încă de respectiva stare de spirit și contrariat, văzu — și cît trebuie să-l fi uluit această lovitură trasă din plin și cu totul neașteptată — văzu în a doua cameră încă luminată, ca pe o viziune plutind în spațiu, o femeie frumoasă, complet dezbrăcată, stînd liniștită : ceea ce l-a uluit a fost cea mai luminoasă lovitură, o palmă răsunătoare și albă. Peste o clipă lumina s-a

stins. Şi, în întuneric, îl doborî pe Zihal oboseala ca un corp mare, care împinse totul deoparte, care îl birui şi căruia i se supuse, dezbrăcîndu-se cu un tremur uşor şi strecurîndu-se în pat.

12

Troglodituł Julius — şi putem să-l numim pe drept cuvînt aşa, pentru că abia se afla pe cale să devină om, de fapt să fie, şi să aibă numai de atunci încolo o istorie, pe cînd acum, ca toţi indivizii din mituri cărora zeii li se adresează direct şi în viaţa cărora zeiţele şi alte asemenea genii intervin în mod evident, au întru totul trăsăturile caracteristice troglodituluì — aşadar troglodituł Julius dormea buştean şi se sculă tot aşa, adică asemenea unui buştean zvîrlit deodată în apă. Doamna Zajicek se afla în cameră. Cum nu auzise nici o mişcare, venise să vadă ce s-a întîmplat. Consilierul se grăbi să se îmbrace şi să se ducă în bucătărie la micul dejun.

Dar buşteanul pluteşte pe apă, chiar dacă s-a scufundat o clipă.

Faptul că în ajun fusese tulburat, nu putea să schimbe cu nimic utilitatea acestei ramuri de serviciu şi valabilitatea respectivelor instrucţiuni. Era absurd şi nedemn să se mai ferească : plecarea capului şi datul înapoi — deşi amîndouă acţiuni dificile, dar executate de consilier repede şi hotărît — definesc trăsăturile esenţiale ale lui Zihal, adică ţinuta, cum se spune în mod curent. Şi cine are ţinută ştie desigur ce înseamnă şi a păs-

tra distanța. Da, uite așa, scriind despre antecedentele consilierului, începi să-l înțelegi, să-l iubești, și în același timp să-ți dai seama tot mai limpede că oameni de teapa doctorului Döblinger nu sînt nimic altceva decît niște indivizi răutăcioși ca maimuțele.

Ne gîndim la o deosebită sensibilitate, la o anumită privire adînc introspectivă, la simțul pentru o conformitate a poziției într-un anume moment al propriei stări de spirit, la o cunoaștere a posibilităților spiritului în materie de autovindecare și corectare — la toate acestea ne gîndim acum, cînd menționăm că Zihal în după amiaza respectivă căuta din nou sprijin în Regulamentul de Serviciu. Și nu propriu zis un sprijin moral. Ci, lăsînd să năvălească din nou în el substanța la maximum tescuită din cerul noțional albastru-eteric, cu vremea se formă și în el un corespondent al acestui limbaj, respectiva substanță redeveni în el iar un cristal transparent: și în jurul unei astfel de formațiuni, întreaga persoană a consilierului și ce mai rămînea pe deasupra se putea oarecum restructura. Citi instrucțiunile de aplicare a dispozițiilor Regulamentului de Serviciu în privința rangului de serviciu (§ 37 și urm.)

Către toate autoritățile subordonate

1) Conform § 39 al legii din 25 ianuarie 19..., Monitorul Oficial nr. 15. referitor la relațiile de serviciu ale funcționarilor de stat și ale slujbașilor statului (Regulamentul de Serviciu), autoritățile chemate să țină evidența personalului (Autoritățile financiare ale landurilor, Procuraturile financiare, Direcțiile generale ale regiei tutunului,

Cadastrului de impozit funciar şi loteriilor de stat, Direcţia datoriei publice. Casa centrală de stat, Imprimeriile imperiale şi de stat, Monetăria centrală, Oficiul Central de marcare a obiectelor de metal preţios. Oficiul general de cercetări) trebuie să alcătuiască, potrivit organizării în vigoare a serviciului căruia îi aparţin funcţionari de acelaşi rang, liste separate pe ramuri de serviciu şi clase de ranguri, în fiecare an, după situaţia existentă la 31 decembrie, şi anume pentru prima oară după situaţia existentă la 31 decembrie 19... In cadrul fiecărei evidenţe a personalului trebuie să se alcătuiască pentru fiecare clasă de ranguri, separat, cîte o listă de ranguri. Titlul unei liste de ranguri va fi aşadar de pildă următorul: Listă de ranguri din 31 decembrie 19... referitoare la a VII-a clasă de ranguri din evidenţa personalului, referitoare la funcţionarii juridico-administrativi din cadrul serviciului direcţiei financiare de stat din Viena.

2) Intrucît lista de ranguri nu are ca scop decît stabilirea legală a ordinii ierarhice, aceasta nu va cuprinde decît numele şi prenumele funcţionarilor şi nici un fel de alte date. Din acelaşi motiv, în cazurile în care lista de ranguri nu ar cuprinde decît un singur funcţionar, instrucţiunile § 39 R.S. nu vor fi aplicate.

3) Inregistrarea funcţionarilor se va face în conformitate cu instrucţiunile § 37 R.S.

Şi acum iată corespondentul acestui limbaj:

„Trebuie să se ţină absolut seama în cazul unei coliziuni temporale şi al unei poziţii spaţiale de aceeaşi categorie că se impune examinarea acelui

aspect care, fără a prejudicia valoarea obiectului, prezintă o situaţie optică mai avantajoasă. În cazurile problematice trebuie, printre altele, să se procedeze în aşa fel încît să se dea precădere cazurilor notate ca (absolut) de mai mare valoare, chiar dacă condiţiile optic-spaţiale, considerate izolat, sînt pentru cazul concurent neîndoielnic superioare".

Să fi plesnit oare punga ? Nu, n-am putea spune acest lucru. Dar în pungă domnea acum ordinea. O dată redobîndită ţinuta fermă şi concepţia superioară — prin influenţa magică a limbajului propriu Regulamentului de Serviciu — orice caz s-ar fi ivit nu ar fi fost decît un prilej de a-şi afirma ţinuta de curînd consolidată, de a şi-o afirma în mod exemplar, chiar la cea mai mare acumulare de coliziuni temporal-spaţiale.

Şi după cum se ştie, de acestea nu ducea lipsă consilierul în noul său domeniu de activitate. Bine dispus, se puse de îndată temeinic pe treabă şi luă — abia acum, ceea ce ni se pare foarte semnificativ pentru mecanismele fundamentale încă intacte ale spiritului lui Zihal — luă aşadar foile de calendar de la Greisler, cu însemnări statistice, desconsiderate în ajun, pentru a cerceta lucrurile pe larg şi a le prelucra aşezîndu-le în ordine ierarhică.

Se izbi însă, în adevărata accepţie a cuvîntului, de două mari dificultăţi — pentru că el, încă de la început, s-a străduit să rezerve un rang mai mare unor anumite aspecte, iar acestea, ţinînd seama de evidenţa concretă, abia dacă aveau temei să fie considerate obiecte — în felul acesta consilierul îşi văzu curînd întreaga construcţie a clasificării sale după rang tăiată de o altă măsură, care

venea dintr-o parte, o străbătea pieziş şi o dividea ca o membrană foarte întinsă: întinsă oarecum între contrastele extreme, de la imaginea cu caracter de obiect, dar mai puţin demnă de luat în seamă a femeii blonde, fereastra I, peste drum (cu care a început totul) şi care putea să-şi apere locul cu mijloace incomprehensibile — pînă la splendida femeie de acolo, de departe, din cadrul ferestrei care plutea luminată în spaţiul gol şi negru (şi cu care se încheiase totul în ajun.) Acest plan era însă împodobit sau luminat de două stele, una trandafirie şi alta verde. Consilierul se înecă de-a binelea pentru o clipă în viziunile sale interioare, într-un sistem de coordonate spaţiale care îşi avea originea aproximativ în dreptul buricului său şi ale cărui dimensiuni atît de diferite şi totuşi imperioase din pricina diverselor clasificări după rang îi provocau o uimire profundă. Nu putem tăgădui (de vreme ce tot am pomenit de buricul lui Zihal) că medita. În cel mai bun caz îşi frămînta mintea, trogloditul! ni se va replica. Totuşi, trebuie să afirmăm măcar că e foarte posibil să fi ajuns acolo unde începe adevărata gîndire şi prin urmare şi ştiinţa. Pe de altă parte, intuiţiile fragile se trec repede, pălesc, numai obiectele, păstrîndu-şi exteriorul găunos, rămîn ca pietre kilometrice demne de încredere pe marginea drumului nostru.

Serile următoare Zihal căzu din nou cu totul sub puterea acestora şi, drept urmare, se restabili de la sine şi corespunzătoarea certitudine a clasificării, importanţa lor fiind hotărîtă de conjugarea diferitelor măsurători de ordin optic, privind distanţa, iluminarea şi poziţia: în felul acesta, încetul cu

încetul, se rezolvă și problema coliziunilor temporale. Numai într-o privință se iveau perturbări în prelucrarea ordonată a materialului, care părea atrasă într-o parte de un anumit pol, sau mai bine zis înhățată, așa cum ai prinde în mînă o perdea și ai încleșta degetele : era vorba de viziunea aceea de la sfîrșitul primei seri petrecute cu „cel din șaizeci și șase", așadar cu puțin înainte de prăbușirea completă a lui Zihal, al cărei original îl căuta cu încăpățînare, dar fără nici un succes. Ba o dată a lăsat totul de-o parte, chiar și ceea ce era demn de luat în seamă, n-a mai vrut să știe de nimic și a stat la pîndă în colțul din stînga al ferestrei III, mai mult de două ore, cu privirile ațintite în cîmpul vizual întunecos, adînc și fragmentat din stînga. Fetițele, dragele de ele, de acolo de jos, se culcaseră de mult, și acum se aflau în întuneric, după ce îi bucuraseră ochii o bună bucată de timp omului singuratic de la fereastră. De asemeni și soții aceia tineri, atît de ridiculi, intraseră de mult în dormitor pentru a deschide de îndată ziarele, la lumina micilor lămpi de pe noptieră,după o oră le puseseră deoparte și stinseră lumina : dar Zihal tot mai rămase încătușat la postul de observație. Pentru a suporta mai ușor cătușele, arunca din cînd în cînd cîte o privire peste drum, la „driadă", care strălucea singuratică și trandafirie prin spațiu, iubită și venerată de consilier, deși, cu timpul, în urma unor cercetări mai minuțioase, valoarea ei de obiect scăzuse : fiindcă ceea ce ochiul extaziat socotise mai întîi a fi suprafața zeiței în lumină trandafirie, era întotdeauna cel puțin o haină de noapte, o așa zisă pijama. Cred că nu mai e nevoie să-i spunem citi-

torului de afară — care se află în afara pungii — ființă rațională, ceea ce e mai important despre femeia aceea fermecătoare pe care bietul troglodit o văzuse atunci, la sfîrșit: se înțelege de la sine că nu a mai găsit-o niciodată.

13

Așadar, după toate cele întîmplate, consilierul era într-o dispoziție imprecisă, oarecum semnificativă, cînd plecă joia următoare să-și întîlnească prietenii la masa lor obișnuită, decis să se ducă de data aceasta, după cină, și la cafenea, lucru demn de remarcat. De altfel a și fost imediat întrebat dacă de astă dată va merge — și anume de către domnișoara Rosl Oplatek, diriginta oficiului poștal, pe care o zări de cum intră în cămăruța laterală unde se întîlnea de obicei respectivul grup, și o privi o clipă atît de lung, de parcă ar fi fost numai ea acolo și nu încă vreo zece persoane. Faptul că doctorul Döblinger lipsea aproape că-l bucură de data aceasta pe consilier, ținînd seama de starea lui personală, dar mai mult îl bucură locul liber de lîngă dirigintă, care se făcu prin împingerea scaunelor, și invitația ei glumeață de a-l ocupa: spuse că ar vrea să șadă și ea o dată lîngă un adevărat consilier.

În timp ce căuta cu ochii pe fața de masă un sprijin — ca pe un prim punct sau un cristal în jurul căruia să-și poată grupa cu prestanță întreaga sa persoană — ochii sufletului lui Julius (în cursul povestirii, încetul cu încetul, ce să-i faci,

devii intim şi cu astfel de făpturi şi le spui pe nume — fiecare profesiune îşi are riscurile ei inerente, deci şi aceea de scriitor !), aşadar ochii sufletului lui Julius erau plini, încărcaţi, supraîncărcaţi sau mai bine zis aburiţi (ca un pahar) de o profundă, persistentă, răsunătoare senzaţie, dar care nu răsuna de loc în gol ; şi respectiva senzaţie i-o provoca îmbrăcămintea domnişoarei Oplatek. În seara aceea diriginta nu mai era îmbrăcată în verde, ci purta o fustă maron — jacheta, de aceeaşi culoare, o zări Julius atîrnată în cuierul de perete — iar la fustă o jacheţică tricotată, albastră ca cerul, care îi venea bine, lăsîndu-i liberă o mare parte din gîtul alb, lat, şi împrejmuind strîns balconul persoanei sale, aflat ceva mai jos. În timp ce Zihal consulta lista de bucate oarecum minuţios — continuînd prin acest act de concentrare, ca să zicem aşa, să se strunească, să pună ordine în sinea sa, să se cristalizeze, iată că ea îi recomandă un fel de mîncare, plecîndu-se spre el şi indicînd locul unde se afla pe listă : atunci consilierul avu impresia că braţul i-a fost atins de marginea balconului. Şi resimţi atingerea aceasta uşoară, care nu a fost mai puternică decît rostogolirea domoală încoace şi-ncolo a unei mingi de cauciuc, ca pe o lovitură extrem de violentă, drept în piept, aproape suficient de violentă pentru a zdruncina ordinea încă nestabilită. Fiindcă ordinea zdruncinată rămăsese încă pe diferite planuri în sinea consilierului, cristalul se spărsese în mai multe suprafeţe care se intersectau, mai existau unele părţi stabile, numai că stabilitatea ca atare era îndoielnică. În timp ce mînca se simţea neîndemînatic. Acum s-ar putea naşte impresia

falsă — şi noi o lăsăm liniştiţi să dăinuie, pentru a avea în sfîrşit şi această componentă în aspectul interior a lui Zihal, întrucît nu-i îngăduit în nici un caz să lipsească, fiind oricum, o parte constituantă a sa — s-ar putea naşte prin urmare impresia falsă că Julerl (Doamne, dumnezeule, acum am ajuns să-l şi dezmierdăm ! E un semn îngrijorător), că Julerl ar fi devenit nici mai mult nici mai puţin, tînăr, îndrăgostit, cu ochii numai la gît, jacheţică şi balcon. Dar el era mai degrabă preocupat — şi încă într-o dispoziţie pentru moment tot mai proastă — de propria lui persoană, era aplecat spre interiorul său, chinuindu-se în cavernele lui de troglodit, unde pătrunseseră cîteva fire care-l atingeau mereu, supărător, plutind de colo colo ca nişte funigei incomozi. Pe el îl interesa însă calea oficială a vieţii lui şi siguranţa acesteia. Atunci era cît pe-aci să îi intre iar în acţiune buricul, ca centru al meditaţiei şi origine a unui sistem de coordonate spaţiale.

În drum spre cafenea, unde se duseră ceva mai tîrziu, grupul întunecat de oameni care rîdeau şi vorbeau jos, în stradă, în fundul văgăunii, fu însoţit de luna în formă de seceră, mică şi indiferentă, în creştere, care tot apărea sus, deasupra coamelor de acoperişe, şi putea fi uşor şi efemer acoperită de cîteva fîşii de vată cerească dezlînată şi miţoasă. Zihal, păşind cu prestanţă — repede dobîndită prin forţa împrejurărilor şi oarecum pentru a nu rămîne mai prejos — alături de doamna căreia îi ţinuse companie la masă, avu impresia că mersul ei, pe care felinarele aşezate la distanţă egală îl scoteau în evidenţă şi îl subliniau, e mai puţin energic decît întreaga ei fiinţă

și fel de a fi din timpul cinei, care se constituise cît se poate de ferm, de direct și de întemeiat numai din certitudinea, voioșia — și proeminențele mai mari ale făpturii sale : jachețica tricotată fără îndoială de ea însăși și părul în întregime blond. Acum, totuși, sub cerul liber, mergea oarecum aplecată și în același timp, prin mișcarea șoldurilor mari, călcînd parcă pe nori, plăsmuiri nedefinite însă, cel puțin pentru vederea lui Zihal, care socotea că nu e cuviincios să le fure cu coada ochiului, și nu-i depășea limitele.

La cafenea, unde grupul ședea mai strîns, atmosfera era mai familiară și se aduse îndată primul rînd de rachiu, situația lui Zihal se îmbunătăți — și schimbarea aceasta se petrecu de fapt în cîteva clipe : s-ar putea spune că a simțit iar pămîntul sub picioare și apoi și-a luat zborul. Îl cuprinse o căldură semeață și se porni un adevărat torent al întîlnirii pe sub masă, dezlănțuit de o întoarcere cu totul întîmplătoare a vecinei sale — și o spunem cît se poate de serios : cu totul întîmplătoare. Cu mîna pe inimă, fără vreun gînd ascuns, scriitoricesc, și fără a pune ceva deoparte pentru mai tîrziu ! — o căldură semeață, care nu-l mai făcu să simtă respectivul torent ca pe o lovitură periculoasă, zdrobitoare, ci ca pe o forță de bună proveniență și o întîmplare care putea fi întîmpinată. În timp ce se bea rachiu din „Frackerl" — cum li se zice de obicei în cafenelele din Viena sticluțelor acelora cu gura largă — se discută curînd despre vin în general, despre Sievering, Grinzing și alte localități viticole din jurul orașului. Imaginea încețoșată a balconului cu dimensiuni necunoscute de lîngă Julius Zihal fu în mod bizar despicată în

sinea consilierului de un fel de ic ascuțit, care pătrundea galben-auriu ca vinul și prin el, dar al cărui vîrf se sprijinea pe domnișoara Oplatek și pe necunoscut. Nu se putea ca cei din jurul mesei să nu plănuiască îndată o *Heurigenpartie*[1], cum numesc vienezii excursiile lor modeste la una din localitățile viticole de la marginea orașului, și nu pentru mai tîrziu, cînd se va mai încălzi vremea, ci chiar pentru joia următoare. Cu această hotărîre se arătă de acord și consilierul, de îndată ce domnișoara Oplatek se uită la el și rîse.

14

Rămase la cafenea cît putu de mult. Pentru seara aceea își acordase singur scutire de serviciu, așa că se culcă imediat. Zilele următoare îl stăpîni o mare neliniște. Se abătuse asupra lui din diferite unghiuri adverse, și contrastele ajunseră să-i străbată ca niște fisuri toate rînduielile.

Întîi căzu pradă unei stări de extindere în direcția temporală, spre joia următoare ; drept rezultat, toate de pînă atunci nu se dovediră a fi o adevărată plăcere, nu duceau la reușita scontată, care totuși la început se arătase atît de sigură.

În al doilea rînd — oarecum din direcția unui alt pol, se produse pînă la urmă ceva asemănător : demonul acela cu chip de femeie a cărui splendoare trogloditul nu o văzuse decît o clipă rămînea, firește, de negăsit, totuși nu-i dădea pentru

[1] Partidă de vin nou.

nimic în lume drumul lui Zihal din ghearele lui, care îl înhățau de îndată ce privirea i se repezea de la fereastra III, spre stînga, în bezna compactă unde un dreptunghiu luminat lăsa să se vadă în batjocură doi oameni tineri veșnic preocupați de citirea ziarului. Acești soți întotdeauna parcă presărau sare pe rană consilierului. Numai cu mare tristețe se putea uita la cele două fete (fereastra III, proiecție orizontală dreapta jos) cînd se gîndea că probabil și pe ele, în ciuda viselor tinerești, nu o să le aștepte altceva în viitor decît : citirea ziarelor.

Al treilea necaz nu numai că depășea temporal următoarea seară de joi — care se profila fără îndoială ca o insulă a fericirii, o insulă în care totuși Zihal nu putea pune piciorul nici de data aceasta cu hotărîre și deplină stăpînire de sine, ci tot numai cu sentimente ciudat de fragile, împărțite și semnificativ de nesigure, ca un străin ca să spunem așa, ca un străin într-o pungă izolatoare — al treilea necaz, așadar, nu numai că depășea temporal joia respectivă, (ba chiar lua proporții în sensul strict al cuvîntului !), dar își avea originea în afara și dincolo de existența lui Julius, de fapt dincolo de orice existență pămîntească : dar soarta omului mitic, a troglodituIui, e în mare măsură hotărîtă tocmai de astfel de forțe ; să zicem de aștrii. Pentru că luna, lumina lunii, lumina lăptoasă, tăcută a lunii a fost aceea care a devenit pentru Julius o catastrofă dintre cele mai stranii.

Din zi în zi puterea tăcută a astrului creștea, și nu numai în grădini înflorea totul, ridicîndu-se să îl întîmpine : chiar materia moartă, pretinsa, imaginara materie moartă, acoperișele cu țiglă, cu ta-

blă, cu plăci de ardezie se înălţau din întunericul nopţii care le aplatizase şi deveneau mai voluminoase, mai precis conturate. Ici colo cîte un turn străpungea masa care tindea toată în sus, străpungînd-o ca un vîrf subţire zvîrlit înainte. Acest fundal al existenţei noastre, care se schimbă mereu cînd în lumină albastră, cînd în umbră domoală, de care omul de astăzi nu mai are forţa să se sprijine răsuflînd, care, în dansul iute al umbrelor subţiri din prim-plan pare că se învîrtejeşte în adîncul spaţiului nemărginit — acest fundal făcu din trogloditul nostru o siluetă finită şi agitată, cu atît mai agitată cu cît zeiţa lunii îi despica mai tare caverna de unde el, ca un păianjen în plasă, pîndise în toate direcţiile cu ochişorii lui care luau *ad notam*. Da, parcă Artemis ar fi vrut să-l vîneze cu săgeţile ei de lumină. Fiindcă razele, ca un gheţar plutind în aer, intrau pe fereastra II, ieşeau pe fereastra III şi cădeau ca o cataractă de gheaţă chiar peste aceea care i se părea suspectă consilierului, de la etajul de deasupra fetiţelor acelora cu emoţionantele lor băi de picioare din fiecare seară.

Da, trebuia să se aplece, mult, şi mai mult decît înainte, pînă la pămînt, pînă a ajuns să se tîrască în patru labe, aşa cum e şi firesc pentru un troglodit ; da, trebuia să înainteze tîrîndu-se aproape pe burtă, ca un vierme. Căci îi era imposibil să se mute de la fereastra II la fereastra III mergînd în picioare, zeiţa îl ţinea necontenit la pămînt cu săgeţile ei de lumină, care roiau în jurul lui, îi scoteau puternic în evidenţă făptura, dacă eventual ar fi privit cineva într-acolo, aproape că i-o conturau. Ocolul de-a lungul pereţilor, care i-a pus de mai multe ori cumplit răbdarea la încercare — în-

trucît întotdeauna în timpul tîrîtului aceluia incomod totalitatea obiectelor creştea enorm şi se îmbulzea — ocolul de-a lungul pereţilor nu-l putea face pe de o parte din pricina propriilor mobile, pe de altă parte fiindcă într-un loc ajungea din nou în dreptul unei dîre mari de lumină aruncată de lună, dar, pur şi simplu, şi din pricina enervării sale, căci pînă la urmă datorită acesteia a doborît, cu răsunet mare, o măsuţă încărcată cu rechizite de fumat şi cu tot felul de nimicuri, care se rostogoleau al dracului de colo colo şi zăngăneau. Spre groaza lui mai simţi şi cum în liniştea perfectă zgomotul se revărsa pe ferestrele deschise şi se împrăştia pînă departe.

Îndată locuitorul cavernelor, constrîns de zeiţă, se prăbuşi în sfîrşit pentru prima oară în genunchi, gemînd, apoi se sprijini în mîini şi astfel intră, după voinţa divinei, în adevărata lui stare de troglodit, despuiat de orice pretenţii. Se tîra supus. Curînd începu să străbată camera repezindu-se încoace şi încolo, ca un şobolan, hărţuit de obiectele sale care — ceea ce socotim demn de remarcat — chiar din clipa ultimei lui înfrîngeri, probabil cu totul întîmplător îl asaltau din plin : vînătorul era alergat de iepuri. Şi ce babilonie ! Ca să ajungă să se urce pe scaunele respective nu exista altă modalitate decît să se lipească strîns de pervazul ferestrei şi să se caţere de-a lungul lui, transformîndu-se parcă de fiecare dată din şobolan în şarpe. Aşa, din starea cea mai de jos, hărţuit sub formă de animale, făcea capturi potrivit naturii terenului său de vînătoare.

Şi, după cum am mai spus, din plin. Totul, pînă şi tinerii soţi care îşi citeau imperturbabili ziarele,

totul era într-o lumină generoasă, vizibilitatea se oferea cu rîvnă activităţilor de seară sau chiar de noapte. Iar Zihal, acum ar fi scos din pămînt, cu adevărat, obiectele care-i lipseau, sau, mai bine zis, le-ar fi scos ca prin farmec din propriii săi ochi, ca atunci pe frumoasa femeie-demon. Dar n-o mai aştepta cu nerăbdare pe ea, ci îşi extindea activitatea peste tot, de altfel şi izbutise în noaptea aceea să descopere trei aspecte cu desăvîrşire noi, de mare interes, pe care le înscrise cu rigurozitate în catalogul astral la lumina lanternei, în camera alăturată.

Oare nu se părea că ar licări misterios comoara ascunsă şi încă nedescoperită o totalităţii obiectelor, că s-ar aprinde în adîncul masei de case, acum doar învăluită de o lumină cenuşiu-albastră, un foc mai mare, care ici colo şi izbucnise în tot mai multe porţi care se luminaseră ? Oare abia acum răsăreau aştrii ? Abia acum începeau să se ivească în maxima lor tendinţă de complexitate sumedenia de posibilităţi ?

Şi, de cînd zeiţa îl lovise cu săgeţile ei şi-l doborîse la pămînt, se născuse în el altceva : toată înverşunarea tagmei minore, pămîntene care abia acum se voia cu adevărat împlinită, desăvîrşită, cînd era înfrîntă, adînc mîhnită. Iar Zihal, după cum se dovedi din nou, avea un anumit simţ pentru ceea ce se numeşte de obicei ţinută, fiindcă acum, aruncă spre astrul trandafiriu al zilei o singură privire în care era fără îndoială mai mult înfruntare decît sfială plină de veneraţie. Apoi, convingîndu-se — în mod realist, ţinînd seama de natura obiectului — că ochiul lui prea slab înarmat nu distingea nici un detaliu în astrul verde şi înde-

părtat, îl înlătură fără nici o ezitare şi pe acesta, îl părăsi.

Cînd se tîra, faţa lui cu mustăcioară pătrundea în lumina densă a lunii ca într-un tufiş şi nu numai o dată, ci de mai multe ori avu impresia că simte pe tîmple şi pe obraji tremurul luminii ca pe o atingere mîngîioasă de funigei. Singurătatea şi detaşarea se înălţau din el ca un turn prismatic şi întunecos.

Pentru fereastra III, primejdia unei supravegheri din sens opus se dovedise de mult atît de extraordinară, încît consilierul — în cursul zilei Zihal avansa, ca să spunem aşa, din nou la acest stadiu — plasase în ordinea rangului toate aspectele posibile din acel loc deocamdată la sfîrşitul tabelului. Apoi, nici unele noi descoperiri în cîmpul vizual din stînga nu puteau fi totuşi amînate; de cînd cu dispariţia de neînţeles a demonului-femeie, Julius devenise neîncrezător şi prudent în privinţa acestei părţi a cîmpului său vizual, ca şi cînd o dată apărut ceva acolo nu mai putea fi luat în evidenţă. Acum trebuia să acţioneze repede şi hotărît, să stabilească imediat şi cît mai precis datele spaţiale şi temporale; „a se lua urgent în consideraţie" (aşa gîndi textual consilierul).

Una dintre, să zicem instrucţiunile, pe care şi le dădea Zihal personal în astfel de cazuri, respectiv acoperirea, se putea îndeplini însă din postul acela numai într-un fel: să stea pe jumătate ghemuit, cu bărbia aproximativ la înălţimea poliţei ferestrei, pe care să-şi sprijine mîinile încleştate pe „cel din şaizeci şi şase". Desigur, în anumite cazuri, statul în picioare şi o uşoară aplecare înainte erau de neevitat; atunci se cerea ca printr-o alipire strînsă

de partea din dreapta a tocului ferestrei să se reducă pe cît posibil mărimea siluetei.

Julius știa, firește, că acum ar fi fost mai bine să renunțe la toate operațiile de la fereastra III. Cu toate acestea, mereu își făcea de lucru acolo, în timp ce rațiunea și îngrijorarea stăteau lîngă el ca o umbrelă de ploaie pusă de o parte. Biografului lui Zihal acest moment i se pare important, da, mai cu seamă în istoria vieții consilierului, important fiindcă nu încape nici o îndoială că dedublarea naturii omului care se produce cîteodată (și se știe că în unele cazuri aceasta poate evolua chiar pînă la faza patologică) — fiindcă nu încape nici o îndoială că această dedublare, în forma ei elementară, Julius Zihal o încerca pentru prima oară.

Stătea așadar din nou la fereastra III, învăluit ca într-o mantie de un vag sentiment — pur exterior — al propriei sale personalități, dar, în același timp, și în afara sa, cu propria-i rațiune, întru totul inutilă, asemenea unui os gol și uscat care nu mai făcea parte din corpul său. Aceste două stări, atît de diferite și totuși direct învecinate în interiorul aceleiași pungi, erau însă resimțite de Zihal într-un mod demn de remarcat: zîmbea pe sub mustață. S-ar putea spune: probabil acru. Dar însuși faptul că zîmbea, chiar acru — și nu eventual tîmp sau indiferent — însuși acest fapt mi se pare că dovedește o altă aptitudine a lui Zihal pe care probabil și-o dezvăluia pentru prima dată în modul acesta, și încă într-o dispoziție interioară tipică. Poți să faci cele mai uimitoare descoperiri la un consilier pensionar: acesta dovedea așadar aptitudine pentru ironie!

Apariția ei e o indicație că mai există încă posibilitatea de a se restabili echilibrul ; dacă însă acest ultim fir de umanitate se rupe în urma unei lovituri violente date drept în piept, atunci poate surveni abrutizarea : eventual în spațiul gol al spaimei.

Și tocmai în acesta fu Zihal brusc transpus. Era prea tîrziu să mai facă apel la rațiune, un os care nu-i mai servea la nimic, sau, mai degrabă, acum se îndrepta spre ea. Simțea că acum ea rămînea întru totul valabilă și se mira în același timp cum de a fost cu putință ca, deși prevăzuse acest lucru, s-o izgonească totuși într-o oarecare măsură... Spațiul gol al spaimei, în mod ciudat, nu era întunecos, ci plin de lumină, de lumina clară a lunii care străbătu persoana întru totul deșartă a lui Julius.

Peste drum, unde cădea cataracta de gheață netedă și încremenită de-a lungul ferestrelor care reflectau lumina lunii, deodată, la una dintre ele, acum, firește, fără nici o îndoială, deschisă, se observă limpede o mișcare ; și anume o mișcare ciudată, fiindcă părea că se cațără ceva pe polița ferestrei, ceva care, după înfățișare, excludea categoric gîndul liniștitor că ar fi o pisică.

Mai mult, începu să se întindă, asemenea unui vierme sau altei tîrîtoare, aplecîndu-se puțin peste polița ferestrei, de parcă ar fi fost o antenă de melc, numai că mult mai mare. Și, pentru că apoi se înălță foarte încet, abia perceptibil, îndreptîndu-se treptat drept către Julius, nu i se mai vedea desigur extensia longitudinală, în schimb, tot prescurtîndu-se, îi apăru partea frontală, scurtată în proiecție, care scînteie fulgerător în lumina lunii, limpede și pînă departe. Această scînteiere a unei

lentile de sticlă şlefuită constituia însă pentru Zihal scînteia de contact a perceperii apariţiei şi a absolutei ei evidenţe : o lunetă era îndreptată spre el. Lentilele lui erau îndreptate spre lunetă. Nimic nu se mişca, era o linişte mormîntală şi o lumină de gheaţă. Amîndouă tunurile trăgeau continuu şi fără zgomot. Dar vasul-amiral al ordinei perfecte, aparţinînd lui Zihal, luă primul apă, printr-o spărtură, şi se scufundă.

Căci, a trece vreodată, chiar numai cît de cît peste hotarul care, ca un zid invizibil, îl despărţea şi îl ferea de domeniul pur şi simplu de neînchipuit, ba pînă şi în imaginaţie absolut insuportabil, al ridicolului, al scandalului, al zvonului împrăştiat prin casă, poate şi al unor eventuale neplăceri şi imputări — căci a sări vreodată acest hotar era indiscutabil în mintea lui Zihal dincolo de orice închipuire, de orice posibilitate, dincolo de ceea ce putea încă să fie socotit evident, de ceea ce, mai ales, putea încă să se mai ivească în viaţa sa, de ceea ce, mai ales, putea încă să dea de gîndit. Chiar în situaţia în care ajungea mereu din nou la respectiva fereastră cu un vag sentiment, pur exterior, ca o mantie, al propriei personalităţi, în care se scălda — chinuitor, cînd cu pielea rece, cînd ciudat de fierbinte — chiar în situaţia aceea nu l-ar fi putut încerca niciodată vreo îndoială în privinţa rezistenţei liniei de demarcaţie, a camuflajului, a zidului. Acum însă activitatea lui stranie, desprinsă de lume, ascunsă în caverne adînci venise în contact şi în conflict cu lumea de afară, şi, ca prin farmec, dintr-o singură lovitură, răsări ca o nouă dimensiune transversală o punte între înăuntru şi

afară, aşadar tocmai ceea ce se numeşte realitate, rezistentă ca oţelul şi de netăgăduit, chiar dacă mai vibra încă în urma loviturii puternice care o făurise.

Aşa pieri deci vasul-amiral sub focul rece şi fără zgomot al adversarului.

Se scufundă, centimetru cu centimetru, permanent ochi în ochi, gură de tun în gură de tun cu adversarul, pînă sub linia de plutire optică a poliţei ferestrei, pînă la totală îngenunchere, pînă la acoperire. Apoi Zihal se tîrî — într-adevăr cu mişcările unui grav rănit — către mijlocul camerei. Şuvoiul lat de lumină selenară se abătu asupra lui ca o apă limpede, ale cărei unde, ocolindu-l, vibrau în dreapta şi în stînga, îi atingeau uşor, asemenea unor funigei, tîmplele şi obrajii. Julius ridicase capul, întorsese faţa spre lună şi se zgîia la ea cu nerozia unui troglodit, cu ochii spălăciţi şi plaţi ca pietricelele de rîu, se zgîia interogativ, de parcă ar fi trebuit să primească din înaltul cerului instrucţiuni care să aibă darul de a descurca şi limpezi situaţia lui de neimaginat. Dar zeiţa tăcea. Şi totul era tăcere. Zihal se întinse pe podea, cu faţa în jos, fără să se mai sprijine măcar în mîini ; acestea îi zăceau moi, ca de cîrpă, de-a lungul trupului. Ajuns la origina coordonatelor, la punctul zero, totul se nărui ca la un semnal, un torent năprasnic de reprezentări îi prăbuşea peste spinarea neagră şi mînioasă ruinele Oficiului de taxare, ruinele podgoriilor de la marginea oraşului, cu dealuri picurînd boabe galben-aurii, ruinele unei diriginte de poştă îmbrăcată în verde, ca şi o cutie galbenă de cremă de ghete.

Un signal strident şi continuu răsuna în puhoiul de ape în creştere, un sunet care nu mai înceta. Afară, la uşa apartamentului, probabil că apăsa cineva cu degetul mare pe butonul soneriei.

15

Consilierul se dovedi acum pentru a treia oară important, ba chiar măreţ. De altfel orice punct zero conferă pentru moment măreţie, prin oferirea imediată a libertăţii, o şa liberă în care să te arunci şi, în ciuda spaimei şi a primejdiei, să fugi călare pe căile viguroase ale vieţii.

Julius se ridică încet şi liniştit. Teribilele lui bătăi de inimă le lăsă, cu demnitate, să zacă jos, la podea. Pe întuneric îşi potrivi hainele pe el, pe întuneric ieşi încet din cameră, apoi aprinse lampa în bucătărie, se duse la uşă şi nu o crăpă, ci o deschise larg.

În faţa lui se afla un bărbat tînăr, uscăţiv, bine îmbrăcat, chiar elegant, care se înclină imediat de două ori, zîmbind, şi îşi spuse numele : „Wänzrich, Wänzrich". Părea că face totul de două ori, prima oară, pentru a îndeplini, ca să spunem aşa, o formalitate, a doua oară pentru a justifica, a lămuri, a explica totodată, de pildă, propria lui persoană. Zihal nu zise nimic.

— Vă rog respectuos, domnule consilier, să mă scuzaţi, să mă scuzaţi, spuse domnul Wänzrich dintr-o răsuflare, că vă deranjez la această oră atît de nepotrivită a zilei, de fapt a nopţii, a nopţii. Mi-aş lua îngăduinţa să vă explic, să vă explic, dacă aţi avea marea bunătate să acceptaţi, să pri-

miți să stăm acum de vorbă doar cinci minute, cinci minute.

Julius simțea, firește, că pentru moment propria lui situație părea totuși ceva mai puțin amenințătoare și primejdioasă decît își imaginase cînd s-a sculat de pe podea absolut hotărît să o înfrunte. Tonul smerit al străinului se prezenta mai curînd ca o baricadă în spatele căreia se putea retrage deocamdată. Dar faptul acesta nu micșora durerea lui Zihal, așadar nici măreția lui și, cum vom vedea mai departe, nici chiar bunătatea.

Îl primi înăuntru pe străin — care nu avea nici pălărie, nici pardesiu, deci nu părea să vină din stradă ci din aceeași casă, cum se și așteptase de altfel. Îi făcu semn să se așeze pe un scaun de bucătărie, se așeză și el pe unul și, poftindu-l scurt să vorbească, spuse: „Poftim". Era primul cuvînt pe care îl rostea.

Domnul Wänzrich se recomandă din nou. Aplecîndu-se ușor, înainte de a se așeza, spuse:

— Așadar Wänzrich, student la Academia de export, așadar de comerț exterior. Wänzrich. Îmi permit, domnule consilier, o mare și foarte îndrăzneață rugăminte, dar am totuși speranța, nădejdea, domnule consilier, că voi găsi înțelegere, bunăvoință, că mai ales dumneavoastră, domnule consilier, veți înțelege situația mea. Pe scurt, sînt extraordinar, da, aș spune peste măsură, neînchipuit de îndrăgostit, iubesc, sînt subjugat de iubire. Dumneavoastră, domnule consilier, ca om cu experiență, ca om cu experiență, care cunoaște viața, da, o cunoaște cu adevărat, care a văzut-o dintr-o poziție înaltă, dumneavoastră mai găsiți desigur înțelegere

pentru o astfel de situație în care se află un om încă necopt și fără experiență.

Zihal ședea tolănit puțin pe spate în timpul audierii acestui împricinat, în timpul ciudatei vizite nocturne la acea oră (a nopții, a nopții). Ședea neclintit, ca turnat în bronz.

— Vă rog continuați, spuse el.

— Iubirea provoacă marea dorință, nemărginita aspirație, cum se spune de obicei într-un sens mai elevat, dacă nu pentru deocamdată imposibila și nerealizabila posesiune a obiectului iubirii (în acest moment consilierul căscă mai tare ochii și se lăsă mai pe spate), a lucrului, către care ești atras, nu-i așa, înclinat, atunci măcar pentru privirea obiectului, deci a persoanei de care ești îndrăgostit, pe care o iubești, de care te simți atras, vreau să spun cînd e într-o situație vestimentară pe cît posibil mai naturală, care să mulțumească impulsul dragostei, care, așadar, să-l întrețină cum se cuvine, să-l susțină.

În tot acest timp domnul Wänzrich zîmbea cît se poate de lingușitor, împingînd fiecare cuvînt cu familiaritate peste masă, de parcă s-ar fi rugat din suflet să-l privească binevoitor. cu bunăvoință, să-l cerceteze atent, cu atenție, să-l ia în cercetare cu interes și să aibă amabilitatea să nu-l respingă definitiv încă înainte de a-l privi.

— O împrejurare cu totul întîmplătoare, respectiv poziția inestimabilă a locuinței dumneavoastră, domnule consilier, mai precis a uneia dintre ferestre, respectiv a aceleia de neprețuit, care dă spre corpul de case din spate, m-a determinat să vă rog prea supus și totodată cu ardoare, așadar să vă adresez o rugăminte, și am îndrăznit să

o fac, fiindcă presupun, fără să mă înşel întru totul, desigur, întrucît am avut prilejul să constat cu toată modestia şi consideraţia, întrucît s-a ivit acest prilej, că dumneavoastră, domnule consilier, aşadar, după cum presupun, veţi pleca urechea cu bunăvoinţă, cu solicitudine la rugămintea unui tînăr, veţi arăta înţelegere, veţi înţelege dorinţa unui om încă întru totul inocent, încă fără nici un succes, încă la începutul cunoştinţei cu Margit, o fată la fel de inocentă şi de cuminte. Obiectul dragostei şi atracţiei mele locuieşte cu un etaj mai jos decît mine, întrucît, domnule consilier, locuinţa mea, domiciliul, camera mea se află la scara trei, la acelaşi nivel cu a dumneavoastră, şi, dată fiind aşezarea locuinţei lui Margit, o fată întru totul la fel de inocentă ca mine, este imposibil să mă uit pe fereastră la obiectul atracţiei mele la o oră potrivită a zilei, de fapt a nopţii, a nopţii, sau de fapt a serii, seara, cel puţin să o văd în condiţii vestimentare potrivite cu impulsul dragostei, favorabile atenţiei, cîtă vreme inocenţa nu îmi permite să merg mai departe ; cu atît mai puţin cu cît nu ne cunoaştem încă personal, dar probabil că va veni şi clipa aceea ; m-am mutat doar de cîteva săptămîni în camera aceasta, doar de cîteva săptămîni locuiesc aici, şi chiar în prima zi, pe scară, am văzut un chip care mi-a răscolit inima şi mi-a stîrnit dorinţele cele mai înălţătoare, era chipul lui Margit, pe care l-am mai văzut de atunci adesea, şi nu fără să-mi dea speranţe. Totuşi, va trebui abia să găsim o cale de a ne cunoaşte, şi apoi, după aceea, după ce am găsit-o, să o urmăm cum se cuvine şi se obişnuieşte de altfel în cazul tuturor intenţiilor oneste. Pentru impulsul dragostei însă,

pe care sînt hotărît să-l menţin continuu, absolut hotărît, o eventuală privire seara, în condiţii vestimentare favorabile, fără îndoială stimulînd înclinaţiile sufletului, ar însemna un adevărat mijloc de susţinere, de întreţinere, demn de dorit, fapt care s-ar putea realiza şi de la nepreţuita dumneavoastră fereastră dinspre curte, domnule consilier. Margit locuieşte într-o cameră cu sora ei mai mică, la fel de inocentă, după cum am aflat, iar din stradă, uitîndu-mă în sus, am văzut că seara nu trag perdelele, aşadar ferestrele rămîn neacoperite şi atunci cînd se poate presupune că s-ar ivi situaţia vestimentară favorabilă întreţinerii înclinaţiei mele sufleteşti, judecînd după respectiva oră a zilei, adică de fapt a serii, a serii. Vin aşadar la dumneavoastră, domnule consilier, cu rugămintea de a-mi permite să privesc de la nepreţuita dumneavoastră fereastră dinspre curte, şi mă adresez dumneavoastră cu atît mai mult, domnule consilier, cu cît e de presupus că dumneavoastră pricepeţi suferinţele unui tînăr îndrăgostit, stăpînit de o mare dragoste, ale cărui speranţe nu sînt de loc neîntemeiate, că în general dumneavoastră dovediţi o mare şi pasionantă pricepere în astfel de probleme de cunoaştere a vieţii, că vă pricepeţi la astfel de probleme şi treburi.

Cînd rosti ultimele cuvinte, domnul Wänzrich surîse din nou foarte dulce şi, după cum avu brusc impresia Zihal, o fracţiune de secundă, cu un fel de sclipet de curată neruşinare.

Ochii lui foarte mari şi migdalaţi, de o formă oarecum indecentă, aproape obscenă, cu corneia alb-cenuşie, umedă, izbitor de evidentă se mişcau neîncetat, în acord perfect cu mîinile, care întin-

deau într-una, umile şi foarte supuse, nu ştiu ce; de altfel în general, cu toată modestia lui excesivă, din acest om izbucnea ceva imposibil de stăvilit sau de înfruntat, un fel de atingere, de pipăit cînd ici, cînd colo, cu sute de tentacule de care nu puteai în nici un chip să te aperi concomitent, care trebuia să-l distrugă complet pe celălalt om: fiindcă mereu se strecura ici cîte ceva, se tîra dincolo cîte ceva neaşteptat, pe piele sau chiar pe sub mînecă, şi cînd încercai să te aperi, hotărît să prinzi în sfîrşit şi să striveşti obrăznicia care mişuna pretutindeni sub diferite nume şi pretexte, deodată ea îţi trecea ca un păianjen îmbuibat chiar pe sub nas, dar şi atunci te trezeai prea tîrziu.

În Julius exista însă un ferment, desigur vechi, moştenit, care îl apăra de Wänzrich, pentru că îl împiedica să intre propriu zis în relaţii cu el, apoi mai era oarecum fascinat de mişcările mlădioase şi insinuante ale mîinilor extrem de îngrijite, care îşi repezeau printr-un arabesc perfect încheieturile subţiratice din manşetele unei cămăşi elegante, de un violet pal, ca pe nişte gîturi de şerpi, sau le trăgeau înapoi — o astfel de seducţie şi încîntare a ochilor provocate de oameni incapabili să-şi elaboreze o formă personală sau (s-o spunem pe şleau) un stil de viaţă personal şi tocmai de aceea cu mania formei, căutînd peste tot un reazim, o astfel de seducţie emanată întotdeauna de oamenii aceştia care par că se simt atît de bine în pielea lor nu producea nici un efect asupra consilierului. Căci el avea o formă, fapt pe care nimeni din cei cîţi îl cunosc acum nu l-ar putea contesta. Această formă caracteristică se dozvoltase puternic pe un cu totul alt teren, care nu putea fi zdruncinat nici

chiar prin atît de josnicul bombardament al nervilor pornit de Wänzrich, deşi, cum am arătat, pentru moment situaţia lui Zihal era extrem de deficientă : apoi, fireşte, în spatele lui se ridica acum peretele profund violet al unei dureri sonore, aşadar pentru martirul nostru, un fundal, totuşi, un reazim, care pentru Wänzrich era desigur şi trebuia să fie ultraviolet, deci invizibil şi să rămînă, astfel, inatacabil. Pe scurt se poate spune că în felul acesta Wänzrich îşi ieşea din ce în ce din sărite, că îi venea din ce în ce mai greu să găsească răspuns la o întrebare pe care şi-o punea singur neîncetat în timp ce vorbea cu atîta abilitate, şi anume la întrebarea : ce îl făcea pe celălalt să fie atît de sigur pe sine, cînd era supus unei atari presiuni, aproape unui şantaj ?

În ceea ce îl priveşte pe Zihal, mai intervenea o împrejurare, lăsînd deoparte structura sa, şi anume o asociaţie empirică provenită din istoria vieţii lui exterioare : fireşte, ca tînăr funcţionar, şi chiar ca funcţionar cu vechime avusese de-a face ani de zile cu împricinaţi — acum să nu vă treacă prin minte cumva cuvintele „îi cunoştea pe oameni"; fiindcă a cunoaşte sau a putea cunoaşte ceva presupune să vezi bine acel ceva sau, în sfîrşit, să îl ai concret dinaintea ochilor : în cazul acesta e vorba însă de ceva cu totul contrariu, şi anume : să nu-i vezi pe oameni, să poţi face abstracţie de oameni, şi încă în cel mai înalt grad. Orice încercare a unui funcţionar de a se situa în relaţiile sale de mai mare amploare cu împricinaţii pe o altă poziţie interioară — de altfel în sine o iniţiativă lăudabilă — ar fi dus, după caz, peste şase, maximum opt săptămîni, la internarea aces-

tuia într-un ospiciu. Pentru noi, de pildă, toţi chinezii au aproape aceeaşi înfăţişare (şi pentru chinezi toţi europenii), aşa şi pentru funcţionari toţi împricinaţii. Prin urmare să nu se mai vorbească acum, ca la început, de „cunoaştere a oamenilor“, sau eventual de „dezumanizare“. E o măsură de apărare a vieţii şi chiar a instituţiei, după cum bine se remarcă. Aş zice un fel de cornificare. În modul acesta, ca fenomen secundar, a fost inhibată şi toxina nervoasă a lui Wänzrich : dacă în fundal exista ceva de mai mare pondere, apoi şi în primul plan acţiona în acelaşi sens pielea cornoasă, acele formaţiuni caloase ale sufletului pe care le provoacă orice contact cu împricinaţii.

Această conjugare de forţe ascunse acţionă cu succes şi îl reduse pe Wänzrich la tăcere. Forfota nenumăratelor sale tentacule se domoli treptat ca la o meduză care moare. Wänzrich se calcifică, se schimbă, împietri. Şi, asemenea tovarăşilor lui Ulise, pe care odinioară, în Aiaia, vrăjitoarea Circe i-a transformat în porci, a fost şi el transformat acolo, pe tărîmul acela nu mai puţin misterios prin puterile lui ciudate. Încremeni : şi pînă la urmă nu mai rămase într-adevăr nimic altceva din el decît un împricinat, care pretinde sau se roagă, care e ascultat, pe care îl laşi eventual să mai aştepte, căruia îi dai în treacăt o lămurire.

— Aşteaptă, te rog, puţin, spuse consilierul scurt şi ieşi afară. De fapt înăuntru, şi anume în oficiul lui public, întunecos, străbătut doar de razele lunii, a cărui uşă o închise după el.

Îşi drese glasul cumsecade, cu prestanţă ; n-avea decît să-l audă împricinatul care aştepta afară.

Conştiinţa că acum cîştigase nu numai timp să-şi adune gîndurile, dar şi superioritate îi dădea putere să reziste fundalului atît de original şi îl readuse la proporţiile lui, aşa că întunericul împins înapoi îl închise pe consilier într-o cavitate puternică, unitară, după cum închid probabil pereţii scoicii animalul viguros. Acum problema lui Wänzrich nu putea în nici un caz să rămînă obiectivul cel mai apropiat, nici măcar motivul firesc al întîrzierii consilierului, acolo, la oficiu ; desigur cu toată seriozitatea, deşi complet închis într-o formă, care îl purta, începu, tocmai de aceea, lăsîndu-l pe Wänzrich în camera împricinaţilor şi în acelaşi timp ignorîndu-l repede (căci altfel acesta ar fi putut căpăta oarecare importanţă, ceea ce în nici un caz nu se mai putea admite !) — începu aşadar să se ocupe de altceva în camera din fund, la II, fără a omite să arunce o privire şi spre III.

În depărtare strălucea steaua de obicei verde sau verzuie, acum însă cu un miez albastru, care începu brusc să se mişte, un miez sau un suflet în sensul unei părţi interioare şi centrale a unui obiect. Puterea de apropiere a „celui din şaizeci şi şase" deveni mai precisă, mai limpede, ajunse la punctul cel mai favorabil, încordată, birui spaţiul, dar cînd se întinse prea mult coarda, imaginea se tulbură din nou : era ceva peste puterile ei. Ca turnat în sticlă, încapsulat, plutea acolo, afară, micul spaţiu luminat, sufleţelul albastru începu din nou să se mişte, şi totuşi practic (ca obiect) era ca şi invizibil, ca şi inexistent ; în acelaşi timp se stabili şi singura cunoştinţă sigură privitoare la situaţia steluţei şi anume că precis nici o perdea sau altceva de felul acesta nu stinghereşte vizibilitatea.

Julius trebuia să renunţe. Întunericul străbătut doar în parte de lumina lunii, liniştea din jurul lui şi demnitatea din el, care şedea pe întunericul acela ca o bijuterie pe catifea neagră, îl făceau pe dinăuntru tot mai lins, parcă netezit cu pieptenele, parcă îmbăiat şi încă nemîncat, respectînd un post impus de cult... îşi încrucişă braţele şi stătu aşa în fluviul lăptos de lumină, renunţînd cu uşurinţă la precauţia anterioară: nici măcar nu-şi aminti de ea.

Abia după aceea se apucă să caute datele cazului pentru care intervenise domnul Wänzrich; se duse în camera alăturată, lumină cu lanterna lista generală care fusese trecută pe curat, se uită la *ceas şi ridică din umeri*; apoi, doar ca să verifice, aruncă o privire pe III, proiecţie orizontală dreapta jos; toate ferestrele, cum se şi aştepta, erau la ora aceea întunecate. Cu hîrtia în mînă, străbătu cele două încăperi şi intră în bucătărie.

Domnul Wänzrich, care, după cum se părea, îşi petrecuse tot acest timp stînd pe marginea scaunului, gata să sară în picioare, era, fireşte, sleit, epuizat de tăcerea relativ îndelungată la care fusese constrîns; dacă şi-ar fi putut mişca urechile ca un iepure, ar fi făcut-o desigur fără încetare, pentru ca măcar un tentacul, un organ de pipăit sau de auz să fie mereu în acţiune. Aşa nu-i rămăsese nimic altceva de făcut, decît să bată darabana pe genunchi, fiindcă a se plimba prin bucătărie de colo colo nu-i îngăduia, hai să zicem, atitudinea lui supusă faţă de consilier şi respectul cuvenit din punct de vedere profesional. Cînd intră Zihal, Wänzrich se întoarse spre el elegant, atît de uşor şi lin, de parcă ar fi avut o osie, cu mîinile pe

genunchi, apoi dintr-o săritură fu în picioare şi făcu o plecăciune prin care implora din nou, în tăcere, bunăvoinţa gazdei.

Consilierul, ţinînd foaia dinaintea lui, în mîna dreaptă, făcu doar un pas către domnul Wänzrich, la al cărui salut de altfel nici nu răspunse. Dintr-o privire aruncată spre masa de bucătărie, văzu lămurit şi desigur cu mare interes că se afla ceva pe ea, şi ce anume, totuşi se încruntă uşor : era o lunetă scurtă, doar de vreo două palme, neagră, un fel de ochean, cum i se mai spune. Aşadar, a adus-o cu el ! Consilierul formulă în minte o frază neterminată, în care erau prezente cuvintele : „deci, totuşi". Apoi, scoţînd încă o dată ceasul şi uitîndu-se pe hîrtie, îi comunică domnului Wänzrich următoarele :

— Cazul solicitat de dumneavoastră nu mai poate fi cercetat astăzi. Totuşi aveţi autorizaţia mea. Dacă vreţi să beneficiaţi de ea, veniţi mîine, cu un sfert de oră înainte de a intra acest caz în discuţie, adică fix la ora zece şi anunţaţi-vă apăsînd scurt de două ori pe butonul soneriei. Vă mulţumesc.

Toate tentaculele se puseră fulgerător şi energic în mişcare, în timp ce domnul Wänzrich nu mai pridидea cu plecăciunile şi mulţumirile. Zihal rămase liniştit şi nemişcat ca o stîncă.

— N-aveţi de ce să-mi mulţumiţi — îmi fac doar datoria.

Şi cu această frază de politeţe funcţionărească, în împrejurările respective poate totuşi cu sensul alterat, consilierul închise uşa în urma domnului Wänzrich.

16

A doua zi dimineaţa — era o vreme mohorîtă, cu nori de ploaie care se învîrtejeau — Zihal ajunse relativ destul de repede să se reculeagă şi să-şi redobîndească ţinuta. Substanţa Regulamentului de Serviciu, la maximum tescuită dintr-un cer noţional albastru-eteric se infiltra adînc, fără a întîmpina vreo rezistenţă deosebită, pînă în străfunduri, de unde se înălţa apoi ca o coloană fluidă a unui havuz, ce-i drept ca obiect exterior, ca suprafaţă, cu desăvîrşire schimbată, dar ca spirit şi ca ton totuşi aceeaşi. Julius citi :

Funcţionarii de stat care, datorită unei alte boli decît aceea specificată în § 62 al. 1 au devenit inapţi, nu din vina lor, de orice fel de muncă şi nu au îndeplinit încă cinci ani de serviciu (Aliniatul 5 al normelor de pensionare din 26 martie 1781 în forma schimbată prin § 2 al legii din 14 mai 1896, Mon. Of. nr. 74) cu dreptul la o pensie neîntreruptă egală cu a patra parte din ultimul salariu primit, dar nu mai mică de 800 k., fără prejudicierea unui tratament mai avantajos, conform § 62 al. 4. Dacă funcţionarul de stat şi-a pierdut cu desăvîrşire capacitatea de muncă din pricina unei boli dobîndite în timpul serviciului, Oficiul Central căruia îi este subordonat poate să-i acorde avantaje şi mai mari.

Cuvintele acestea triste, subiectul acesta grav se potriveau cu atmosfera din ziua respectivă ; un om înzestrat ştie de altfel întotdeauna ce îi prieşte

şi cum poate deveni productiv în clipa dată, cum poate ajunge la o tensiune spirituală, cum se poate întări sufletește.

Apoi cazul din ziua aceea, care îl determinase să procedeze în așa fel, încît să-și redobîndească forma interioară nu era de loc simplu, și anume în ceea ce privea înregistrarea și clasificarea chestiunii Wänzrich. Zihal chibzui îndelung în vederea trecerii unei observații pe lista generală scrisă pe curat, la fereastra III, proiecție orizontală dreapta jos, ora 10 și 15 minute, și numai cînd ajunse la următoarea formulă: „Într-o sferă de activitate cedată, acum transferat și temporar eliminat, o dată cu eliminarea postului de observație din sens opus" — numai atunci avu sentimentul că a pus lucrurile la punct.

Abia aștepta să plece, dar, ciudat, cînd se ridică de la masa de scris îl cuprinse un fel de rigiditate, de oboseală și avu vaga senzație generală a sentimentului nu prea obișnuit al propriei materialități. Aceasta îl stînjenea și îi învăluia ca într-un halo tulbure intențiile de altă natură care în seara precedentă se conturaseră și mai precis. În cele din urmă își puse pălăria, paltonul, un fular mai gros și plecă. Pe scări i se păru că e frig de-a binelea. Nu era o zi prea potrivită pentru ieșit în oraș. Drumul acesta părea de altfel din capul locului ca o intrare într-o pîlnie, spre gîtul ei din ce în ce mai strîmt, către care Zihal se retrăgea permanent și progresiv din pricina unor forțe slabe dar tenace pe care nu le putea învinge, nici evita, asemenea tentaculelor domnului Wänzrich, asemenea funigeilor, cînd se întind în largul toamnei ca o imensă plasă de păianjen, o plasă în care dai cu

capul, fiindcă nu o vezi... Zihal, luînd-o pe larga Ringstrasse, ajunse aproape de Kaiserliche Burg, în Orașul dinlăuntru, printre toate acele spații imense și edificii care întotdeauna au fost într-adevăr pentru el întruchiparea unei noțiuni supraordonate (mari case de locuit sau chiar temple ale vulturului cu două capete) care îi învăluia viața așa cum firmamentul învăluia pămîntul — dar consilierul Zihal nu avea nici o afinitate interioară cu aceste balonări împietrite ale arhitecților ceremonioși : erau necesare, adică, pe scurt, erau chiar statul. Lui, de fapt, îi plăceau mult mai mult, să zicem, robinetele strălucitoare de alamă de pe scările modeste ale casei în care locuia ; și acestea erau necesare, adică pe scurt, erau viața. Și viața nu se putea desfășura decît la periferie. În centru, dimpotrivă, totul aparținea în primul rînd statului, nu numai clădirea rezervată pentru Reichsrat, pentru parlament, care se etala, cu șiru-i de coloane ieșite mult în afară, ca niște coate, și apoi licărea în toată lungimea ei ; nu numai, să zicem, Hofburg, palatul de reședință, care, cu acoperișurile sale verzi, se retrăgea dintr-o dată, la o distanță imensă, pentru concepția unui orășean, lăsînd să se învolbureze înaintea lui o mare de spațiu închisă — nu, și înaltele palate particulare, și portarii, și echipajele din fața lor, chiar și persoanele bine îmbrăcate, care mergeau pur și simplu pe jos, mai mult, chiar și vitrinele magazinelor mari și luxoase : toate acestea erau, ca să spunem așa, veșnic în frac și cu joben, păreau rînduite și întreținute de stat, care părăsea astfel amenințător cerul său noțional albastru-eteric și, sub forma unui front larg și clocotitor de clădiri, expoziții și persoane, desigur par-

ticulare, dar fără îndoială de rang mare, năvălea asupra consilierului — și asupra intențiilor lui de cu totul altă natură. Aceste intenții îl duseră curînd — cam prin *Graben*[1], unde e frumoasa coloană ridicată în amintirea epidemiei de ciumă, și apoi prin alte părți — dinaintea vitrinelor curate și strălucitoare ale unor anumite prăvălii cărora înainte nu le dăduse niciodată atenție : curate și strălucitoare în cel mai înalt grad, pentru că tot ce expune un optician — binocluri cu lentile, cu prisme, ochelari, lorniete, lupe și în sfîrșit tuburile extinse ale telescoapelor — pornește numai de la ochi, adică de la noțiunea pur ideală de ochi care include puritatea de cristal, curățenia, reflectarea, incoruptibilitatea.

Profesioniștii, cei care se ocupă cu aranjarea vitrinelor, au descoperit firește de mult acest spirit al obiectului, de aceea este și totul dimprejur peste măsură de curat și de simplu, așa că, privindu-le, îți dai seama imediat că aparatele așezate pe plăcile transparente de sticlă sau pe un fond cu o tentă ușoară de albastru sau cenușiu au de-a face exclusiv cu cel mai îmbietor lucru de pe lume, cu lumina, pe care o prind în ochii lor infailibili, de puritatea cristalului, o conduc, o focalizează sau o refractă. Pe scurt, ceea ce vezi cînd le privești este fizionomia de sticlă a abstracțiunii, un cabinet al abstracțiunilor deschis către stradă, destul de rece, dar de data aceasta nu în sensul psihologic sau fiziologic, ci, să zicem, astronomic ; cu un tub de acesta mai mare poți cerceta chiar și stelele.

---

1 Piață din Viena, de forma unei străzi mai late ; centru comercial. *Graben* înseamnă în germană *șanț*.

Da, aşa este ; şi lucrul acesta îl ştia şi Zihal ; mai mult decît atît, ştia şi că îşi poate chiar procura un astfel de tub, că, aşadar, stelele erau într-o anumită măsură în puterea lui, în sfera de realizare a dorinţelor lui, că la un anumit ceas al zilei, nu, al serii, mai bine zis al nopţii, da, al nopţii, ar putea să se şi termine cu depărtarea lor orgolioasă, cu clipirea lor echivocă, verde sau albastră, la adăpostul distanţei. Avea cu ce să-şi cumpere un astfel de telescop, poate chiar unul pe un trepied elegant şi strălucitor, pivotînd în toate direcţiile : şi atunci avea să se instituie un fel de dictatură, o stăpînire totală, neîngrădită a unor ochişori luînd *ad notam* asupra unei întinderi mari (da, s-ar putea spune asupra unei părţi întregi din cartierul său). Pînă şi driada va fi nevoită să coboare din cer mult mai jos, smulsă, trasă afară din misterioasa ei adîncime spaţială : şi profanată ! Şi profanată. În Zihal începea să se petreacă ceva asemănător cu un atac general. Să fi fost unul îndreptat împotriva drumului oficial al vieţii, adică un act revoluţionar, ori, dimpotrivă, avea să-i ajute acestui drum oficial să-şi atingă întreaga măreţie şi demnitate prin executarea celei mai îndrăzneţe prelungiri în afară ? Vom avea prilejul să vedem că, pînă la urmă, va fi vorba şi despre una şi despre alta.

Zihal era conştient de importanţa actului pe care îl va comite acum, chiar dacă nu imediat, totuşi mai devreme sau mai tîrziu, prin cumpărarea unui astfel de telescop şi s-ar putea spune că nu doar într-un mod exterior, superficial, ci cu toată intensitatea. Simţea că o astfel de acţiune — importantă în sine, şi a cărei importanţă apoi o

scotea şi mai mult în evidenţă preţul de cumpărare, de cîteva sute de coroane — că o astfel de acţiune trebuia să aibă urmări, să ducă la o culme, poate chiar la doborîrea acesteia, dar, oricum, într-un mod temerar pînă la cea mai îngustă deschizătură a pîlniei: aşa simţea şi fremăta de încîntare. În felul acesta se va fixa, în felul acesta va dobîndi un simţ mult mai puternic al propriului destin decît înainte, cu ajutorul „celui din şaizeci şi şase", a cărui cumpărare, totuşi, o resimţise limpede la timpul său ca pe începutul unei noi perioade de viaţă. Un simţ puternic, uriaş, pornind din propria lui persoană, din viaţa lui, un simţ care nu putea fi ignorat, care înfrunta orice zînă ori zeiţă! O armă care — tocmai de aceea — putea să-şi piardă echilibrul împreună cu luptătorul şi pînă la urmă să năruie şi să distrugă totul.

Nu zăbovea din pricina zgîrceniei. Dar importanţa acţiunii pe care o preconiza trebuia să-şi facă oarecum gestaţia pentru a putea apoi să o înfăptuiască pe deplin: pendulă prin urmare de mai multe ori între cele două, trei magazine mai mari cu instrumente optice din Oraşul dinlăuntru, întîrziind îndelung dinaintea vitrinelor, cercetînd şi meditînd profund.

Acum nu mai putea fi vorba de slăbiciune şi de plictiseală: în sfîrşit intră în discuţie şi problema aflării preţului care nu figura la piesele mai mari expuse în vitrină. O oarecare concretizare trebuia să rezolve imediat toate acestea, deocamdată cel puţin sub forma unei cunoaşteri precise: va afla cît va fi suma pe care o va ridica apoi de la Casa de economii. Dar şi de-ar fi avut banii la el, tot nu ajunsese încă nici pe

departe în situaţia de a fi în stare să cumpere; asaltul general cerea un anumit timp de desfăşurare şi o cadenţă finală; numai după aceea putea să ajungă în situaţia respectivă. Deci nu era vorba de o simplă tergiversare. Consilierul avea o formă interioară, da, nu încape îndoială. Şi faptul acesta îl aflase abia ieri domnul Wänzrich.

Uşa mare de sticlă a magazinului, atît de curată şi absolut transparentă, de parcă ar fi fost ca prin vrajă o bucată de aer solidificat, se deschise dinaintea lui Zihal în atmosfera unei lumi descompusă absolut şi definitiv de sterilitate în straturi de cristale, pînă la ultimele rămăşiţe, în dioptrii, unghiuri de refracţie, lentile şi anastigmate: dacă vitrina dovedea şi ea aceasta, deşi numai pe o suprafaţă plană, ca să spunem aşa aplatizată de strada impură cu care trebuia să se mărginească — înăuntru se organiza aceeaşi formă a existenţei, din toate părţile, în dimensiuni spaţiale, o populaţie de o curăţenie străină vieţii, bazată pe două tonuri care variau la nesfîrşit: negrul tuburilor şi luciul cristalin sau rotund — apos al lentilelor.

În astfel de magazine eşti întotdeauna servit cu deosebită politeţă, chiar dacă prezinţi doar o reţetă de ochelari sau vrei să cumperi un binoclu de teatru. Nu ai de-a face cu vînzători obişnuiţi, ci cu specialişti, cu consultanţi de specialitate, care lucrează şi în laborator. Dintr-un magazin cu vitrina la stradă un optician — şi sînt şi opticieni cu studii universitare— face nici mai mult nici mai puţin decît anticamera ştiinţei.

Zihal simţi acest lucru de cum păşi înăuntru; şi, ceea ce e remarcabil, drept urmare se lăsă

imediat dominat de momentul formal; încetă, ca să spunem așa, întru totul să mai fie o persoană particulară, ceea ce se concretiză pe dată prin limbajul lui, cînd, stînd dinaintea geamurilor strălucitoare ale tejghelei, mărturisi că are de gînd să cumpere o lunetă mai mare, dar că deocamdată dorește doar să se informeze pe scurt asupra modelelor și prețurilor. I-ar trebui un instrument care să poată fi folosit și pe întuneric — adăugă apoi, fiindcă precizarea aceasta i se părea importantă.

17

După-amiază, consilierul, după ce își făcuse digestia, ațipind puțin, se afla, de data aceasta într-o dispoziție mai bună, din nou în Orașul dinlăuntru. De altfel și vremea se îndreptase; ce-i drept, era încă posomorîtă, dar nu se mai simțea umezeala prevestitoare de ploaie. Intră într-un al doilea mare magazin de instrumente optice, se opri și acolo dinaintea unui spațios dulap îngropat în perete, a cărui ușă glisantă, de sticlă, fusese deschisă și se uită la un șir de telescoape, ale căror tuburi mobile, așezate pe trepied, erau toate îndreptate în aceeași direcție, cum își îndreaptă uneori brusc gîturile și le țin nemișcate gîștele adunate în cîrd. Lunetele, așezate după mărime, își potențau astfel și își exagerau față de ochiul care le privea existența lor formală specifică, fapt care îi făcu lui Zihal impresia că ar fi de-a dreptul provocator.

— Instrumentul va trebui să servească la observații terestre sau să satisfacă pasiunea unui astronom amator ? întrebă amabil specialistul.

Pe Zihal întrebarea îl puse în încurcătură și, ca să fim drepți, din punctul lui de vedere — ca să spunem așa din universul lui noțional — ar fi fost și foarte greu să dea un răspuns precis, ar fi trebuit să vorbească în mod paradoxal de o astronomie terestră. De aceea zise :

— Pe cît e posibil, să servească în ambele scopuri.

După ce vînzătorul îi dădu un prospect, un catalog cu lista de prețuri, asemănător cu cel primit de dimineață, pe care îl avea încă la el, consilierul ieși din nou în stradă.

Somnul de după-amiază se pare că îi făcuse într-adevăr bine ; ușoara senzație de tremur și de slăbiciune a încheieturilor, care — oricum nu mai erau ale unui om tînăr — îl încercase în ziua aceea, cînd se ridicase de la masa de scris, dispăruse deocamdată. Așadar, nefiind stînjenit de neputința fizică, sentimentul situației lui importante — pentru a nu-i spune de-a dreptul grandioase — se putea răspîndi în el mai bine și mai reconfortant, excitînd celulele și făcînd ca în interiorul lui lumea exterioară să clocotească mai viu. Acum își amintea limpede drumul pe care îl făcuse pe lîngă cetatea roșie cu creneluri cînd își cumpărase pe „cel din șaizeci și șase" ; între momentul acela — care din punct de vedere temporal nici nu era prea îndepărtat — și cel actual se afla un adevărat nod de evenimente, cum abia de se pomenise înainte, în viața lui de consilier, ale cărei diferite stațiuni, cu timpul, începuseră să

semene una cu cealaltă aşa cum seamănă o gară cu alta. Acum, chiar după parcurgerea unei distanţe mici, nu mai coincideau de loc, indiferent de mărimea crescîndă a instrumentului, care de altfel nu arăta decît deosebirea exterioară.

Zihal hoinărea aşadar prin oraş ; chiar lucrul acesta era foarte neobişnuit. Apoi avea în taină, adînc împlîntată în sinea lui, o intenţie nebunească, o problemă (în sfîrşit, oricum le-am numi, toate acestea sînt simple banalităţi), prin urmare, o senzaţie, o relaţie strînsă cu viaţa, deci interes pentru ea, şi, implicit, tinereţe ; da, nici mai mult nici mai puţin. În general trăise fără senzaţii, era desigur şi răbdător şi stătuse ani de zile în propriul său gol ca într-o băltoacă liniştită care oglindeşte cerul, fără să ştie că e cer, şi cîteva ierburi aplecate peste apă. Lui nu-i era cunoscută ieşirea în senzaţie, de care dai la început din întîmplare, pe care apoi o cauţi şi o găseşti, iar în cele din urmă te încorporezi ei şi nu te mai poţi lipsi de ea : în felul acesta doar, nu în altul, se ajunge la majoritatea aşa-ziselor „trăiri" ale femeilor şi bărbaţilor din vremea de azi. Nu, băltoaca era firească, era legitimă, aflîndu-te în ea, fiind înconjurat de ea, nici nu-ţi putea trece prin minte că apa de acolo era stătătoare şi că de fapt ar fi trebuit să curgă. Cîtă vreme omul, la începutul civilizaţiei noastre celei mai recente era încă oţelit şi capabil să suporte propriul său gol, oricum încă existent, să-l tolereze răbdător, ca pe un coleg de cameră, da, să-l socotească legitim : atîta vreme nu se puteau cîtuşi de puţin deduce consecinţele esenţiale şi inerente ale acestei civilizaţii, nu se pu-

tea instaura cu adevărat forța ei, nu se putea dizloca în mod decisiv punctul zero.

Așadar acest punct zero încă nedizlocat (nedizlocat chiar în sensul posibilității deschiderii unui drum) hoinărea pe străzile frumoase pe care le cunoștea de altfel și îi erau familiare din tinerețe, dar numai ca loc de acțiune al unui gen de viață pe care el nu o trăia și nici nu dorea să o trăiască. Echilibrul său nu fu zdruncinat de, să zicem, presiunea excesivă a impulsurilor dinafară ; totuși socoti necesar să țină seama de faptul că în tinerețe fusese de pildă la Paris, împrejurare care îl îndreptățea să remarce că între orașul său natal și metropola occidentală exista o anumită afinitate interioară și o profundă asemănare. Nu oricine se plimba pe acolo — chiar dacă avea o situație mai bună — nu oricine putea să aprecieze astfel de lucruri ca martor ocular. Așadar, considerat dinafară, obiectiv, bietul domn consilier era destul de singur în luminile fulgerătoare, puternice ale serii și — după cum se pare, în orașele mari, în corelație cu aceasta — în forfota acum mai intensă. Flăcău bătrîn, pensionar, celibatar, în plină aventură, și încă nu din cea banală. Era destul de complicată, întrucît proceda sistematic.

Cînd coborî spre Canalul Dunării, pe o stradă înclinată, mișunînd de oameni și de vehicule, întinzîndu-se printre luminile multicolore pînă departe în seara fumurie care se lăsa, atunci abia primi consilierul pe neașteptate contralovitura, replica la asaltul general în plină desfășurare, și toată mișcarea se izbi ca de un ic galben-auriu, foarte ascuțit — Zihal ridică ochii, de parcă

aceasta ar fi venit dinafară, și se uită consternat, prin deschizătura unei străzi de pe partea stîngă, la o poartă a serii galbenă ca pucioasa, care începuse să se închidă între nori. Acum, pentru prima oară, punga destul de largă în care se mai afla Julius — purtată și răspurtată, devenise comodă ca o haină în care mergi zi de zi — fu în același timp împinsă înapoi și el îi simți din nou învelișul, care îl silea să meargă și să stea alături de viață, să gîndească și să facă planuri despărțit de viață de o membrană complet transparentă, dar rezistentă. Faptul că peste cîteva zile, dacă se îndrepta vremea, urma să ia parte la excursia aceea la vie, care îl atrăgea și pe care, în același timp, în sinea lui nu o putea de loc concepe — își zicea textual : „În astfel de împrejurări ! — excursia la vie așadar, acum, în locul acela, prezentă și aproape concretizată îi apărea ca o monstruozitate catastrofală, ca ceva cu totul imposibil : numai o clipă, firește. Simți o durere, însă aceasta dură mai mult, ca ecoul unui sunet sau ca o imagine care se descompune în culorile ei complimentare cînd stai cu ochii închiși. Acum, după asaltul general, care se domolise pentru moment, consilierul își văzu pentru prima dată timiditatea și captivitatea, recunoscîndu-le ca atare — ceea ce avea să însemne în viața lui ceva cu totul nou — realiză turul de forță de a sta în pungă și în același timp de a vedea această pungă, așadar se afla la începutul tuturor posibilităților de progres personal, de desăvîrșire personală.

În timpul încordării interioare —care îl făcea să presimtă o formă de activitate încă necunoscută pînă atunci — consilierul abia de înainta încet

cîţiva paşi pe trotuar, dar, în ciuda aglomeraţiei, nici nu se izbi de nimeni, nici nu fu izbit, de parcă cine ştie ce zînă bună ar fi tras în jurul lui un val magic de apărare pentru ca nimic să nu-l tulbure. Acum, cînd încordarea interioară slăbea, totul se cufundă în cenuşiul ca de şoarece al serii din ce în ce mai dense, iar consilierul coborî din nou pe platforma de pe care abia se ridicase, o regăsi, şi încă plină de obiectele acelea cu care o înţesase: aşadar, deocamdată, printre telescoapele negre asemănătoare unui cîrd de gîşte cu gîturile întinse. Apoi porni în grabă drept înainte către o cafenea de lux, pe care o văzu şi, ţinînd seama de situaţia lui excepţională, o prevăzu, lovi pe cineva, se scuză, fu la rîndul lui lovit şi primi scuzele de rigoare.

Aşa se pomeni deci Zihal într-o încăpere mare, cu multă aurărie şi lemn de mahon pe perete, cu oglinzi înalte şi cu o mulţime de canapele şi scaune capitonate răspîndite peste tot, pînă departe, arogante şi îngîmfate, luxoase în sine, deşi, avînd în vedere destinaţia lor, nu puteau fi raportate decît la dosul mai mult sau mai puţin fermecător al oamenilor. Toate acestea nu-i făcură nici o impresie consilierului, nici măcar nu-i dădură sentimentul „superiorităţii" sau cel puţin al „autorităţii vulturului cu două capete". Un instinct sigur, pornit din adîncul lui, îl făcea să-i conteste acestui fast orice demnitate. Puse alături de ceaşca de cafea cataloagele cu lista de preţuri şi, după o sumară cercetare comparativă a respectivelor documente, reieşi cel puţin marea solidaritate dintre cele două firme ofertante, ale căror preţuri se autentificau întotdeauna reciproc. Dar ceea ce

îl oprea pe consilier să perceapă mai precis societatea din jur sau unele întîmplări, să le înregistreze critic, nu era numai problema care îl preocupa — chiar şi atunci cînd începu chinul plăcut şi enervant al alegerii între prezentări, imagini şi indicaţii de preţuri identice — ci mai ales ecoul, licărul încă prezent al stînjenirii permanente provocată de o senzaţie spaţială care, cînd se părea că mai vine încă, peste deschizătura drumului, de afară, de la poarta galbenă a serii care se închisese de mult, cînd, pornind din acelaşi loc, că se repede ca o săgeată, spre consilier, punîndu-se de-a curmezişul socotelilor lui practice. Apoi, în el şi dinaintea lui, totul părea înăbuşit şi învăluit într-un cenuşiu de culoarea şoarecelui ; uneori, pentru o clipă, această stare îi provoca un fel de plăcere, ca aceea pe care o încerci cînd, simţind că ai puţină febră, te hotărăşti în sfîrşit să te urci în pat, unde plapuma îi îngăduie corpului oarecum slăbit şi înfrigurat să se retragă complet în el însuşi.

18

Domnul Wänzrich se prezentă exact la ora stabilită. Zihal îl întîmpină cu deosebită politeţă oficială, dar rece, îi indică locul, îi comunică datele celei mai bune poziţii optice posibile şi apoi nici nu-l mai luă în seamă. Cerul era înnorat şi oprea razele lunii : tocmai acum, cînd nu mai exista primejdia unei observaţii din sens opus. Zihal, în întuneric, zîmbi amar. Desfiinţase postul de contra-

observaţie pur şi simplu cu preţul primirii lui acolo, cu integrarea lui într-o oarecare măsură ; şi, brusc, în legătură cu acest gînd, ca o dezvoltare a respectivei posibilităţi, îşi văzu camera plină de oameni care, stînd înghesuiţi la ferestre, întindeau acum în toate direcţiile, fără nici o jenă, telescoape lungi ; parcă întreaga încăpere ar fi fost stăpînită de spectrul unui arici uriaş ai cărui ţepi s-ar fi întins astfel în afară : un mărăciniş optic ; contraobservaţia integrată, care îl scutea de orice grijă, nu îi lăsa însă nici o fărîmă de spaţiu pentru observaţia proprie. Consilierul înţelese în acelaşi timp cît se poate de limpede că începea să gîndească într-un fel nou, cu totul neobişnuit pentru el : şi apoi, o fracţiune de secundă, crezu cu toată seriozitatea că aceasta ar constitui mai ales o posibilitate de a lichida totul şi pe toată lumea.

Domnul Wänzrich intră acum în acţiune, învîrtind grăbit arma de mînă. Aveai impresia că vezi, prin semiîntuneric, nenumăratele tentacule ale creaturii aceleia dezgustătoare, în plină agitaţie, vibrînd în toate direcţiile. Deodată — desigur trebuie să fi nimerit din plin obiectivul — se auziră mici chiote de bucurie care semănau cu nechezatul subţire al unui cal pipernicit şi, în acelaşi timp, domnul Wänzrich începu să tremure, să salte uşor : executa, ţopăind, un mic dans al bucuriei.

Zihal, scîrbit, întoarse spatele omului aceluia care, preocupat întru totul doar de unul şi acelaşi obiect, nu-şi mai încăpea în piele, cum nu mai încape laptele în oală cînd dă în foc. De fapt consilierul nici nu se aştepta la ceva mai bun din

partea lui Wänzrich, care, după o bună bucată de timp, de îndată ce obiectul observației sale dispăru definitiv (drăguțele de fetițe, așa cum se știe, tăndăleau mult), se înclină de nenumărate ori, și, tot exprimîndu-și recunoștința și mișcîndu-și impetuos tentaculele, își luă rămas bun: așadar acestui individ subaltern nici nu-i trecu prin minte să-și lărgească orizontul, cutreierînd, să zicem sub o îndrumare competentă, și celelalte spații astrale cu mult mai profunde și mai mari. Alerga numai după dragostea lui stupidă. Era întru totul nedemn. Ar fi trebuit să-i retragă autorizația. Păcat că tocmai pe cînd Wänzrich își lua rămas bun, înclinîndu-se reverențios și întrebînd de zece ori dacă mai poate veni, îi răspunsese scurt: „Doar aveți autorizația". De altfel, putea să i-o retragă oricînd, așa cum i-o și acordase; lui Wänzrich îi era absolut imposibil să-i stabilească dinainte valabilitatea pentru o anumită perioadă. Dar consilierul, binevoitor cum era de fapt, cînd Wänzrich dădu să plece, merse mai departe, adică: prea departe; cu o ușoară, mică mișcare a mîinii îl pofti către fereastra II și spuse cam așa: „Apoi, dacă doriți..." Atîta îi fu suficient domnului Wänzrich pentru a-l împroșca drept în față pe consilier cu o obrăznicie imperceptibilă și impalpabilă.

— Oh, vă mulțumesc respectuos și preasupus, domnule consilier, vă mulțumesc din inimă, domnule consilier — dar toate acestea (își întinse tentaculele într-un mod nedefinit și totuși disprețuitor spre fereastra II, ca și cînd nu s-ar fi referit numai la ea, ci la un etaj întreg, la un grup întreg, la o întreagă categorie de evenimente),

toate acestea, lucrurile acestea, lucruri distractive, distracții, nu intră cîtuși de puțin în vederile mele, astfel de vederi. Așadar, distracție plăcută, domnule consilier, distracție plăcută !

Cu aceste cuvinte, Wänzrich și ieși pe ușă. Pe Zihal îl cuprinse o mînie adîncă, violentă și nobilă, asemănătoare cu aceea pe care o resimte desigur un artist care, din nepăsare, intră în relații cu un diletant și își dă seama mult prea tîrziu că a fost încălcată linia subțire ca un fir de păr, profundă, nedeterminată de nimic exterior, care delimitează categoriile.

Zihal intră din nou în observatorul lui astronomic — deocamdată nu-i era însă de loc recunoscător domnului Wänzrich că acum se putea mișca mai în voie acolo ! — și începu să se ocupe de îndepărtata steluță verde-albăstruie atît cît îi permitea instrumentul neperfecționat (oare în acesta nu visa sufletul plin de resentimente al vulturului cu două capete, nu se gîndea în ascuns la răzbunare din pricina retrogradării iminente ? !). Zihal vizä, ținînd seama de posibilități, steaua situată ceva cam prea sus și care, oricum, de la o depărtare atît de mare nu prezenta nici un interes, de vreme ce nu se distingea nici un detaliu. Totuși, apropiată cu ajutorul lunetei, această minusculă poziție înaltă verde-albăstruie putea în timpul observației să provoace o tulburare considerabilă, așa că trebuia cel puțin să se stabilească linia de vizare în așa fel, încît să nu se afle cumva la același nivel cu polița ferestrei de acolo.

Pentru aceasta era suficient, lucru stabilit încă de mult de Zihal, să te urci pe un scaun. Fără a mai vorbi de faptul că o mică supraînălțare ar

fi constituit un avantaj — un avantaj substanțial — dar era imposibil de folosit în poziție verticală o lunetă mobilă așezată pe un trepied scurt (și numai despre una de aceasta ar fi putut fi vorba pentru a ține obiectivul sub observație mai îndelung și mai bine, fără oscilații). Așezarea lunetei pe polița ferestrei nici nu intra în discuție, aceasta fiind prea îngustă, apoi nici n-ar fi satisfăcut îndeajuns din punctul de vedere al poziției condițiile de supraînălțare, abstracție făcînd de faptul că, luneta ieșind în afară, se crea o nouă primejdie de supraveghere din sens opus, măcar că fereastra II nu mai putea fi socotită ca atare, cel mult era de așteptat eventual din stînga, lateral, oricum însă o primejdie ar fi existat.

Așadar se dovedi absolut necesară aducerea unei mese pe a cărei tăblie să încapă scaunul de observație ca și, eventual, dinaintea lui, un taburet scund, ca bază mobilă a micului trepied: potrivită ar fi fost în acest scop măsuța de fumat, atît de zgomotoasă în împrejurarea cunoscută, deși de atunci inspira neîncredere. Rechizitele de pe ea ar fi urmat să fie în prealabil înlăturate și păstrate sub cheie, întrucît a) erau complet inutile, b) provocaseră o dată gălăgie și puteau să devină iar primejdioase, respectiv să cadă în recidivă, deci măsura avea un caracter disciplinar. Așa va proceda probabil de îndată ce îi va retrage încuviințarea domnului Wänzrich, ceea ce părea absolut indicat, ținînd seama de noile pregătiri.

Pînă la urmă constată și hotărî că nu dispunea de nici o masă potrivită în afară de masa mare de bucătărie, care, firește, stătea la dispoziția doamnei Zajicek, așa că puteau surveni unele ne-

plăceri, fără a mai vorbi de dificultățile transportului și de impedimentul pe care-l constituia pentru consilier ciudățenia respectivei mutări (pe care ar fi executat-o singur, prin locuința întunecată, bineînțeles cu mare greutate). Așadar acum exista un motiv întemeiat pentru procurarea unei mese, care, ținînd seama de destinația ei, trebuia să fie cît mai simplă, nelustruită și fără nici un fel de ornamente, executată de un meșter priceput la asemenea treburi. Costul acestei mese, de fapt accesoriu al lunetei, urma să fie înglobat în prețul acesteia, așadar toată suma avea să fie ridicată o dată.

19

Datorită extinderii domeniului de activitate, consilierul își consacra acum multe dimineți cercetării temeinice a noii sfere de acțiune și a sarcinilor pe care le implica, apoi și serile treceau repede. De altfel domnul Wänzrich se mai bucura deocamdată de autorizația primită și seară de seară se comporta la fereastră în același fel ridicol ca și prima oară. Zihal nu putea decît să-l compătimească : se cramponase ca un prost de unul și același obiect pe care el încă de mult, de pe vremea cînd scrisese pe curat lista în ordinea importanței, îl trecuse cu mult mai jos decît la început, cînd, ca să spunem așa, zăpăcit, îl socotise printre cele esențiale.

Așa cum am mai arătat, consilierul se pricepea, avea deosebitul talent ca, după dispoziție și îm-

prejurări, să readucă în el, din cerul noțional albastru-eteric, materia la maximum tescuită a Regulamentului de Serviciu și să-i dea o formă consistentă, sustrăgînd-o întotdeauna din locurile noționale cu care simțea pentru moment că are o anumită afinitate: și talentul lui Zihal consta tocmai în faptul că găsea punctele potrivite în cerul albastru-eteric, unde acesta nu rămînea pentru el pur abstract și încordat ca o boltă, ci se înmuia (aproape omenește, am spune) și putea să coboare în el. O altă dovadă a talentului lui Zihal era faptul că nu mai privea cerul în mod textual-subaltern (în ultima vreme chiar din ce în ce mai puțin), ci, luîndu-și o mare independență față de subiectele exterioare și de conținutul demn de cerul respectivului Regulament de Serviciu, stăpînind acum bine forma interioară mereu de curînd dobîndită, o umplea și cu alte conținuturi alese după bunul lui plac.

El nu citea decît această carte. După cum știm, refuza de pildă, ca om serios, să citească romane (și în privința aceasta i-a adus doctorului Döblinger un argument ciudat pe care îl vom afla ceva mai tîrziu). El nu citea decît această carte — dar se pricepea s-o folosească: și faptul acesta ni se pare hotărîtor. Pentru el cartea aceasta era un obiect de folosință, nu un plus sau un adaos de cultură, trecut apoi în rîndul lucrurilor de prisos, acțiune deplorabilă și stupidă pe care uneori și cele mai bune opere literare sînt silite să o sufere din partea cititorilor. Zihal, dimpotrivă, avea darul de a dizolva orice noțiune aproape prea fermă care se afla în carte, ovarul din care răsărise cîndva, să îl facă să se umfle a doua oară

şi să crape, să repete într-o oarecare măsură naşterea ei — şi încă în alt obiect, cu alt conţinut: apoi noţiunea căpăta contur şi o configuraţie internă. Zihal putea, aşadar, să primească ceea ce i se oferea în materie de noţiuni nu numai ca pe o simplă demonstraţie în fizica posibilităţilor lui de observaţie, ci să facă să se infiltreze aceste noţiuni cu un etaj mai jos, să acţioneze în chimia propriei sale personalităţi. El putea să transforme o demonstraţie în proprietate, adică nu numai să ştie, ci să şi dizolve această cunoaştere în căldura vieţii lui pînă la gradul în care îşi pierdea obiectul, aşadar şi orice legătură cu capacitatea de observaţie: mai mult, devenea liberă să-şi aleagă singură un obiect nou.

Fără glumă, numai aceasta se numeşte cultură, şi consilierul era pe cea mai bună cale de a-i restructura temeliile. Ajunsese să se folosească de cartea *lui*; şi aceasta înseamnă mult. În ziua de azi socotesc de la sine înţeles astfel de lucruri numai cei care mai ştiu că este absolut indiferent ce anume citeşti ca obiect: fiindcă o carte este pentru spiritul omului nici mai mult — şi în orice caz nici mai puţin, decît ceea ce este pista de decolare pentru un avion: dacă izbuteşte, alergînd de-a lungul rîndurilor, să se desprindă de ele şi pînă la urmă chiar de pagină, şi să zboare liber, poate chiar mai liber şi mai eliberat decît autorul: atunci acesta, autorul, şi-a pierdut de mult şi definitiv ultima recompensă exterioară şi secundară, adică influenţa. Fiindcă şi-a găsit imitator, şi poate cel puţin în acel loc al cărţii sale unde cititorul s-a desprins de pista de decolare literară, a şi fost cu mult între-

cut. Poate oare un scriitor să-şi dorească mai mult în ceea ce priveşte influenţa, decît ca acolo unde oferă cu prudenţă şi rezervă prozaică o comunicare, să producă o schimbare, o transformare ? Şi de altfel : numai tehnicienii şi portarii vor mereu să observe ceva, vor neîncetat să li se demonstreze ceva.

Măreţia dobîndită de consilier prin extinderea scopurilor sale era acum pe măsura selecţiei din textul cărţii sale ; întorcîndu-se cu gîndul înapoi, Oraşul dinlăuntru, prin care colindase de curînd, oraşul cu giganticele case ale vulturului cu două capete — asemănătoare acum, şi de fapt întotdeauna, cu palatele nelocuite, pustii, ale marii nobilimi, care se afla în altă parte, în altele aidoma, în timp ce în Oraşul dinlăuntru încăperi mari, părăsite, visau dinapoia obloanelor lăsate — toate acestea, clădirile monumentale şi personalităţile înalte nu i se mai păreau atît de indiferente, de lipsite de farmec şi de străine. În Zihal începuse să se nască un simţ pentru mărire, şi era chiar în stare să extindă căldura simpatiei peste relaţii neextinse. Dar, în al doilea rînd, ceea ce a extras el în ziua aceea din cartea lui (şi aproape fără să caute, s-a deschis ca de la sine parcă tocmai la locul potrivit !) se găsea mai mult în direcţia unei anumite severităţi decisive, a unei gravităţi, dacă se impunea, chiar pedepsitoare, care, proclamată parcă de un glas puternic şi îndepărtat, venea din interiorul clădirilor vaste.

Aşa citi deci, la început, unele lucruri dintr-un domeniu cu care, ţinînd seama de experienţa personală, de obiect şi de conţinut, nu era cîtuşi de

puţin familiarizat, deşi acum se potrivea totuşi cu starea sa de spirit nou dobîndită : citi despre participarea funcţionarului la viaţa politică.

Instrucţiuni de punere în aplicare a dispoziţiilor Regulamentului de Serviciu privitoare la scoaterea din serviciu §§ 71 şi urm. şi 179)

Către toate autorităţile subordonate

Conform § 71 respectiv 179 al Legii din 25 ianuarie 19... Monitorul Oficial Nr. 15, referitor la condiţiile de serviciu ale funcţionarilor de stat şi ale slujbaşilor de stat (Regulamentul de Serviciu), un funcţionar (practicant), un impiegat, un slujbaş

1. *dacă candidează la un mandat de deputat la unul din corpurile reprezentative constituţionale (Reichsrat*[1]*, Landtag*[2]*) sau la un mandat de supleant, din oficiu, pînă la ţinerea alegerilor, şi*

2. *dacă este ales deputat în Reichstag şi nu respinge alegerea, cît durează mandatul, şi anume în cazul alegerii ca supleant o dată cu intrarea sau chemarea lui în corpul reprezentativ*

se află în situaţia de a fi scos din serviciu.

Un amploaiat ales deputat în L a n d t a g *nu va fi scos din serviciu. La nevoie, se vor lua totuşi măsuri în cadrul sferei de activitate a serviciului respectiv pentru acordarea unui concediu necesar exercitării mandatului de deputat în Landtag.*

Dacă, în unele cazuri, ca de pildă în cazul ale-

---

[1] Parlament.

[2] Dietă.

gerii unui funcționar ca asesor în Comitetul permanent, se impune o dispoziție specială, care depășește limitele sferei de activitate a serviciului respectiv, se va înainta un raport.

Viena, 4 februarie 19...
Nr. 8745 M.F.F.A.[1] *Nr. 44*

După ce citi un atare text, dinaintea ochilor interiori ai consilierului se prefiră sclipind un lung șir de coloane, ca o gamă sonoră. Dar această imagine nu-l mai uimi, relația directă care se stabilise între viața lui și cartea lui devenise pentru el un lucru de la sine înțeles (și, de fapt, nimic altceva nu desemnează un adevărat cititor ca și un adevărat scriitor). Răsfoi cartea ; acum, deodată ieșiră la iveală, ca departe de după coloane, următoarele :

Instrucțiuni de punere în aplicare a dispozițiilor Regulamentului de Serviciu privitoare la pedepsirea abaterilor de la datorie (§§ 87 și urm., și 181 și urm.)

Către prezidențele tuturor autorităților financiare de stat.

(1) *Legea din 25 ianuarie 19... Monitorul Oficial nr. 15 privitoare la condițiile de serviciu ale funcționarilor de stat (Regulamentul de Serviciu) prevede în §§ 89 și 181 dreptul superiorului de a admonesta autoritățile subordonate, de a critica incorectitudinile subalternilor în exercitarea funcțiunii*

---

[1] Ministerul de Finanțe, Foaia Oficială.

lor şi împuternicirea forurilor superioare de a le imputa compensaţia cheltuielilor sau daunelor, conform dispoziţiilor în vigoare stabilite categoric şi precis în §§ 87 şi 181, aşa încît funcţionarii (practicanţii), împiegaţii şi slujbaşii care şi-au călcat datoriile impuse de rang şi de serviciu vor primi în cazul nerespectării regulamentului o amendă disciplinară, *iar în cazul contravenţiilor în exercitarea funcţiunii o* sancţiune disciplinară.

(2) *Dreptul de a ordona o amendă disciplinară îl are în afară de Comisia disciplinară §§ 113 al. 2. 122 al. 2. 127 al. 2 R.S.) conducerea forului superior ca şi conducerea oricărei autorităţi supraordonate (§ 91 R.S.)*

(3) *Pentru a evita un tratament inegal al funcţionarilor, care ar putea rezulta din amintita stabilire a competenţei în cazul ordonării unei amenzi, conducerea autorităţilor şi serviciilor din subordinea autorităţii de stat financiare, — cînd are în vedere aplicarea unei amenzi, trebuie, înainte de a iniţia procedura de stabilire a amenzii disciplinare să informeze asupra situaţiei, printr-un raport, autoritatea de stat financiară. Ordonarea amenzii disciplinare va avea loc numai după 14 zile de la înaintarea acestui raport. Rezultatul procedurii va fi adus la cunoştinţa autorităţii de stat financiare. Prezidiul autorităţii de stat financiare are latitudinea, pînă la comunicarea hotărîrii menţionate în § 91 al. 3 R.S., să ia procedura asupra sa şi să decidă singur sau să dispună iniţierea procedurii disciplinare.*

Cuvintele, tonul înspăimîntător care la început se înălţau ca un zid de piatră de jur împrejur, care se bolteau, tinzînd să se închidă, să se prefacă într-o grotă a groazei — în continuare se mai domoliră totuşi, datorită ordinii, uşa verificată prin care pătrunde în viaţă neobişnuitul : cînd omul dă peste ea se simte din nou legat de pămînt, unde nimic nu e fără asemănare, unde totul, prin comparaţie, poate fi ţinut în şah şi în limitele normale, de aceea şi suportă omul mai uşor şi cu mai multă răbdare spaima ordonată, chiar dacă aceasta e în fond mult mai îngrozitoare decît spaima neordonată, căreia i te opui, întotdeauna de unul singur, ca un om ieşit din rînd, silit de încîlceală.

Mai departe Zihal citi :

(31) *Cazurile disciplinare înaintate comisiei disciplinare vor fi consemnate într-un registru special, sub număr deosebit (număr cardinal). Toate actele referitoare la acelaşi caz disciplinar vor fi înscrise independent la numărul curent sub numărul cardinal cu care a fost înregistrat cazul disciplinar respectiv. După încheierea procedurii, dosarele dezbaterilor se vor introduce într-un plic de hîrtie groasă pe care se va scrie comisia disciplinară, numele acuzatului, anul comercial în care s-a judecat cazul disciplinar şi numărul (numărul cardinal) din registru, apoi plicul, clasat printre celelalte, în ordinea numărului, va fi păstrat sub cheie.*

Ce teren solid ! Ca pămîntul patriei ; şi totodată ca lumea lui Zihal, cu robinetele strălucitoare de la fiecare etaj şi, în general, cu casa aceea care avea înfăţişarea unei bătrîne modeste şi foarte curate, cu calendarul de la Greisler, cu doamna Za-

jicek, cu anotimpul blînd, mai călduros, cu soarele care zăbovea în după-amiaza tîrzie cam în dreptul viilor de la marginea orașului, unde urma să se facă excursia în curînd, de îndată ce va fi vreme frumoasă ! Și, spre mai mare mirarea, ca prin farmec apăru acum din carte ceva asemănător, liniștitor.

(32) *La expunerea de încheiere a procedurii de amendă sau de sancțiune disciplinară, trebuie de asemenea, mai ales în privința alegerii formei și a întocmirii actelor, în măsura compatibilității acesteia cu asigurarea confirmării, să se adopte o atitudine indulgentă față de inculpat.*

Consilierul își înălță capul cu un sentiment de eliberare, de parcă i-ar fi căzut din jurul pieptului un cerc care îl strîngea. Și privi, peste acoperișul casei de peste drum, drept înainte, spre un petic de cer albastru și cald, pe care începuse să-l elibereze învelișul de nori sfîșiat. Peste cîteva clipe, răzbi prin fereastră, ca țintită, o fîșie de soare, oprindu-se asupra cărții deschise, ca vîrful unui ic, parcă, ascuțit și galben-auriu, care pătrunse îndată adînc în cameră și se lăți.

20

Vremea bună se dezlănțui, dădu un atac neașteptat, cuceri totul. Ca un oraș din vechime încercuit și luat cu asalt, în care dușmanul, o dată ce a izbutit să străpungă cine știe pe unde zidurile, mi-

șună pe străzi, le împestrițează, le ia în stăpînire, năpustindu-se din toate părțile, așa se reflecta pretutindeni pe fața pămîntului cerul sfîrtecat, încă umed și posomorît : și cum se deschideau acolo sus breșe și porți în zidul de nori, jos, în piețele însorite, clipă de clipă se vedea umezeala rătăcind, retrăgîndu-se din fața ochilor, grădinile scoțînd flăcări verzi, luminoase, oamenii izvorînd de pretutindeni : niște cărți de joc, care își etalaseră pînă atunci doar spatele cenușiu, fuseseră brusc întoarse și așternute pe masă cu toate figurile lor multicolore. A doua zi vremea se și făcu mai călduroasă, iar a treia zi se simți chiar arșiță, ispravă pe care la Viena primăvara o înfăptuiește întotdeauna foarte repede.

Consilierul fu smuls ca o cîrtiță din întuneric și aruncat în lumină. Acesta era sentimentul lui cînd — ca unul din grupul de cunoștințe care se întîlneau de obicei în jurul aceleiași mese — mergea acum pe drumul îngust dintre vii, pe care se înșiraseră, alături de domnișoara Rosl Oplatek, așadar la locul său, devenit obișnuit și încuviințat în mod tacit de către toți ceilalți. Ceva părea că plutește imperceptibil în aer, că îl mîngîie, îi atinge ușor fața ; totuși nu putea fi vorba de funigei, de pînza destrămată a toamnei ; mai degrabă de razele aproape materializate ale soarelui în scăpătat, care se întindeau ca niște dungi de aur atît de dese încît priveliștea dealurilor de peste drum și a văii către care coborau erau închise cruciș curmeziș, numai cînd și cînd răzbea de dincolo un sclipet puternic, verde.

Trecură pe lîngă casa mică de piatră din vale : consilierul nu se miră cînd văzu că peretele din

spate, fără ferestre, mai era acoperit încă de un negru imens şi de o inscripţie enormă galbenă — inconjurînd imaginea unui toc de pantof — care îl proslăvea tocmai pe acesta în acelaşi sens, doar într-un format mai mare (ceea ce nu prea înfrumuseţa peisajul !), ca şi nenumăratele cutii de cremă de ghete. Consilierul avu sentimentul — fără să fie surprins cîtuşi de puţin de această absurditate — că el personal ar fi adus din timp reclama acolo, ca să poată fi văzută în trecere şi de domnişoara Oplatek (căreia, cum e de înţeles, îi displăcu, socotind-o foarte nepotrivită cu locul acela frumos). Soarele înfipse un ic galben-auriu pînă adînc în vale. La dreapta curgea rîul. Domnişoara Oplatek spuse că Beethoven avea obiceiul să se plimbe pe acolo. Julius aprobă dînd din cap cu gravitate şi simţi acum limpede înăuntrul corpului său prezenţa unei febre, putea chiar să o şi vadă, aşa cum vezi un cărbune aprins în pîntecele unei sobe : dar îi făcea bine, îl încălzea, dîndu-i fiori plăcuţi. Gîndul că va bea vin îl bucura.

Şi în afară de aceasta îl mai bucura o fărîmă de viitor nu prea limpede, dar de a cărei apropiere impetuoasă, de a cărei prezenţă era foarte conştient. Abia acum îl cuprinse mirarea, uimirea că venise acolo, că participa la excursie : că, din capul locului, a fost în stare, că a făcut acest pas. Apoi, în clipa următoare, cînd se şi obişnuise cu această situaţie, le consideră pe toate celelalte dinainte cu un fel de frivolitate, nesocotinţă şi dispreţ. Cînd drumul începu să urce în trepte, îi oferi braţul domnişoarei Oplatek. Ea se alipi tare de Julius. Acesta avu brusc impresia că visase cîteva săptămîni, nu trăise : şi totodată acum (cînd femeia,

Rosl, voinică şi plinuţă cum era, îl cam împovăra), simţi cum îl curmă învelişul dublu al existenţei sale, de parcă şi-ar fi simţit propria diafragmă ; apoi această viaţă trezi în el o sensibilitate mai mare ca oricînd şi o capacitate de comparaţie atît de neobişnuită, încît pătrunse datorită lor în altă lume, pe care o percepea chiar fizic.

Seara tocmai se fărîmiţa într-un caleidoscop de culori cînd se aşezară în jurul unei mese simple de scînduri la o cîrciumă cu boltă ; verdele bătea în auriu şi violet, pe cer, în spate, dincolo de Dunăre, amurgul care abia mijise se lăţea din ce în ce, ardea carnal pe marginile tot mai depărtate, iar în mijloc roşul fumuriu de culoarea contrabasului devenea tot mai intens. Lîngă felinarele de vînt apărură carafele albe, aburite, cu vin de un an, scos atunci din fundul beciului, strălucitor, un adevărat tezaur lichid, atît de curat şi de rece, de parcă ar fi fost o ofrandă a naturii, nu opera unor mîini pricepute care l-au îngrijit : nu, parcă ar fi curs de-a dreptul din vie, ca un izvor, fără să fi fost nevoie de culegători, de cules, de tescuit. Cei trei muzicanţi care şedeau ceva mai în spate, oarecum mai sus, într-un frunzar, abia dacă se vedeau, cîntecul şoptit al instrumentelor părea un sunet firesc al serii care se lăsa, dar o dată cu prima sorbitură din paharul de vin rece aluneca pe gîtlej şi muzica.

Ţinînd seama de situaţia lui Zihal, această clipă se asemăna foarte pe departe cu aceea din tragedia lui Goethe, *Faust*, partea a doua, cînd Homunculul din retortă îi pluteşte bunului doctor Wagner pe deasupra capului ; şi consilierul se mai afla încă într-un recipient închis, transparent, deşi în momentul acela îşi pierduse cu totul greutatea şi plutea

fără să se lovească nicăieri de peretele învelișului, așadar, din punct de vedere subiectiv, simțindu-se înăuntru la fel ca și afară : în același timp își dădea seama că mai trecuse o dată printr-o situație identică sau cel puțin asemănătoare ; numai că aceasta i se întîmplase doar cu cîteva zile mai înainte nu îi trecea prin gînd. Absolut totul trebuie, firește, să rezulte aici de la sine ; cînd dădu să atingă mîna domnișoarei Rosl pe sub masă, ea i-o cuprinse pe a lui și i-o strînse afectuos, apoi o ținu o clipă apăsată pe șoldul ei arcuit. De altfel Rosl — Zihal își aminti îndată de un anumit moment, pe stradă, cînd luna subțire alerga pe cer — și de data aceasta părea că se odihnește mai încordată sau mai destinsă în șoldurile ei largi, ca Junona în jilțul de nori. Muzica învăluia în panglicile de aur ale ornamentelor ei toată masa, pe toți cei care rîdeau și vorbeau.

Fără veste, un jet de apă gazoasă țîșni sub presiunea bioxidului de carbon dintr-o sticlă de sifon și trecu printre doi comeseni care se depărtară unul de altul rîzînd în hohote. Atunci doctorul Döblinger zise :

— În sticla aceasta, după cum se pare, se afla un djin.

— Gin se numește în engleză rachiul de ienupăr, interveni Zihal. Am băut și eu, în tinerețe, la Paris.

— Nu, nu, la un alt djin mă refeream ! exclamă doctorul Döblinger rîzînd. La un spirit rău din basmele orientale, nu la rachiul de ienupăr, la unul care a stat și el închis într-o sticlă, dar pînă la urmă a izbutit să iasă și s-a apucat de rele.

Zihal pusese ușor mîna pe stratul lat de nori de lîngă el, pe care ședea Junona ; o clipă atingerea

aceasta îi dădu ameţeli, de parcă s-ar fi aflat la înălţimea turnului Eiffel ; iar după aceea îşi mai apăsa şi ea mîna caldă şi plinuţă peste a lui.

— E cu putinţă să se fi întîmplat astfel de lucruri ? zise consilierul întorcîndu-se spre doctor Döblinger, dar în aceeaşi clipă gîndul îi zbură în altă parte : înainte de a porni în excursie, spre punctul de întîlnire cu ceilalţi, trecuse încă o dată pe la meşterul căruia îi comandase masa necesară pentru observator. Şi avea impresia acum că — din pricina grabei — nu-i atrăsese destul atenţia tîmplarului să respecte întocmai dimensiunile ; apoi chiar el, cînd le stabilise, făcuse doar un calcul estimativ (ca la taxare). Acum însă, chestiunea aceasta, deşi îi era prezentă în minte, îi părea cu totul indiferentă, străină de el, de parcă s-ar fi aflat dincolo de un gard, de un perete despărţitor ; de altfel nici înainte nu l-a interesat, la un pahar de vin, rezolvarea sau nerezolvarea vreunui act ! (aşa îşi reproşă în fugă). De fapt toate gîndurile acestea păliră repede şi dispărură. Zihal sorbi din pahar şi se uită la domnişoara Rosl, a cărei faţă părea ceva mai gravă, ceva mai entuziastă şi poate chiar gingaşă, oricum însă, încă foarte drăguţă. Vinul îşi făcea efectul. Revărsa parcă un val verde, limpede ca sticla.

— E cu putinţă să se fi întîmplat astfel de lucruri ? repetă consilierul întrebarea, întorcîndu-se către doctor Döblinger, de parcă ar fi vrut să înalţe cu vorbele lui un oblon sau un paravan în direcţia aceea.

— La drept vorbind s-au întîmplat întotdeauna, şi se întîmplă şi acum, răspunse domnul von Döblinger rîzînd, de altfel în ziua de azi nici nu

trebuie să mai fim atît de convinşi că există aşa-zise „lucruri neînsufleţite". Totul trăieşte, doar că într-un ritm deosebit, muştele mai rapid decît oamenii, iar pietrele cel mai lent. Dar, să lăsăm gluma, nu există oare ceva ca un fel de demoni ai lucrurilor ? Ce ziceţi ? Nu sînt, de pildă, foarfece cît se poate de obişnuite, cu care ne-am tăiat de mai multe ori, aşa încît cu vremea începe să ni se pară ciudat, sau oale de bucătărie care tot alunecă pe marginea mesei şi întotdeauna aceleaşi, nu altele, de sînt gata să cadă jos ? Ei, ce ziceţi ? („Oh, desigur !" exclamară două doamne de la masă.) Astfel de obiecte sînt răuvoitoare, sînt stăpînite de un spirit rău, de un „djin" ca cel din povestea din *O mie şi una de nopţi.*

— Domnule doctor, zise consilierul, arătînd deodată un interes care trebuie să fi fost destul de adînc şi de puternic de vreme ce îl făcu să zîmbească acru pentru a-l acoperi şi izola, domnule doctor, dumneavoastră ştiţi cît de mult vă stimez (toţi de la masă tăcură acum, ascultînd, domnul von Döblinger chiar cu o deosebită atenţie care trăda o anumită josnicie), dumneavoastră ştiţi bine acest lucru — mă rog, presupun. Dar ştiţi de asemenea că eu, în ceea ce mă priveşte, nu citesc niciodată romane, eu am fost „de cînd mă ştiu" un om foarte serios, apoi sînt şi văduv, şi chiar şi din pricina aceasta nu am citit romane, fiindcă de cele mai multe ori aşa ceva, într-o anumită privinţă, îl tulbură pe om în zadar. Mă înţelegeţi. (Rosl îl privi acum foarte atent, dar şi cu stimă. Tăcerea tuturor părea că îi leagă pe el şi pe ea, că îi împinge cu bunăvoinţă pe unul către celălalt — această participare a tuturor la

sentimentele lui, resimţită ca un fluid, îi oferea consilierului un fundal superior, ca să zicem aşa, după care adia uşor, apropiindu-se din depărtare şi domolindu-se în acelaşi timp suferinţa lui atît de îndepărtată şi totuşi permanent prezentă.) Profesiunea mea îmi impune cumpătare. Aşadar o să vă miraţi probabil acum, cînd am să vă spun că ceea ce am auzit despre demonii aceia din obiecte m-a surprins întrucîtva, şi mă interesează, mă interesează cu adevărat. Vă rog să mă credeţi. (Sorbi din pahar ; într-o oarecare măsură se simţea acolo ca în concediu şi în siguranţă ; în localurile pe care le frecventa de obicei nu ar fi îndrăznit niciodată să gîndească, să vorbească despre aşa ceva, fiindcă, în ultimă instanţă, în pofida seriozităţii şi a minţii sale luminate, îl oprea teama tocmai de anumiţi demoni, spirite, djini din sticlă.) Doar sîntem oameni, toţi sîntem oameni. Şi avem aşadar fiecare părţile lui slabe. Domnule doctor, şi mie mi s-a întîmplat aşa ceva, încît într-adevăr adesea omul nici nu mai ştie unde încetează raţiunea şi începe superstiţia. Sau dacă raţiunea n-a luat-o din loc şi s-a mutat oarecum în altă parte, şi anume în superstiţie. Mă rog, poate că există şi o superstiţie raţională. Eu nu iau pe nimeni în rîs. Omul e în general singur, foarte singur (în timp ce vorbea deveni pe încetul şi în mod plăcut conştient că îşi strecurase braţul pe după braţul lui Rosl şi, cum ea nu se ferise, rămăseseră în poziţia aceasta). Da, aşa este, domnule doctor ; a fost foarte frumos ceea ce aţi spus adineaori. Ei, noroc la toată lumea !

Zîmbi din nou ; ce-i drept, cam acru ; dar nu o avea în vedere pe domnişoara Oplatek, ci pe el

însuşi : în felul acesta lămurea totodată ceva, admitea ceva, de pildă că toţi nu sînt decît oameni şi că fiecare are părţile lui slabe, să zicem sticlele, djinii, demonii, spiritele lui. Vinul îşi făcea efectul. Cuvîntarea consilierului cel puţin păru că mulţumise în cel mai mare grad pe cei de la masă, toţi îl ovaţionară, se ridicară în picioare, ciocniră cu el şi cu Rosl — în felul acesta se ajunse acum ca fiecare să întindă paharul şi să închine cu amîndoi pe rînd. Doctorul Döblinger strigă să se mai aducă de băut.

Rosl fu aceea care domoli veselia. Regăsindu-şi tonul energic, redresîndu-se, devenind mai severă, îşi înălţă din nou blocurile viguroase ale persoanei sale.

— Dacă vei continua să fii cuminte, domnule consilier, se pot trece cu vederea părţile slabe ale omului şi aşa mai departe. Dar — trebuie să-ţi spun că nu strică să fii atent, fiindcă eşti supravegheat, da, da, dragul meu, aşa să ştii : totul se ştie, totul se cunoaşte ! O cunoaştem chiar pe femeia dumitale de serviciu, pe doamna Zajicek — ei, nici nu-i de mirare, de zece ani îşi face tîrguielile în piaţa aceea mică din apropiere...

— Şi dumneata locuieşti pe acolo ? întrebă Julius, care, cînd auzi numele lui Zajicek a lui mustăci amabil, dar ursuz : în acelaşi timp, se puse din nou de-a curmezişul său o membrană, împărţindu-l în două, iar ochii i se întunecară şi deveniră mai adînci, aşa încît semăna oarecum cu un anumit binoclu cu sclipiri negre ca noaptea : cîteva secunde nu mai fu prezent decît ca jumătate de om, şi, totodată, cît ţi-ai trage răsufla-

rea, cu adevărat puţin speriat de cuvintele domnişoarei Oplatek.

— Unde anume... ? adăugă.

Două mecanisme deosebite acţionau în el, despărţite prin diafragmă.

— Închipuie-ţi, domnule consilier, spuse Rosl după ce numi strada, închipuie-ţi că sînt mereu în preajma dumitale. Şi femeile, după cum se ştie, văd totul.

— Cîteodată s-ar putea spune acelaşi lucru şi despre bărbaţi, răspunse Zihal şi privi în urma declaraţiei acesteia îndrăzneţe cum te uiţi după un cerc albastru perfect închis pe care l-ai făcut cu totul întîmplător în timpul fumatului, deşi în mod intenţionat n-ai fi capabil de aşa ceva. Îndată după aceea simţi din nou apropiindu-se suferinţa lui şi uimirea pe care i-o provocau toate, dar în primul rînd modul acesta de viaţă absolut nou ; mai avu apoi senzaţia că i se umple gura cu un limbaj cu totul deosebit, pe care cel folosit pînă atunci încerca să îl izgonească. Şi prima consecinţă a fost că a încetat să vorbească ; în gură simţea ceva tare, de parcă i-ar fi fost toată căptuşită cu pietre. Bău şi senzaţia aceasta aproape că se risipi. La întoarcere spre casă, coborînd jos, în vale, către staţia terminus a tramvaiului, merse în urmă de tot, împreună cu Rosl, grupul fiind din nou înşirat de-a lungul drumului de lîngă rîu. Îşi încrucişaseră braţele, chiar şi mîinile, şi păşeau încet, din ce în ce mai încet. În faţa consilierului, în întuneric, se căsca un spaţiu al amintirii, îi plutea dinainte, lunecînd, de parcă s-ar fi tot dat înapoi la apropierea paşilor lui, îi flutura în dreapta şi

stînga, pe lîngă tîmple, ca nişte fire subţiri, tîrîte asemenea unei plase în care s-ar fi aflat el. Oare să se fi ţesut acum în taină vreo altă pungă în jurul lui, dintr-un material mai fin ? În clipa aceea şi-ar fi dorit acest lucru, şi încă foarte mult. Ar fi însemnat că totul se sfîrşise, că ajunsese fără veste la capătul unui drum întortocheat. Vedea înaintea ochilor uşa întunecată a acestui spaţiu gol al amintirii prin care păşise în trecut în camera lui din fund, la fel de întunecată : unde îi apăruse pentru prima dată înstelatul cer pămîntean, liniştit şi plin de mister şi i se arătase în măreţia lui statică : ce frumos era să stai în întuneric şi să te uiţi atît de adînc înăuntru şi atît de departe în afară. Acum îl emoţionau în mod surprinzător luminile oraşului de jos, din faţa lui, cînd apăreau după o cotitură a drumului sau după tufişuri, unde mai stăruia încă aerul cald al zilei. Se întoarse către ea, care îi stătea alături, mult mai molatică în întuneric, un nor, un nor al Junonei, aşteptînd, fără să se mişte. Şi se întîmplă cel mai surprinzător lucru : ultima fîşie de aer dintre ei dispăru, el o îmbrăţişă şi o sărută pe gură, ea îi întinse din nou gura, iar cele văzute de el pînă atunci doar oarecum în fugă, acum le simţea aproape, puternic, atrase de el, venind către el prin întuneric. Se grăbiră apoi îndată să-i ajungă pe ceilalţi din urmă, înţelegîndu-se între ei fără vorbe ; şi, cu mult înainte încă de a ajunge la punctul terminus al liniei de tramvai izbutiră să se alăture, fără să se observe, grupului înşirat de-a lungul drumului, frumoasa şi grasa Rosl şi consilierul, care abia devenise adolescent.

21

Domnul Wänzrich lipsi : o dată, de două ori de fapt.

A doua seară consilierul, în urma unui scurt control de la III, constată că la proiecția orizontală dreapta jos, rulourile erau bine trase.

Buza de sus a consilierului, tivită cu mustăcioară, se răsfrînse cu amărăciune și dispreț, iar capul îi semăna acum, în lumina mai slabă a lunii, cu capul unui iepure de casă. Era limpede ce se întîmplase : trădare. Dar, deși acum exista din nou și încă mai de temut pericolul unei contraobservații — infame — Zihal rămase la fereastră, fără a lua măsuri de prevedere speciale și cercetă cu de-amănuntul geamurile întunecate de peste drum ; de acolo țintise înainte cu sînge rece inamicul și îl nimicise, îl făcuse să se scufunde.

A doua zi domnul Wänzrich îl întîlni din întîmplare pe consilier în gangul casei și se îndreptă imediat spre el, salutînd de mai multe ori, umil, plecîndu-se și țopăind. Zihal, dîndu-se cu demnitate înapoi, pentru ca nu cumva să fie atins de unul din nenumăratele tentacule, îl scrută cu privirea pe împricinatul care nu se prezentase la termen și spuse scurt, dar tot cu amabilitate ofi cială :

— Ei, tinere, nu te mai arăți de loc.

— Chiar de loc, domnule consilier, bine ziceți, chiar de loc, răspunse domnul Wänzrich, care îl pipăia pretutindeni pe Zihal cu privirile sale necuviincioase și se uita curios, cu o nerușinare sesizabilă, totuși neevidentă la haina, pălăria, gu-

lerul şi cravata lui. Chiar de loc, bine ziceţi, dar, fireşte, vă rămîn cu respect îndatorat, deşi, fireşte, acest fel de plăceri au trecut repede, s-au sfîrşit, totuşi vă rămîn îndatorat. Acum am găsit calea de a face cunoştinţă personală, am reuşit, am ajuns pînă acolo, pînă la fata aceea pură, Margit, pe care, domnule consilier, o iubesc, am izbutit, am dus lucrurile pînă acolo. Am vorbit cu Margit, şi am şi în viitor astfel de intenţii curate, care, în ceea ce priveşte imboldul dragostei, dorinţa superioară, ca să zic aşa, îţi hrănesc sufletul, prin faptul că îi stai adesea în apropiere, te îndeamnă să năzuieşti mai sus, astfel de intenţii curate sînt, ca să zic aşa, rentabile. Prin urmare, plăceri de natura celor de pînă acum, ca să zic aşa, nu-mi mai trebuiesc, nu vreau să mă mai uit în felul acesta la fata aceea pură, de fapt să o ţin sub observaţie. Vă rog, domnule consilier, să îmi permiteţi, domnule consilier, să vă doresc, dumneavoastră, care priviţi pe tineri cu atîta înţelegere, care îi înţelegeţi atît de bine, să vă doresc aşadar încă multe bucurii, domnule consilier, multe bucurii, fireşte, de această natură. Eu, în ceea ce mă priveşte, domnule consilier, rupînd cu toate acestea, n-am nevoie de aşa ceva, cred că vă daţi seama, înţelegeţi, pricepeţi : nu-mi mai îngăduie acum circumstanţele personale, da, chiar aşa, circumstanţele personale, stadiul dragostei mele, încrederea, aşadar puritatea, care în momentul de faţă sînt de cel mai înalt grad, pe scurt, circumstanţele personale, domnule consilier.

— Circumstanţele personale, repetă foarte încet consilierul, pentru dumneata de altfel ar fi necesară o nouă autorizaţie, dar nu există nici o perspectivă

pentru obținerea ei în alte condiții, chiar dacă o vei solicita. Ei, asta e.

Neglijent, abia perceptibil, atinse borul pălăriei cu degetul arătător, îi întoarse spatele lui Wänzrich, care se plecă de cîteva ori zîmbind în urma lui, apoi începu să urce scările cu buza de sus răsfrîntă și mustața tremurînd.

Era peste măsură de furios. Nu avusese de gînd să mai iasă în ziua aceea în oraș : simțea o sfîrșeală și o febrilitate în oase și în încheieturi care aproape că îl îndemna din nou să se lungească puțin barem pe sofa. Dar acum, cînd izbucnise asaltul general hotărîtor, dezlănțuit de disprețul său față de diletantul acela neleal, care se cramponase în mod deplorabil de un singur obiect, de obiectivul cel mai lamentabil, în timpul asaltului care țiuia de parcă ar fi trecut compresat printr-o țeavă îngustă, orice oboseală, orice moleșeală dispăru : în primul rînd trebuia să-și domolească propria-i furie copleșitoare, să-i găsească o cale prin care să dea înapoi, să scape de furia neputincioasă pe care ticălosul acela i-o stîrnea întruna, necontenit : pe dinăuntru se înălța ca o apă mlăștinoasă rece ca gheața, pe dinafară se revărsa ca un aluat rece.

Rămase cu pălăria pe cap. Totuși nu se grăbea de loc, dimpotrivă, fiecare mișcare, cît de mică, o făcea plin de gravitate de parcă ar fi voit în felul acesta să se izoleze de sentimentele pe care le îndura și care ardeau în el. Bărbia și gura și le simțea ca de piatră. Dintr-o casetă mică de fier scoase toți banii ridicați de la casa de economii, adică o sumă corespunzătoare cu prețul lunetei de mult alese la care se adăugau cheltuielile prelimi-

nare pentru masa de observaţie. Soarele din camerele lui, liniştea acestora care, încă de pe cînd se pregătea de plecare, rămîneau departe în urma lui, toate acestea îi provocară — într-o fărîmă de secundă cît se simţi din nou slăbit — un fel de durere profundă, deşi nedesluşită, în dreptul diafragmei, ca o desprindere înceată, ca o de plasare a organelor ascunse, necunoscute. Consilierul puse cu grijă banii în buzunar.

Pentru prima dată scotea acum în lumina strălucitoare a zilei, pe străzile călduroase, sub cortul albastru bine întins al cerului, care pocnea din cînd în cînd, atins de mici rafale, nepăsătoare, de vînt, cele mai precise planuri ale unui cu totul alt etaj, mai întunecat (de sub diafragmă), mergea cu ele pe străzile oraşului, nu se mai tîra ca acasă în cavernele de troglodit, nici nu mai tatona doar pe afară, ca să se informeze, şi încă folosindu-se de cataloage: nu, acum pe pavajul oraşului se întindea realmente elaborata cale oficială a vieţii.

Ceea ce urmă după atingerea acestui stadiu se petrecu neverosimil de repede şi de agreabil. Numai la o oră după ce plecase de acasă, Zihal, într-o trăsură cu un cal — pe vremea aceea mai existau droşte la Viena — se şi afla înaintea porţii împreună cu artileria grea. Aceasta era împachetată aşa cum se cuvine, iar consilierul era în posesia instrucţiunilor de întrebuinţare, pe care acum le şi cunoştea. Fireşte, opticianul ar fi putut să îi trimită instrumentul acasă cu un salariat. Dar Zihal, clătinînd tăcut din cap, insistase să îl ia cu el în trăsură.

Aşadar, sub braţ cu luneta, împachetată aşa cum se cuvine împreună cu stativul, ajunse la

prima cotitură a scării și văzu deodată înaintea lui, înaintînd încet, un fel de procesiune: doi flăcăi duceau o masă grea (care de altfel nu părea prea mare) din stinghii solide și scînduri geluite puse simplu una lîngă alta.

În Zihal pocni ceva, așa cum pocnesc macazurile, înainte de intrarea în gară, sub trenul care aleargă repede: și la fel ca atunci, la începutul acestei călătorii ciudate, cînd descoperise pentru prima oară posibilitatea unei astronomii terestre și aplicase în domenii noi sistemul de coordonate al ordinii Oficiului de taxare, avea senzația că stă sub amenințarea ghearelor vulturului cu două capete care se năpustea exact în locul acela din cerul noțional albastru-eteric. Dar atunci Julius fusese singur, pitit, ghemuit ca o molie într-o blană din dulap, mai tîrziu, apoi, în doi, noaptea mai bine zis în timp de noapte, în timp de noapte. Acum chiar în trei, ziua, după-amiază, în timpul după-amiezii așadar, împreună cu două calfe de tîmplar (ori poate unul era doar ucenic), afară, pe scară, trecînd pe lîngă ușile altor locatari, însoțind transportul, căci, deocamdată, nu putea să treacă pe alături și să o ia înainte, fiind prea înguste treptele. Odată ajuns la odihna scării însă, grăbi pasul și cînd îi depăși pe cei doi băieți, spuse timid cine este. Apoi fugi atît de repede cît îi îngăduia grija pentru lunetă. În urma lui venea impetuos transportul greu. Era cam mult ce se întîmpla pe scări, de-a dreptul exagerat, excesiv, enorm în comparație cu germenul de odinioară, cu molia plăpîndă din dulap. Consilierul avea senzația că ar conduce el, aproape oficial, o coloană întreagă, o procesiune, un alai. Apoi cei doi uce-

nici de tîmplar : asta chiar întrecea măsura, era prea mult, sau cum zic francezii : *c'était de trop*.

Destul cu iritarea provocată de bizarul solo al lui Julius în izolatele drumuri de molie, în mlăștinoasele galerii de cîrtiță : acum se arată viața, capătă formă, diferite forme — în extraordinara ei bunătate și îngăduință — la început cel puțin ca un transport dificil executat în urma lui Zihal, ca o lunetă grea și scumpă în mîinile sale : luneta trebuia așezată cu grijă deoparte, trebuia să se deschidă uși, să se întretaie exclamații, să se aducă masa înăuntru, pînă în ultima cameră, prin locuința despicată de atîta realitate : acum, pe lîngă izolatul drum de molie, alergau parcă două, trei, ba chiar mai multe șine, soloul era înlocuit de polifonie : da, fiecare e odată și odată luat de la sînul mamei, și caută cu gura pe delături ; și fiecare amiral de vas, chinuit de ordinea totală, se va cufunda, aflîndu-și salvarea, va deveni un Olandez zburător. Cîți nu putrezesc pe fundul mării, bucată cu bucată, transformîndu-se fărîmă cu fărîmă în materie organică !

Rămase singur. Acum soarele își arunca pieziș și stăruitor săgețile în cele două camere, străpungîndu-le în diagonală, stingîndu-se încet, ca o lumină, și înroșindu-se. Ordinea mai rămăsese încă în picioare, împungînd tăcerea, supunînd totul la cazne, cerînd să se deschidă cît mai încet pachetul tubular (care, stînd înstrăinat și profesional pe masa nouă, luminoasă, constituia bomba explozivă care despicase locuința), să se netezească și să se pună deoparte multele hîrtii mai groase și mai subțiri, să se strîngă sforile cu grijă, făcîndu-le colac și înnodîndu-le, să se deschidă cu prudență

caseta specială, în care era iar hîrtie, hîrtie fină, foiţă, foiţă de mătase, şi, în sfîrşit, să se scoată luneta din cutie... Nenumăratele margini de hîrtie stăteau ţepene, foşneau, tăiau aerul, îmbucătăţeau camera.

În viaţa lui nu mai trecuse prin astfel de clipe de tensiune, nici măcar în timpul călătoriei de nuntă, la Paris, nu, nici pe departe. Şi încă în plină zi, de fapt după-amiaza, după-amiaza tîrziu, ca să spunem aşa, chiar spre seară, aşadar seara. Acum putea să împingă masa la locul potrivit, pentru a aşeza luneta o dată de probă, pentru a o potrivi. Zihal se simţi cuprins de o fierbinţeală uscată, dar, în situaţia lui, înghesuit fiind din toate părţile, nu îşi dădu seama de acest lucru decît atunci cînd îl trecu un fior puternic şi avu o uşoară ameţeală, care îl făcu să întindă mîna şi să se sprijine de marginea mesei celei noi. Masa aceasta nouă îi părea totuşi cu mult mai mică decît şi-o închipuise. Cu profesioniştii de altfel mereu ai necazuri, e destul să intri în relaţii cu ei ; oricum, trebuia să indice dimensiunile mai exact, nu numai estimativ (ca la taxare.) „După cum se pare, am un pic de febră, ei, nici nu-i de mirare, într-o situaţie ca aceasta“, aşa îşi spuse textual. Dar va merge treaba, în ciuda dimensiunilor aparent mici ale mesei. Ar putea fi considerată chiar corespunzătoare dacă, pentru început, ar aşeza, conform instrucţiunilor de întrebuinţare telescopul pe stativ. Era un lucru minunat : pocnetul şi înclinchetarea articulaţiei, indicibila întoarcere uşoară, fără nici o rezistenţă, în toate direcţiile. Afară totul se vaporiza, se lichefia curgînd pieziş în liniştea aproape absolută a amurgului care se

lăsa albastru și auriu ; iar de cealaltă parte, albăstrimea, de obicei ca o cupă goală, se împodobise cu tot felul de bucle mici care pluteau, depărtîndu-se. Razele soarelui în scăpătat se rezemau de case de parcă le-ar fi spus în treacăt o vorbă care le făcea să strălucească.

Dar punga, acum micșorată parcă, împrejmuindu-l mai de aproape și mai strîns pe consilier, totuși bine legată la gură, nu lăsa să treacă datele senzoriale ale lumii exterioare decît ca simple informații asupra faptelor — că se făcea seară, de exemplu, că cerul începuse să se înroșească — așadar punga acționa ca un filtru care, ca să zicem așa, lăsa să treacă doar abstractul și nu permitea nici o trecere, fie chiar și dificilă, dinăuntru în afară, deși aceasta este adevărata condiție umană, cînd nu știi în fond prea bine unde sfîrșește propria persoană și începe lumea exterioară ; cel mult fizic, dacă o știi. Condiția lui Zihal implica însă cu extraordinară strictețe această graniță, absoluta separație de lume, viața alimentată exclusiv din propriul interior, care acum s-ar fi împotrivit imediat, cu tărie, oricărui aport dinafară, rotirea într-un sistem planetar închis, într-o sferă plasată, prin pereți invizibili, dincolo de orice comunicare.

În cadrul acesta se cerea acum rezolvată problema tehnică dacă e mai bine să așeze luneta direct pe masă, cu trepiedul extins în formă de crab de mare, sau, dimpotrivă, cu piciorușele groase, scurtate, prezentînd astfel și o mai mare stabilitate, pe — deși *odiosa* sau *ominosa* — măsuță de fumat, urcată pe tăblia mesei de scînduri geluite, după ce rechizitele aflate pe ea ar fi fost în prealabil înlăturate, respectiv păstrate sub cheie,

potrivit unei hotărîri căzută de mult în desuetudine. Mai întîi puse de probă pe tăblia observatorului destul de înspăimîntătorul crab de mare; apoi, alături, un scaun și, în cele din urmă se urcă sus și el, consilierul, cu ajutorul unui taburet. Suprafața era mică. În două puncte picioarele rășchirate ale crabului se aflau aproape de marginea mesei. Zihal, după ce se așeză, trebui să-și întindă cu multă atenție propriile-i picioare printre ele, să se ferească în orice caz să facă vreo mișcare laterală.

De asemenea se hotărî să execute mai întîi proba optică preliminară, să folosească pentru prima oară instrumentul după instrucțiunile tipărite, vizînd un punct oarecare foarte îndepărtat. Se aplecă, puse ochiul la ocular. Învîrti cu mare sfială șurubul de reglare și deodată — după ce era gata să-l copleșească decepția, ba chiar spaima — din reverberațiile apoase, cît se poate de tulburi, care umpluseră pînă atunci numai ele telescopul, răsăriră brusc, la o mișcare imperceptibilă a mîinii, ornamentele acoperișului unei clădiri îndepărtate, enorme, cenușii, cu cerul în spate, cu detalii niciodată observate, cu fisuri și crăpături smulse de un pumn uriaș și azvîrlite dinaintea gurii telescopului: ca la trei pași.

Consilierul repetă acest procedeu de mai multe ori. Învăța să-și folosească luneta. În liniștea amurgului, se înălța țeapănă și neagră din fruntea lui, ca o parte a corpului pe care și-o crease, ca o antenă a sorții. Îl absorbea cu violență, trăgîndu-l în ea și îl arunca apoi val-vîrtej în spațiu: în felul acesta consilierul deveni conștient că se uita pentru prima oară la lumina zilei în

spaţiu. De asemenea şi luneta, a cărei întindere nu mai putea fi acoperită de noapte: ieşea în afară, se înălţa din întunericul care o învăluia blînd aşa cum se înalţă un par din apă. Era un pod care lega două lumi, o axă în jurul căreia se roteau aceste două lumi.

Acum, cînd Zihal schimbă direcţia, dispărea imediat totul din lunetă, se năruia de la dreapta spre stînga într-un rîu repede şi cenuşiu de reverberaţii apoase în care apusul soarelui turna roşul sosului de tomate revărsat. Consilierul îşi dădu imediat seama că un aparat excelent ca acela nu-i permite să colinde cu ochii depărtările şi să le cerceteze decît dacă îl deplasează încet, cu mişcări foarte delicate; cum totul apărea mare şi extrem de aproape, încît două sau trei ferestre ale unei case îndepărtate îi şi umpleau cîmpul vizual, dacă îl pivota mai repede Zihal avea impresia că aleargă sau că zboară într-o jumătate de secundă pe dinaintea faţadei unei case sau două, aşa că, fireşte, nu putea să vadă nimic. Datorită acestei constrîngeri, în decursul unui minut mîinile lui deveniră atît de delicate încît potrivea telescopul cu cea mai mare precauţie. Şi cum şedea acum dinapoia trepiedului în formă de crab, Julius părea mai degrabă un savant — să zicem un astronom de pe timpuri — decît un amiral în plină luptă.

Căci — şi această observaţie nu trebuie să o trecem sub tăcere — cu cît vezi mai bine, cu atît te mişti cu mai mare prudenţă şi îţi potriveşti poziţia mai nuanţat chiar şi în viaţă, în general, cîtă vreme viţelul, aproape lipsit de vedere, dă buzna de colo colo. Cine vede foarte bine de

fapt nici nu se mai mişcă, da, anumiţi oameni renunţă într-adins la orice mişcare numai ca să vadă. Oamenii aceştia sînt nişte indivizi a căror comportare depăşeşte limitele permise, totuşi împotriva lor nu se deschide acţiune oficială numai şi numai fiindcă, prin imobilitate, ştiu să se sustragă acuităţii vizuale a funcţionarului.

Julius făcu acum, fireşte, descoperirea că la lumina zilei nu se poate stabili poziţia astrelor, ceea ce, într-o oarecare măsură, e valabil şi în astronomia terestră : în domeniul acesta, mai ales cînd e vorba de steluţe mici, foarte îndepărtate şi cînd se foloseşte de-a dreptul un telescop puternic, aşa încît ochiul e izbit de o mulţime de amănunte necunoscute înainte, care sînt aduse acum foarte aproape : acum, în adîncime se distanţează între ele unele lucruri care înainte păreau alături (întocmai cum se percepe noaptea cerul cu ochiul liber !) şi unitatea apărînd în cîmpul vizual singură, independentă, te face adesea să pierzi firul orientativ. Consilierul ar fi dorit să-şi lase observatorul într-o poziţie cît de cît corectă, aşa, în general, pentru cînd avea să se întunece ; şi, cînd coborî de pe masă hotărît definitiv să aşeze totuşi luneta, pentru o mai mare siguranţă, pe măsuţa de fumat, scurtînd picioarele trepiedului, reducîndu-l doar la cele grosuţe, avu deodată, în timp ce se şi apucase de treabă, o idee ingenioasă privitoare la facilitatea orientării pe cerul terestru : şi anume să ţină la îndemînă pe cel din „şaizeci şi şase“, ca o treaptă de tranziţie între privirea cu ochiul liber şi cea cu lu-

neta, a cărei acţiune schimba lumea de afară. Aşadar, în treacăt fie spus, era utilat ca orice observator astronomic, unde înafară de marele refractor mai există şi multe lunete mici, aşa numitele „detectoare de comete". Măsuţa de fumat o aşeză sus, fără să întîmpine dificultăţi, şi, întradevăr, în felul acesta şedea mai comod în dreptul obiectivului. Cînd puse apoi pe „cel din şaizeci şi şase" sub trepied (alături de catalogul complet, de blocul de notiţe, de creion şi de lanternă) avu o senzaţie neobişnuită de calmare, de uşurare, aşa că în clipita cît dură această stare trecătoare se aşeză pe scaun parcă salvat de o primejdie: şi în acelaşi timp îi apăreau şi îi dispăreau dinaintea ochilor interiori imagini răzleţe din excursia făcută la vii, în mijlocul naturii: un jet de apă gazoasă ţîşni din sticla de sifon, doctorul Döblinger pomeni (rîzînd) de spiritul din sticlă care avea un nume atît de asemănător cu rachiul acela englezesc de ienupăr de odinioară, de la Paris. Consilierul mai luă apoi o dată pe „cel din şaizeci şi şase" în mînă şi îl privi amuzat, împăciuitor, ca atunci cînd vrei să cazi la înţelegere cu cineva (şi în timpul acestor meditaţii, care se porniseră fără veste, se insinuaseră, dar erau de nestăvilit, ca şi înserarea, rămase nemişcat, cufundat în el). Totuşi obiectivele binoclului sclipeau profund, întunecat şi rece. Luneta, piezişă, lungă, ţeapănă şi obstinată ca un gît de gîscă se proiecta neagră pe cenuşiul luminii de afară care pălise. Cum totul era acum pregătit şi în bună regulă, Zihal se îmbrăcă de plecare (fireşte fără să aprindă nici

o lumină, deşi în locuinţă întunericul devenise mai dens), încuie uşa cu grijă, coborî scările liniştite şi pustii şi se duse să mănînce. O foame cumplită, care îl apucase subit, se lupta în el cu o lipsă de poftă de mîncare şi biruiau pe rînd, cînd una cînd cealaltă.

22

Percepea totul altfel. Vinele toate i se încordaseră de hotărîre. Mai mult, faţă de realitate, care căpăta valoare şi devenea mai consistentă, Zihal se afla în sinea lui într-o situaţie întrucîtva eroică, în sensul oarecum al celebrelor cuvinte „am îndrăznit !". (Şi îl asigurăm pe cititor că nu mai e vorba acum de un stil sentenţios, savant, ne ajunge că am încercat o dată să-l folosim şi nu ne-a prea mers.) Julius mai făcu apoi constatarea că perfecţiunea aproape dobîndită, gata să fie atinsă, îl îngrozeşte pe om prin rigiditatea ei de exemplar (muzeistic, s-ar putea spune) ; perfecţiunea se separă de viaţă, de fapt chiar încă înainte de a deveni evidentă, de a se realiza, de a o dobîndi : cînd ultima bucată de drum către ea, netedă, accesibilă şi cu siguranţă uşor de parcurs se întinde în faţa ochiului omenesc (şi consilierul ajunsese acum aproape om), deodată pare totul, adică tot drumul parcurs pînă acolo cu mare încordare, lovit de sterilitate, fără sens, de neînţeles, chiar greu de rememorat. Ca să vorbim mai limpede : în timp ce mergea pe stradă, îndepărtîndu-se de casă, tot ce era pregătit în camera

a doua pentru o deplină perfecţionare se reflecta în sinea lui Zihal doar într-un mod oarecum geometric, în simple linii geometrice sau ca un model cristalografic (*erotica more geometrico*[1]). După amiază senzaţia fusese nemaipomenită, cu goluri de undă adînci, umede, strălucitoare. Acum era uscată ca buzele spuzite ale unui om cuprins de febră, şi încordată ca o arteră ligaturată. Nu-l mai putea entuziasma cu adevărat.

Evită restaurantul unde se ducea de obicei. În general evită totul, orice aport pe care lumea exterioară ar fi putut să-l aducă acum situaţiei date, evită oamenii de pe stradă, chiar şi pe cunoscuţii care îl salutau... orice întîmplare, orice imixtiune era ostilă, trebuia să fie ostilă, fiindcă putea să închidă proiectata perspectivă directă, apropiată, de la care Zihal nu-şi lua ochii. Voia să meargă în perfectă siguranţă. De fapt, ce-i drept, se simţea ca legat şi lăsat la dispoziţia purei întîmplări („de ar merge totul bine" — de aceasta depindea acum viaţa !) ; se uita cu coada ochiului, plin de ură la orice proeminenţă, la orice dîră de lumină, la orice mişcare pe care lumea înconjurătoare i-o scotea în cale. Aşa ajunse în sfîrşit să stea circumspect, retras în sine ca un crab litoral sau ca o scoică, într-un restaurant în care nu mai intrase niciodată, aşezat la o masă, avînd în faţă un perete de lemn vopsit în galben-deschis, unde erau agăţate în cuier ziare întinse pe suporturi. E uşor de înţeles că, în ciuda situaţiei sale ieşite din comun, Zihal ar fi luat bucuros un ziar : de altfel aceasta e o dovadă limpede că în

---

[1] Erotica la modul geometric (lat.).

general nu iei un ziar ca să afli noutăţi (numai dacă nu e vorba de evenimente speciale sau de vremuri zbuciumate) ; Zihal nu era dornic de noutăţi, dimpotrivă, se simţea înclinat spre un fel de izolare. Dar era vorba de un gest obişnuit prin care ar fi putut iar, atît cît dura, să se apropie de timpul care îi stătea înainte, care îl despărţea de ţinta sa, care nu avea nici o putere faţă de întîmplările ostile : să se lase în voia unui automatism al ochiului care, prin citire, îi oferea ceva care nu-l interesa, dar nici nu prezenta vreo primejdie, fiind mortificat prin caracterul comun ştirilor oficiale, sterilizat de mirosul hîrtiei de ziar şi al tiparului, plutind în ele cum plutesc de pildă cadavrele la institutul de anatomie în lichidul lor conservant ; nimeni nu este obligat acolo să se intereseze de fostele lor vieţi. Ziarul este cea mai bună pavăză împotriva vieţii adevărate, şi atunci cînd îl citeşti începi să semeni tot mai mult cu pardesiul care îţi atîrnă în cui, te atîrni singur alături de el, eşti o haină fără corp ; prin învelişul neînsufleţit joacă spiriduşii informaţiilor, rotindu-se ca ţînţarii.

Dar Zihal nu luă ziarul din cui. Mişcarea implicată de ridicarea de pe scaun ar fi fost excesivă pentru el, da, îi părea o abatere prea îndrăzneaţă, un dans pe sîrmă provocător, în cel mai nepotrivit moment. Apoi îşi dădu deodată seama inspăimîntat — înspăimîntat, fiindcă i se părea de rău augur — că plecase cu totul inutil de acasă, deoarece nu îi era cîtuşi de puţin foame. Atunci de ce se afla acolo ? În sinea lui îşi spuse în şoaptă şi la repezeală într-un ungher cenuşiu, ca să spunem aşa, în penumbra conştiinţei, că, în definitiv, pe stradă

poţi fii şi călcat de un vehicul. Cînd i se aduse mîncarea, îl cuprinse din nou, vreau să spun foamea, dar după cîteva îmbucături dispăru tot atît de repede. Ceru vin, şi tocmai trăgea o duşcă bună cînd uşa dinspre restaurant fu împinsă şi se descărcă înăuntru, se azvîrli cu vuiet o încărcătură de zgomot care aşternu parcă peste tot pietriş. „Domnule vecin — !“ strigă cineva care se apropia din spate de Zihal, apoi, întrucît consilierul nici nu suflă, porni înapoi clătinîndu-se şi parcă plutind ca norii, aşa cum merg de obicei oamenii beţi. Se făcu linişte, uşa se închise şi încăperea laterală în care se afla Julius rămase goală ca mai înainte. Probabil că făcuse chelnerul ordine.

Consilierul se grăbi să plece de acolo. Se strecură afară, în întunericul străzii ca un şoarece care se îndreaptă spre gaura lui. Ceea ce îl aştepta peste puţin timp ardea mistuitor în el ca şi buzele lui de sub mustaţă, care aveau parcă mici puncte dureroase. Străbătu diferite străzi, rămînînd în permanenţă prin apropierea cartierului său, şi simţindu-se în nesiguranţă printre oamenii încă destul de numeroşi care treceau, i-o luau înainte, intrau care pe porţile caselor, care în cîrciumi, aşa cum se întîmplă pe stradă seara, nu prea tîrziu. Vitrinele mai erau ici, colo luminate. Zihal vedea toate acestea, desigur, dar le vedea respingîndu-le, de parcă ar fi ţinut între ochii săi şi lume un binoclu de operă întors: lumea era îndepărtată. Totuşi şi în această îndepărtare îşi păstra legitimitatea prin claxonatul unui automobil, prin clinchetul tramvaiului: mecanismele ei mergeau mai departe, calea oficială îşi urma cursul; numai Zihal se ţinea încă departe de ea, nu o putea folosi,

nu era încă pregătit, evita orice contact cu împricinații, amîna orice termen. În această stare simțea limpede o mare slăbiciune, o predare totală. De fapt se și minuna în unele momente, complet conștient (doar devenise aproape om), pînă unde ajunsese ; și acum fugi de stradă intrînd într-o cafenea care îi era cu totul necunoscută.

Aici ziarele se aflau pe masă. În curînd Zihal stătea atîrnat alături de propriul lui palton, iar din mîneci curgeau din nou afară știrile. Fiind astfel scăldat, nici timpul ferm nu mai rezistă, ci se scindă în bucățele mari, ca zahărul în apă, iar în cele din urmă — dezmeticindu-se parcă zmulgîndu-se dintr-o vibrare ușoară și tensiune permanentă, provocate de temperatura cam ridicată a propriului său corp — consilierul deveni deodată grăbit. Și, prins de vîrtej, aproape buimac, puse portmoneul în buzunarul paltonului, nu ca de obicei în buzunarul din stînga al pantalonilor, apoi, în stradă, se sperie peste măsură cînd, pipăindu-se, nu îl găsi la locul știut. Același lucru i se întîmplă mai tîrziu cu cheile casei — și de data aceasta îi sări inima o clipă, în timp ce în golul acestei clipe dădea să crească o teamă adîncă, acuzatoare — cu cheile casei așadar, pe care le căută stăruitor în buzunarul din dreapta al pantalonilor, și care erau la locul lor, dar din zăpăceală nu băga mîna destul de adînc. S-ar putea spune că urcă apoi scările ca scăpat din frîu, ba se și poticni o dată, făcînd zgomot. Și își simți atunci nădușeala pe piele ca un înveliș umed căzut brusc peste el.

Totuși clipa cea mare, instalarea în fața noii lunete se dovedi cît se poate de seacă, aproape rigidă, aproape geometrică, am spune : și prin întu-

neric, dibuind cu prudență, ajunse la atingerea rece și stranie a puternicului instrument. Parcă alături de Zihal se afla, devenit independent, și perceput de el ca o realitate exterioară, tremurul neîncetat al propriilor mîini — care îl stînjenea așa cum te stînjenește o muscă — apoi în curînd și al mădularelor, al întregului corp. Dar nu se mînie — zicîndu-și de pildă că pînă la urmă emoția ar putea să strice totul ! O acceptă, o clasifică, o incluse printre particularitățile situației date și reuși, în ciuda ei, să deservească așa cum trebuie aparatul optic.

În orice caz, nu are nici o legătură cu emoția faptul că Zihal, de îndată ce intrase în camera întunecoasă, întreprinsese cu mare pricepere o acțiune neprevăzută, dar deoarece hotărîrea luată brusc în întuneric coincise perfect cu împlinirea ei : apropiindu-se de III, cu cel din „șaizeci și șase“ în mînă, pe care îl scosese cu măiestrie și precizie de la locul lui provizoriu, de sub trepied, o dublă rază vizuală căzu fără greș pe știutele ferestre întunecate ca noaptea de peste drum, dintre care una tocmai se afla din nou deschisă. Consilierul refuză să cerceteze mai amănunțit. O clipă totul deveni în el alb și rece ca lumina lunii care nu de mult despica de obicei camera la ora aceea : și acum, numai amintindu-și, i se păru o clipă că e ca și atunci scăldat într-un alb glacial. „Proiecție orizontală dreapta jos“ filtra în întunericul de afară, prin rulourile lăsate, o lumină caldă, înăbușită.

Consilierul deschise canaturile dinăuntru ale ferestrei și apucă șnurul cu un bumb la capăt ; mecanismul pe care nu-l folosise niciodată pînă

atunci se supuse repede voinței sale și, cu un exclusivism care nu-și găsea justificare decît în el însuși, cu o aroganță asemănătoare aceleia cu care un nătărău îi taie vorba unui om speriat, ruloul coborî zgomotos și închise vederea. Faptul că mecanismul i se supusese imediat îi dădu consilierului sentimentul justeții și oportunității acțiunii sale impulsive.

În sfîrșit, amiralul astronomo-terestru se afla acum pe puntea sa de comandă și porunceа stelelor : fereastra II, peste drum ! Își știa de mult pe dinafară vechiul catalog al astrelor, mai bine zis învechitul ; fiindcă noua lunetă avea să determine și relații noi în spațiu, să stabilească un nou sistem de coordonate, să deplaseze originea coordonatelor. Pentru relativ mica distanță de „II, în față, ora zece“, folosirea prealabilă a detectorului de comete era necesară numai pentru a constata dacă apăruse într-adevăr acolo un obiect. Da, supoziția se confirma ; apăruse — mare, cu părul negru și strălucind de săpuneală — în sensul cel mai strict al cuvîntului, adică din ciubărul cu apă caldă. Zihal mișcă încet luneta, care doar prin mobilitatea și totodată stabilitatea ei în orice direcție îți și procura o profundă satisfacție. Curînd se ivi dinaintea ochilor, lucind în reverberații, parcă un foc fluid, Julius, stăpînindu-și la maximum tremurul mîinii, reglă încet ocularul, și deodată cortina de gelatină se rupse și pe toată întinderea cîmpului vizual năvăli în cameră, strălucind de săpun, un umăr și chiar mai mult, ciubărul de baie vopsit cu lac alb în care erau pulpele rotofeie, iar dincolo de el, o mulțime de lucruri dintr-o încăpere străină, acum direct învecinată

cu observatorul lui Zihal, despărțită de acesta doar de un perete de sticlă. Consilierul își trase capul înapoi, strînse din ochi și își adună umerii, aplecîndu-se puțin într-o parte, pe scurt : se feri. Fata îl privise drept în ochi.

O primă privire în adîncurile spațiului cosmic, o întîlnire ochi în ochi cu incomprehensibilul nu poate decît să amețească pe oricine. Julius se îmbărbătă împingînd din răsputeri în prim plan al conștiinței absurditatea situației sale și poziția sa dominantă (da, consilierul nu numai că se pricepea să citească din cartea lui, să își folosească instrumentul, dar în ultima vreme se dezvoltaseră în el și primele aptitudini care îi permiteau să intervină cu dibăcie în mecanismul propriei interiorități !). Așadar ajunse să se uite fără fereală, radios și calm în spațiul alăturat. Era o intrare triumfală, feerică în lumi de întîmplări care înainte cu cîteva luni se aflau încă în cea mai compactă umbră a nebănuitului, a neființei. Dar (și cît de mic, cît de neînsemnat, cît de nul apare acum domnul Wänzrich, cît de inferior consilierului, o adevărată insectă care mișună) dar, oricît de violent năvăliseră detaliile, oricît de mare era umflătura, inflamația lumii senzoriale din fața lui, care se revărsa inform ca o lavină — legea totalității obiectelor, adînc înrădăcinată în consilier, se menținea, chiar dacă zguduită, dezmembrată : trebuia să ia cu asalt un nou cer, nu să se înamoreze de o singură stea ! (Și apoi acolo, aproape, era o steluță verzui-albăstruie, pe care mereu o zărea cu coada ochiului cum sclipește, deși nu apăruse încă !) Zihal îndreptă luneta spre mai mari depărtări ; și la ușoara, precauta pivotare a teles-

copului (care îl bucura pînă în adîncul sufletului), nenumăratele conținuturi care urmau să crească, să se dezvolte, să ia amploare mai curînd sau mai tîrziu, fură dominate cu anticipație de formă, se născu sistemul în care toate aceste noi poziții de stele puteau să-și afle locul : abia acum își înțelese consilierul instrumentul și îi deveni drag, fiindcă îi inspira o nouă ordine a cosmosului, una de o întindere aproape infinită. Fiecare unghi de inclinație sau schimbare de direcție puteau fi citite și anume de pe niște semicercuri gradate, montate la punctul de pivotare a telescopului (pentru aceasta trebuia în orice caz adaptată lanterna în vederea folosirii ei în apropierea ferestrei, poate să se slăbească puterea bateriei și să i se aplice o apărătoare corespunzătoare, de forma unui cornet). Dar cu modul primitiv de a indica poziția aștrilor, valabil pentru un cosmos mai restrîns se terminase o dată pentru totdeauna : proiecția orizontală jos, la dreapta sau în față ; și chiar cu denumirile copilărești, de basme : driada — acum se numea cam așa : II I 36°/22°, ora 10. Nu, mai bine să nu apară nici un cuvînt (ca de pildă „ora"), ci numai cifre, și chiar semnele gradului puteau să lipsească : II I 36 22 10. Iar în ceea ce privea calificarea iluminării ca și, în fine, importanța obiectului în ordinea clasificării după rang : pentru această problemă din urmă se putea adopta o clasificare în cifre arabe, fiecare obiect să poarte de fapt ca număr cardinal, numărul sub care avea să fie înregistrat în listă ; calificarea iluminării urma apoi să fie adăugată la sfîrșit cu o literă din alfabetul mic. Deci, cam așa : 126) II 98 15 10. 30, f. (După cum se vede, consilierul spera, și

nu întru totul neîndreptățit, la o mare productivitate.) Era o epocă nouă, cu un limbaj propriu, nou. De altfel ceea ce se afla la nivelul elevației de zero grade sau sub el ajunsese să poată fi cognoscibil la acest indice în condiții optice avantajoase; dar pentru înălțarea lunetei trebuia să fie normată și o limită superioară, dincolo de care cazurile nu mai puteau să capete un număr cardinal, întrucît rămîneau în afara listei; oricum, practic, nu avea să se ajungă la o astfel de determinare sau poate foarte rar, întrucît chiar poziția observatorului era relativ la un nivel înalt: oricum partea orașului din fața ferestrei II se prezenta ca un teren deluros. E de la sine înțeles că noua procedură (a cărei intrare în vigoare Zihal o prevedea chiar în seara următoare) impunea încă o condiție, și anume specificarea unei poziții precise, care devenea posibilă doar dacă amplasarea mesei de observație, a măsuței de fumat și a celor trei piciorușe ale lunetei era întotdeauna aceeași, rămînea identică, ceea ce s-ar fi realizat ușor printr-un marcaj precis (zgîriat) pe podea, pe masa de observație, respectiv pe aceea a instrumentului.

Aceste reprezentări curgeau ca un șuvoi repede prin Zihal, erau incontestabile, chiar exclusive, și în curînd consilierul se afundă cu totul în curgerea, în curentul acela în care se lega verigă de verigă și se antrena una pe cealaltă fără zgomot, cu cea mai mare viteză. Așadar toate firele se întinseră iar în cosmosul său nou creat, de îndată ce esența existenței acestuia le oferi punctul central către care puteau fi trase, punctul zero al unui sistem de coordonate spațiale. Acest torent învîr-

țejit de imagini și deducții, care abia se țineau una de alta, de parcă erau prinse între ele cu agrafe de birou, avea o forță uriașă (care de altfel ar putea fi asemănată oarecum cu aceea exercitată de citirea ziarelor) și, pînă la urmă, chiar o anumită adîncime, deși materialul abia însăilat pe care îl purta nu te-ar fi făcut să crezi una ca asta : și totuși o dată cu el apăreau la suprafața conștiinței lucruri foarte îndepărtate, rămase cu mult înapoi în timp (așa cum, la o mișcare de natură vulcanică a fundului de mare peștii morți din adîncuri sînt aruncați în vîrtej pînă sus, peste coamele valurilor, unde plutesc în voie). Apăru de pildă cu pași foarte ușori, aproape de dans, după cel puțin 25 de ani de uitare, materialul de științe pozitive de pe vremea „examenului de intelectualitate“ a „cursului rapid de rafinare“, și nu îl surprinse de loc, dimpotrivă, îl folosi imediat : gradele, unghiurile, determinarea unui punct în spațiu.

Capul i se aplecase puțin într-o parte, spre dreapta, ca și cînd s-ar fi uitat țintă prin alt telescop, mai pătrunzător, în care mișunau toate acestea : într-atît predomina în clipa aceea principiul ordinii un material realmente seducător și amețitor, într-atît domina teoria practica, forma conținutul. Da, consilierul era superior anumitor oameni, cu mult superior, întruchipa superioritatea, o reprezenta. Pînă și tremurul îi dispăru. Dar cînd se așeză iar cum trebuie apăru din nou. În afară de aceasta îl cuprinse o senzație neliniștitoare, se simțea de parcă ar fi fost gol pe dinăuntru, ori de parcă ar fi stat în aer. Își ținu răsuflarea — apoi se ridică încet, prevăzător și pipăi pi-

cioarele scaunului pînă jos: unul dintre ele era acum chiar lîngă marginea mesei, de fapt sprijinindu-se doar cu o lățime de un centimetru pe ea. „Proporții critice“ își zise, „a nu se pierde din vedere“. Astfel puse în primul rînd capăt problemei, apoi se așeză din nou.

Și tot așa se întîmplă cu inclinația lui interioară către „driadă“ — mai purta încă învechita denumire de basm, dar această absurditate trebuia înlăturată, iar ea trebuia să fie smulsă din cer și apropiată, adusă chiar dinaintea ochilor: toate stelele să aibă drepturi egale, iar în zîne nu mai poate să creadă acela care e în stare să le consemneze poziția în cifre. Acum — cînd atacul general reîncepea într-un nou spirit — pieri și amintirea venerației profund pioase a lui Zihal față de driadă ca și atitudinea sa de odinioară, oarecum cavalerească. Acum nu se mai putea să bată în retragere. Atacul era dezlănțuit, trîmbița sorții îi creștea parcă din frunte, lungă, îndreptată în afară, într-o lume de obiecte descîntată și atrasă cu forța cît mai aproape. În fața aparatului totul era redus la aceeași măsură. Mai putea oare Zihal să renunțe acum la această forță, chiar dacă îi era conferită dinafară, la acest mic centru vital care îi mai rămăsese, de care mai dispunea în clipa aceea? Ar fi căzut în gol, în spațiul lui static și ar fi zăcut însetat în singurătatea aceea absurdă în care nu mai susura nici un izvor. Totuși, și așa căzu acum cu adevărat în gol, chiar dacă nu în cel interior, dar în afară, cu ochiul: în loc de constelația roșiatică a driadei apăru o întunecime posomorîtă, compactă. Constelația nu apăruse, deși îi venise de mult sorocul, ori poate că și apu-

sese. E preferabil să admitem că driada, ținînd seama de epoca nouă care începuse, se refugiase în alt spațiu : firește, dincolo de cosmosul lui Zihal, pentru el în afară de lume ; și totuși nu chiar de tot.

Era la prietena ei contesa Langinen, într-o cameră în care mai ales violetul și albul se îmbinau cu nu prea mult gust, perdelele erau trase și nu se vedea în parc ; de altfel afară se întunecase. Micuței Venus din vitrina de deasupra doamnelor nu-i plăceau serile, tocmai fiindcă nu putea să vadă afară și să plutească împreună cu norii pe șuvoiul transparent al amintirii, în care totul curgea ca inserat prin turnare în porțelan fin ; și cu atît mai puțin îi plăcea cînd veneau musafiri la castel, deoarece conversațiile de acolo, în comparație cu cele pe care le auzise odinioară, în alte vremuri, i se păreau de-a dreptul stupide. De data aceasta unele fraze pătrunseră însă adînc în materia topită din adîncimile ei, fidelă păstrătoare a trecutului, unele fraze pe care driada (rochia ei roșiatică în camera aceea era un caz exemplar de barbarie) le citea mamei contelui dintr-o carte cu coperte albastre, așadar a cărei culoare distona de asemenea îngrozitor și iremediabil cu violetul din cameră : toate acestea fiind luminate de o lampă cu picior înalt și *abat-jour*.

— Admirabil ! exclamă driada și citi mai departe :

„Nimic nu poate fi mai profund, mai tainic, mai încărcat de sens, mai învăluit, mai strălucitor decît o fereastră luminată de licărul unei lumînări. Niciodată ceea ce vezi în plin soare nu te captivează ca ceea ce se petrece dincolo de un geam.

Peste valurile acoperişurilor am văzut o femeie în toată firea. Avea încă de la vîrsta aceea zbîrcituri, era săracă, stătea mereu aplecată peste ceva, nu ieşea niciodată din casă. După faţa ei, după îmbrăcăminte, după mişcări, după mai nimic am reconstituit povestea acelei femei, mai bine zis: legenda ei şi, plîngînd, mi-o povestesc adesea mie însumi."

Driada continuă încă multă vreme lectura. Cînd termină de citit, fîlfîiră prin cameră expresiile acelea gîfîite, întretăiate cu care lumea cultă obişnuieşte să-şi manifeste încîntarea stîrnită de artă. Micuţa Venus din vitrină, cu corpul gol, strălucea însă în lumina domoală dimprejur de parcă o emoţie puternică i-ar fi însufleţit pielea netedă de porţelan, de parcă ar fi clocotit în ea materia nobilă din care era făcută: fiindcă recunoscuse frazele prietenului şi tovarăşului ei de cameră, mort de mult, ale scriitorului, fusese de faţă cînd le aşternuse pe hîrtie şi îl şi auzise apoi citindu-le cu glas tare: aşadar îi supravieţuise gloria, ajunsese chiar pînă la doamnele acelea ridicule, care fără îndoială n-ar fi fost în stare să descopere un poet... Ca întotdeauna, se gîndi şi acum la ochii lui, care i se adînceau în cap ca nişte tunele întunecoase, şi avu în acelaşi timp bucuria să plutească, dincolo de doamnele acelea, în corabia de nori a amintirilor ei, deşi nu-i mai era îngăduit să vadă parcul, copacii şi micul pavilion de piatră din faţă, nici cerul care îşi schimba pe încetul culoarea. Deodată se stîrni un mic vîrtej, întunecat, de parcă s-ar fi revărsat în ea tuş sau cerneală, şi în acest vîrtej se pierdură uşor cîteva decenii care urmară după moartea scriitorului: totuşi, peste

timp, apărură asemănările; și printre acestea se aflau desigur ochii mari și adînci ai domnului aceluia bătrîn, care participase la lupta de la Königgrätz și stătuse apoi lîngă ea la popasul sufletelor rătăcitoare: și, după cum i se părea, era tot atît de puțin dispus sau apt să-și piardă acolo propriul suflet pe cît era și ea de aptă. Deodată simți cît era de frumos să devii bătrîn, foarte bătrîn, străvechi. Oare unde se afla acum excelența sa, persoana aceea atît de simpatică? Desigur nu rămăsese acolo. Oamenii distinși suportă nenorocirea ca pe un exil temporar.

O stea apune, alta răsare. „Ce se întîmplă oare acolo, departe în Cosmos?!" se întreabă omul, de pildă savantul astronom cînd se uită prin lunetă. Și totuși se vede: nu se întîmplă nimic, care să nu aibă vreo legătură cu cel ce-și pune în clipa aceea problema, care să nu îl privească într-un anumit fel.

Julius Zihal simțea vag acest lucru. Se uita în golul negru, inanimat care se crease în depărtare ca într-un loc al său mort, de neînțeles: acolo era, ca să spunem așa, spărtura din sistemul său, breșa cea mai importantă din veriga de constrîngere a ordinii totale. În trompetele atacului general adiau dintr-acolo sunetele de flaut ale unor posibilități cu totul diferite, cunoscute în treacăt și de el din atingerile ușoare ca ale unor fire de păianjen care se sustrăgeau categoric unei clasificări în lumea certă a obiectelor.

Fugi de acest întuneric prea elocvent, după ce o scurtă privire îndreptată ceva mai spre dreapta îi dovedi că steluța verzui-albăstrie care îi tot arunca mici sclipiri către coada ochiului, atrăgîn-

du-i atenţia, nu exista deocamdată decît în sinea lui, că nu apăruse încă pe linia orizontului exterior, fiind de altfel şi prea devreme. Cu detectorul de comete în mînă se avîntă printr-o întoarcere, pentru moment complet indiferentă, foarte premeditată (ca să spunem aşa *more geometrico*, pentru a umple golul creat în el însuşi), spre marile depărtări de afară. Mînuind acum instrumentul cu mai mare abilitate, fu martorul unei scene de neconceput petrecută într-o cameră dintr-un foişor sau dintr-un turn. O femeie cam bătrînă, sfrijită şi îngălată, vopsea cu lac alb o uşă, trăgînd cu pensula din toată inima şi, după cum se părea, mulţumită de rezultat, fiindcă tocmai îşi contempla opera ţinînd capul piezis : în aceeaşi clipă intră pe uşa proaspăt vopsită un bărbat înalt şi gras, care îi trase imediat o palmă atît de straşnică, încît femeia scăpă din mînă cutia cu vopsea şi, clătinîndu-se, se străduia să-şi recapete echilibrul. Consilierul deplasă detectorul, fără să fie cîtuşi de puţin impresionat. Şi anume fiindcă impricinatul se dovedise atît de grăbit şi necuviincios : ce nu intra strict în sfera de competenţă n-avea nici un ecou, era respins, în cel mai bun caz cu indicarea unui număr de cameră unde eventual se pleca urechea la astfel de cazuri. Da, şi acum era neîndurător faţă de dezordine, de prostii care nu-şi aveau locul acolo, şi în general faţă de orice tulburare de felul acesta a cîmpului vizual.

Totuşi luneta recepţiona absolut tot şi atrăgea cu o forţă gigantică pînă foarte aproape orice se ivea : prin urmare din ocular veneau şi atacuri cu totul neprevăzute, ca să spunem aşa, descărcări bruşte şi puternice de radiaţii cosmice : atunci, fi-

reşte, sub o presiune de atare proporţie, aerul era pentru o clipă dizlocat, scaunul de observaţie aproape că zbura, totul era zguduit, zdruncinat, nu mai avea stabilitate.

Aşa se întîmplă că se năpustiră deodată asupra lui Zihal, ca doi meteoriţi din spaţiul îndepărtat, două surori frumoase, sau două prietene care treceau liniştite, cînd una cînd alta, pragul dintre camera lor şi camera de baie aflată dincolo de aceasta, în fund, ori stăteau adesea pe loc, ţinîndu-se de braţ. O clipă, Julius avu impresia că pluteşte împreună cu scăunaşul lui micşorat, aproape minuscul, pe dinaintea ocularului şi că e gata, gata să se strecoare înăuntru. Nu mai putea să-şi stăpînească tremurul, de surescitare, mişcă puţin scaunul, dar îşi aminti că suprafaţa mesei de observaţie era relativ îngustă şi stătu apoi liniştit. De altfel raza fierbinte a acestei stele a Milittei[1] se stinse curînd : nu mai rămase în ea decît lumina care străbătea prin uşa camerei de baie, lăsată deschisă, un dreptunghi strălucitor în spaţiul acum întunecat ; apoi se închise şi uşa ; şi atunci se ivi încă o dată, ca amintirea unei viziuni, un fragment fulgerător al imaginilor care îl desfătaseră.

În aceeaşi clipă apăru la orizont, în dreapta, steluţa verde-albăstruie.

Detectorul de comete tremura atît de aprig în mîna lui Zihal, încît abia îl putu duce la ochi. Prima constatare pe care o făcu — şi îl străbătu prin toate mădularele, înviorîndu-l ca un masaj electric — a fost că gradul la care evaluase steaua

---

[1] *Militta*, zeiţă din mitologia babiloneană şi asiriană, venerată apoi şi de perşi ; a fost identificată cu Afrodita.

verde-albăstruie era întru totul corespunzător. Se afla pe același plan orizontal cu ea, chiar puțin mai sus. Două ferestre erau puternic luminate și neacoperite de perdea. Centrul mobil avea de data aceasta o culoare albastră ca cerul, cum ar fi a unei bluze sau jachete, a unei jachețele croșetate.

Pivotă luneta de parcă ar fi fost singur și sus, în cosmos, în eterul liber care îl înconjura din toate părțile ca o spumă ușoară. Telescopul se umplu din nou cu radiațiile pătrunzătoare ale unui foc cu lumina difuză, ca străbătînd printr-o gelatină : cînd lumina aceasta se sfîșie, Zihal, bălăbănind picioarele, se repezi întocmai ca o insectă de noapte către ferestrele luminate. Dincolo de ele, centrul stelei tocmai ieșea din jachețica albastră tricotată ; și, mai repede decît putea să conceapă consilierul, apărură acolo, peste drum, diferite etaje ale unei personalități clădită din blocuri masive și albe ca neaua. Zihal pierdu acum definitiv controlul asupra membrelor sale, care se mișcau într-una, fîlfîiau înfiorate, și, cu toate că mai era conștient încă de faptul că nu-și putea permite așa ceva, dat fiind proporțiile critice ale mesei observatorului, nu se putea stăpîni, iar, în cele din urmă, deznădăjduit, alungă acest gînd, lăsîndu-se stăpînit doar de impulsul pornit din propriul său ochi de a se strecura cu totul în ocularul lunetei. După cum la începutul unei narcoze mai simți cîte ceva, în depărtare, parcă în camerele sufletului din care te-ai retras, așa simțea și Zihal afară, la marginile vieții pe care o lăsase în urmă, un fel de gol, un fel de plutire în vînt, care totuși nu avea nici o legătură cu poziția corpului său, încordat, aplecat înainte ; și această

idee liniştitoare era în acelaşi timp ultima expresie cît de cît limpede a senzaţiei sale de echilibru.

Dar compactul înveliş de aburi al visului ca şi împlinit fu străpuns brusc de trilul îndelung şi din ce în ce mai puternic al soneriei de la intrare : desigur cineva de afară pusese de-a dreptul şi definitiv degetul mare pe butonul soneriei.

23

Şi îl scoase din lunetă, în care dădea să se strecoare, aşa cum scoate tirbuşonul dopul din sticlă. Sunetul devenind din ce în ce mai sălbatic, trebui să se ridice : şi acum ceea ce nu avusese înainte nici o legătură cu el îl privi direct — spaima îi străbătu ca o suliţă corpul de jos în sus, cînd piciorul stîng din spate al scaunului sări de pe marginea mesei în gol, provocîndu-i brusc un spasm puternic, asemănător cu al sughiţului care îţi zguduie stomacul.

Urmă prăbuşirea inevitabilă, căreia Zihal nu i se împotrivi, de altfel spre norocul lui, fiindcă în felul acesta căzu mai uşor, mai destins şi nu îşi frînse nimic. Luneta îl însoţi : mîna ridicată, bîjbîind după un sprijin, o scosese din echilibru, apoi şi măsuţa de fumat fu ridicată de vîrful picioarelor consilierului care, aflat la pămînt, le agita în sus : această măsuţă se adăugă ultima lavinei şi produse, după căderea plină de gemete a lui Zihal şi bubuitul teribil al prăbuşirii lunetei pe podea încă un zgomot urît, neconsistent, măcăit, de calibru mai uşor.

Ei — ce să mai spunem ? Cum să-l mai considerăm acum pe consilierul nostru ? Dar mai era el oare un consilier ? Nu, nu mai era ; ceea ce hodorogea acolo printre sfărîmături, în beznă nu mai putea fi numit astfel. Era : haosul.

Punctul zero absolut ; şi aici numai încape nici un fel de clasificare după grad, după funcţie, nu mai poate fi vorba nici de revizor, nici de consilier.

Cîteva secunde Julius se cufundă adînc în haotica stare primordială, de parcă ar fi vrut să-şi ia un ultim avînt pentru a deveni definitiv om : aşadar Zihal rămase nemişcat printre sfărîmături, o fărîmă printre fărîmele din beznă.

Apoi se ridică nevătămat în toată mărimea lui şi făcu primii paşi ca o nouă persoană : către comutatorul de lumină.

Se făcu aşadar lumină. Pentru prima oară razele puternice ale unui bec electric pătrunseră pînă în cel mai ascuns ungher al peşterii de troglodit şi luminară definitiv cîmpul de bătaie al desfăşurării lui Julius în anii lui de maturitate. Julius îşi potrivi cu demnitate hainele şi cravata. Aprinse lumina şi în prima cameră. O străbătu, şi, atunci, privită dinăuntru, părea ca o încăpere dereticată şi proaspăt văruită, curată ca o cameră de spital sau de fecioară. Cînd se apropie prin bucătărie de uşa de intrare, de după ea se îndepărtară nişte paşi repezi şi uşori care — întrerupînd o pîndă neclintită — începură să coboare oarecum săltat şi întrucîtva melodios scările, să alerge, să fugă, să se distanţeze, să ia distanţă. Zihal ştia totul. Deschise totuşi, foarte calm, dar nu mai văzu pe nimeni. Se întoarse în cameră. Febra, căreia îi

ţinuse piept atîta timp, îl cotropi acum, după cum e lesne de înţeles. În virtutea ordinii totale, se apucă totuşi să strîngă sfărîmăturile. Din lunetă curgeau cioburile ca dintr-un cornet pe jumătate gol. Zihal nu părea de loc scos din fire, ci numai îndurerat. Aduse mătura şi făraşul. Apoi liniştit şi blînd aşeză rămăşiţele lunetei, carnetul, lista generală şi lanterna în sertarul cel mai de jos al scrinului pe care îl încuie cînd termină. Cheia o puse în masa de scris de alături. După aceea scoase iar la iveală ustensilele de fumat şi le aşeză pe măsuţa rămasă nevătămată, deşi mai avea încă febră, dar se obişnuise cu tremurul mîinilor şi cu mişcările lor nesigure. Totul se perinda încet şi în ritm egal, cam aşa cum ar trece un cortegiu funebru. Scaunului i se rupsese un picior. Îl duse împreună cu acesta în bucătărie. Apoi împinse masa cea nouă, mare, aşezînd-o într-o poziţie normală în faţa ferestrei. În tot timpul muncii acesteia minuţioase, Zihal murmura din cînd în cînd două cuvinte :

„Circumstanţele personale. Circumstanţele personale."

Abia acum întinse mîna după „cel din şaizeci şi şase" — singurul care rămăsese întreg şi teafăr pe masa observatorului, fiindcă în cele din urmă acolo îl aşezase, nu pe măsuţa de fumat, între piciorușele lunetei, ci, foarte ciudat, sub taburet. Cît se poate de uimit, Zihal luă instrumentul negricios de pe masa albă, de scînduri geluite. Examină lentilele, şurubul de reglare şi totodată viză în treacăt şi o lumină îndepărtată : ocheanul funcţiona perfect. Îl puse apoi în cutia lui căptuşită

cu mătase albastră şi îl atîrnă de curea în cel mai apropiat cuier, la vedere.

Cînd sfîrşi cu toate acestea, îl părăsiră atît de brusc puterile, încît, scuturat de friguri, abia se mai putea ţine pe picioare. Tot ce mai izbuti să facă — şi aceasta aproape în stare de inconştienţă — fu să închidă fereastra, să se dezbrace, să dibuie patul prin întuneric şi să se urce în el. Acolo în sfîrşit se strecură clănţănind din dinţi, dar cu adîncă plăcere, sub propria lui febră ca sub o cuvertură strălucitoare, la adăpost de lumina pîlpîitoare care parcă se revărsa dinaintea lui în întuneric ca o baie fierbinte care purifica totul, asemenea unui purgatoriu.

24

Djinul ieşise acum definitiv din sticlă: faptul acesta părea să fie premisa îngrozitoare a tot ceea ce urmase şi numai el conferea un aspect teribil întîmplărilor respective: dezvoltarea uriaşă, de proporţiile unui balaur, a vulturului cu două capete, după ce a ieşit din „cel din şaizeci şi şase“; acum totul deveni evident, fiindcă el şedea în fundalul sălii celei mari a Reichsrat-ului şi preluase în ghearele lui procedura. De acolo îi răzbătea glasul bubuitor.

Iar Zihal, copleşit de ruşine şi tulburare, apăsat de o teamă cumplită din cauza celor doi ucenici tîmplari, se chinuia să ajungă la înfăţişare, dar nu putea să înainteze. Apoi nu încape îndoială că acum pentru a străbate drumul pînă la

clădirea parlamentului îi trebuia de două ori, de trei ori mai mult timp decît în condiții normale — pierdute oricum pentru totdeauna și definitiv. Fiindcă la periferie, peste tot îți împiedică mersul atît de primejdioasele gheare cornoase de pasăre răpitoare, din capătul lungilor tentacule ori brațe de hidră care țîșnesc pretutindeni din răsuflătoarele pivnițelor, asemenea unor furtunuri de vin însuflețite, ici și colo chiar mai multe la un loc, zvîrcolindu-se în rigolă, pipăind pe tăcute și încet, cu mișcări șerpuitoare, caldarîmul și pocnind din capetele cornoase: o dată unul s-a repezit la tocul pantofului lui Zihal, care mergea grăbit, și i-a dat o lovitură puternică.

Pe Ringstrasse, drumul acesta umilitor, cum nu-i mai fusese dat lui Julius să străbată vreodată, părea că s-a închis definitiv.

Dintr-o parte, dinspre cetatea roșie, venea pe Ringstrasse, către clădirea Reichsrat-ului o coloană de demonstranți, umplînd toată lățimea străzii, ca în o mie nouă sute zece, cînd muncitorii manifestaseră cu prilejul votului universal: și de data aceasta totul era roșu, desfășurîndu-se în șiruri și rînduri nesfîrșite care din depărtare păreau viermi roșii, tîrîndu-se și încolăcindu-se de multe ori.

Văzute de aproape, însă, aceste coloane ca viermii erau alcătuite din ploșnițe înșirate pe patru rînduri și mergînd pe picioarele dinapoi. Din loc în loc, pe dreapta și pe stînga, însoțeau convoiul niște supraveghetori. Acești supraveghetori, deosebit de grași și de roșii, erau legați între ei printr-un lanț lung și strălucitor, alcătuit din nenumărate clame mici de birou, încopciate una într-alta. În felul acesta păstrau alinierea și, în același

timp, îngrădind coloana de ambele părţi, o despărţeau de mulţimea compactă de privitori în mijlocul căreia se împotmolise Zihal, copleşit de furie şi disperare. Deodată se auzi un cor vorbit :

„Datorită bolii, a îmbolnăvirii, din pricina bolii datorită-mbolnăvirii neîngăduite, din pricina celor neîngăduite
Datorită-mbolnăvirii, datorită bolii.
Din pricina desfătării, datorită desfătării, ca urmare a desfătării
Desfătării neîngăduite, din pricina celor neîngăduite,
Ca urmare a celor neîngăduite, din pricina desfătării
Datorită circumstanţelor personale, a circumstanţelor personale, din pricina circumstanţelor personale
Datorită circumstanţelor neîngăduite, circumstanţelor personale,
Din pricina personalităţii, datorită circumstanţelor".

— Porcii ! mormăi Zihal peste măsură de revoltat ; dar nu erau porci, erau, cum am mai spus, ploşniţe. Şi, mai repede decît i-ar fi putut face plăcere, fu împins brusc de mulţime, înghesuit de o forţă copleşitoare, repezit parcă numai cu lovituri de pumni pînă sus pe rampa clădirii parlamentului şi chiar pînă înăuntru : spaima cea mai cumplită că nu mai are nici o scăpare îl cuprinse cînd îi sclipiră dinaintea ochilor şirurile lungi de coloane. Încă de atunci îşi simţi toată gura împietrită, ca o cavitate de piatră a groazei, care se tot mărea şi lua parcă înfăţişarea vastei săli de

ședințe, al cărei fundal era în întregime sub stăpînirea chipului atît de temut : stătea ca un gigant ghemuit, aripile lui adunate se înălțau ca niște piscuri de munte pînă în tavan, iar aurul care îl împrejmuia avea, din pricina mîniei, străluciri spălăcite. Ghearele scurmau cu furie și enervare, în timp ce sus, din cele două capete, limbile țîșneau ca niște flăcări. Julius se lipi de o coloană de marmoră pe lîngă care trecea, se aplatiză cu totul, ca o pictură, sau de fapt numai ca o pată, ca o pată rușinoasă : și totuși, glasul bubuitor care izbucni răsună în el ca sub niște bolți infinit de adînci și răsucite ca scoicile :

„Se apreciază că funcționarii de stat care, din vina lor, vor contracta o altă boală decît cea prevăzută în art. 62. al. 1 (Punctul 5 din Normele de pensionare din 26 martie 1781, în forma modificată în conformitate cu art. 2 al Legii din 14 mai 1896, Monitorul Oficial nr. 47) s-au îmbolnăvit într-un mod necorespunzător stării lor sociale și că pierd necondiționat orice drept la prelungirea concediului, dacă au beneficiat de un concediu mai mare de o lună și intervin circumstanțe personale agravante."

Cuvintele acestea îl pătrunseră adînc, le simțea ca un sloi de gheață în stomac. În mod ciudat, desemnau ceva cu mult mai rău decît pierderea pensiei.

— Puteți pleca ! spuse tare și distant cineva dintr-o parte.

Zihal se auzi strigînd cu disperare, și strigătul acesta întinse o punte din vis către starea de trezie, răsună atît de înfricoșător în camera întune-

coasă, încît o clipă se simţi strîns ca într-o platoşă în propria lui piele care se încrîncenase. Abia după aceea întunericul deveni mai blînd, mai cald, iar dinapoia pleoapelor străbătut de flăcările febrei.

25

A doua zi de dimineaţă doamna Zajicek observă din prima clipă că Zihal era bolnav. Îi schimbă aşternutul, îl înveli bine şi îi dădu la micul dejun numai ceai de tei şi pîine prăjită. Masa cea nouă de lîngă fereastră aproape că nici nu o observă, de parcă ar fi fost o jucărioară de copil care zăcea undeva într-un colţ. În cursul zilei veni să-l cerceteze nu mai puţin de şapte ori, îi aduse tot ce îi era de trebuinţă, iar la prînz îl hrăni cu supă de fulgi de ovăz. În sfîrşit, seara mai trecu o dată pe la el.

Zihal se simţea bine, neînchipuit de bine. Parcă ar fi căzut de-a dreptul din cer asupra lui o bună dispoziţie care îl învăluia ca o aură. Consilierul se ridică deasupra cîmpului de bătaie al anilor săi tîrzii, aşa cum se ridică luna deasupra adevăratelor cîmpuri de bătaie, plutind visător pe cerul gol, doar cu marginile luminii strălucind fără nici un scop, dar atingînd totodată pămîntul şi săltînd puţin, tocite de lucrurile lui proeminente, de coama surpată a unei case nimicite, de protuberanţa unui car blindat răsturnat, de genunchiul îndoit al unui mort. Lumina lunii îşi împrăştia razele impasibilă. Impasibil plutea şi fostul con-

silier peste tot ceea ce fusese, păstrînd aceeași distanță de orice punct. Așa se făcu prin urmare că zîmbi doar cînd îi trecu prin minte într-un tîrziu că, fără îndoială, domnul Wänzrich îl văzuse în orele tîrzii ale după-amiezii manipulînd luneta, pe care soarele, îmbulzit în cameră, o lumina, scoțînd-o bine în evidență. Atunci îi venise desigur studentului ideea de a da atacul de noapte. Dar și așa era bine, se vede că așa trebuia să se întîmple.

După-amiază soarele pătrunse iar în cameră și Zihal adormi, în timp ce razele roșietice atingeau dungile de umbră de pe perete ca niște degete fantomatice coardele unui instrument fără rezonanță.

A doua zi de dimineață — cînd starea lui Zihal era cu mult mai bună, cînd se simțea ca nou născut, ca îmbăiat și totodată nemîncat ca după un post cultic — așadar a doua zi de dimineață doamna Zajicek, fără să spună o vorbă, îi aduse la pat, spre uimirea lui, toate cele de trebuință pentru bărbierit, iar Julius, deși oarecum intimidat, începu să le mînuiască, în timp ce ea îi ținea cu dibăcie oglinda, evident hotărîtă să nu-l părăsească pînă cînd exteriorul nu-i va lua o formă respectabilă. Aduse și apă caldă în lighean și îl spălă cu grijă pe față. Apoi îi dădu o cămașă de noapte curată, îl puse să-și potrivească și să-și lege mustața, să se pieptene.

— După-masă aveți musafiri, domnule consilier, zise cu înțeles, pe un ton de alto, care îl emoționă în mod ciudat pe Zihal — apoi plecă înainte ca el să apuce să-i pună vreo întrebare.

De altfel veni şi la prînz, cînd îi dezlegă mustaţa şi cînd îi dădu supă deasă de ovăz, dar nu răspunse la întrebările lui Zihal stîrnite de curiozitate decît printr-un surîs semnificativ şi prin cuvintele : „Aveţi să vedeţi, domnule consilier". Părea preocupată de ceea ce avea să se întîmple, controlă din ochi dacă în cameră era totul în ordine ; nici de data aceasta nu pomeni nimic despre masa cea mare şi nouă, în schimb luă legătura mustăţii de pe noptieră şi nu o atîrnă, ca de obicei, în cuiul bătut în tăblia patului, ci deasupra lavoarului, lîngă celelalte proeminenţe de la marginea muşamalei. Apoi ieşi grăbită din cameră.

Julius nu auzise răsunînd soneria (doamna Zajicek se vede că aşteptase aşadar chiar lîngă uşa de intrare) ; dar, chiar dacă nu s-ar fi bătut la uşă, tot şi-ar fi dat seama că vine un musafir sau cineva care vizitează un bolnav, după încetineala şi precauţia cu care se deschisese uşa.

După domnişoara Oplatek, chiar în urma ei, intră şi doamna Zajicek ; faţa îi era la fel de mulţumită şi de radioasă ca a unui prestidigitator care tocmai a scos în joacă un porumbel dintr-un joben aparent gol.

Rosl, sprijinindu-se ţeapăn şi matern pe toate etajele bine rînduite şi blocurile masive ale persoanei sale, spuse :

— Ei, iată-l şi pe domnul consilier !

Apoi se scuză dintr-o răsuflare că dăduse buzna peste el ; dar doamna Zajicek îi spusese că domnul consilier e bolnav şi atunci şi-a permis să vină să vadă cum îi mai merge.

— Dar, după cum se pare, vă simţiţi mai bine, nu ? adăugă, cîntărind dintr-o privire aspectul lui îngrijit, care, probabil, o surprindea.

Vedea totodată cît era de fîstîcit şi de sincer emoţionat ; Julius îi ţinu îndelung mîna într-a lui şi i-o strînse. Şi pentru a spune ceva (fiindcă fostul consilier i se părea foarte drăguţ şi simpatic, cum stătea întins în pătuţul lui — ah, voi, ticluiri ale doamnei Zajicek ! am putea exclama cu totul incidental) — pentru a spune ceva, domnişoara Oplatek sporovăi despre Opera Imperială unde urma să se ducă în seara aceea pentru prima oară în viaţa ei : de la direcţia poştelor şi telegrafului se trimiseseră pentru subalterni două bilete gratuite din care ea obţinuse unul, şi încă pentru un loc în stal. Pînă aici totul ar fi fost bine, avea, desigur, o rochie frumoasă, de culoare închisă, dar din păcate îi lipsea un binoclu de operă şi de acelea care se împrumutau îi era groază, din motive de igienă. De aceea nici nu se înscrisese vreodată la o bibliotecă de împrumut.

Julius întrebă ce spectacol era în seara aceea.

— *Flautul fermecat*, de Mozart, răspunse ea.

Apoi tăcură amîndoi. Pe perete, soarele strălucitor începu să cînte fără sunete pe coardele harfei de umbră.

— Iată un binoclu, spuse Zihal, iar doamna Zajicek i-l întinse pe „cel din şaizeci şi şase". Îndată după aceea socoti că a sosit momentul să se retragă cu un zîmbet luminat de bunăvoinţa cu care dusese la îndeplinire o misiune mai presus de interesele ei personale.

— Rosl, spuse consilierul. Domnişoara Oplatek se aplecă spre el. Şi după ce se îmbrăţişară, Ju-

lius continuă pe un ton din care se vedea că acordă o mare importanță cuvintelor rostite: Fă-mi plăcerea și păstrează binoclul „de dragul meu“ și ca o amintire a acestei zile.

Rosl dădu din cap, fără să zică nimic. Și cu asta povestea noastră s-a sfîrșit. Nu mai rămîne de menționat decît că, drept urmare a celor întîmplate, în aceeași zi memorabilă o anumită excelență care a participat la lupta de la Königgrätz a ajuns la Opera Imperială pe care o cunoștea tot atît de puțin ca și diriginta de poștă Rosl Oplatek, fiindcă fusese construită abia după ce trecuseră vremurile „celui din șaizeci și șase“. Micuța Venus din casa contesei Langingen intuise bine că oamenii distinși suportă nenorocirea ca pe un exil temporar.

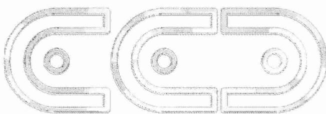

TIPARUL EXECUTAT LA:

INTREPRIDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918"

Coli tipar: 6; comanda nr. 2935

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

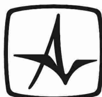

și

CAT Graur

Antwerpen

2023